

PATVIRTINTA

Viešosios įstaigos Centrinės projektų
valdymo agentūros direktoriaus

2014 m. gruodžio 31 d.

įsakymu Nr. 2014/8-337

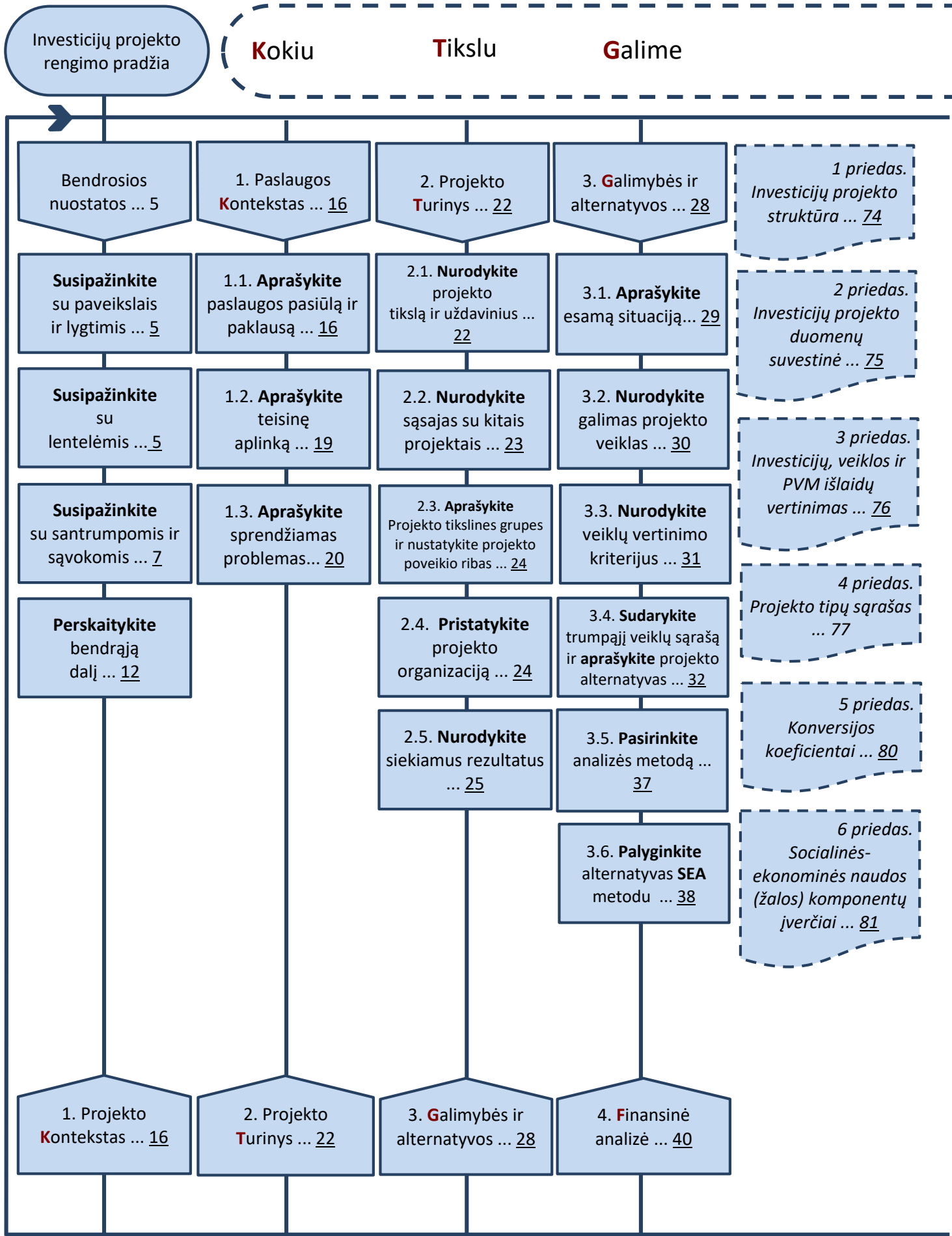
(2016 m. gruodžio 1 d. įsakymo

Nr. 2016/8- 225 redakcija)

**INVESTICIJŲ PROJEKTŲ, KURIEMS SIEKIAMA GAUTI FINANSAVIMĄ
IŠ EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS IR/AR VALSTYBĖS
BIUDŽETO LĖŠŲ, RENGIMO METODIKA**

Metodikos versija 1.2.2 (vėliausia Metodikos el. versija yra pasiekama adresu www.ppplietuva.lt/metodikos.html)

Metodika atnaujinta atliekant Metodinės pagalbos centro, kaip tai nustatyta Atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programą, taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programą“, 25.3 papunktyje, funkcijas.

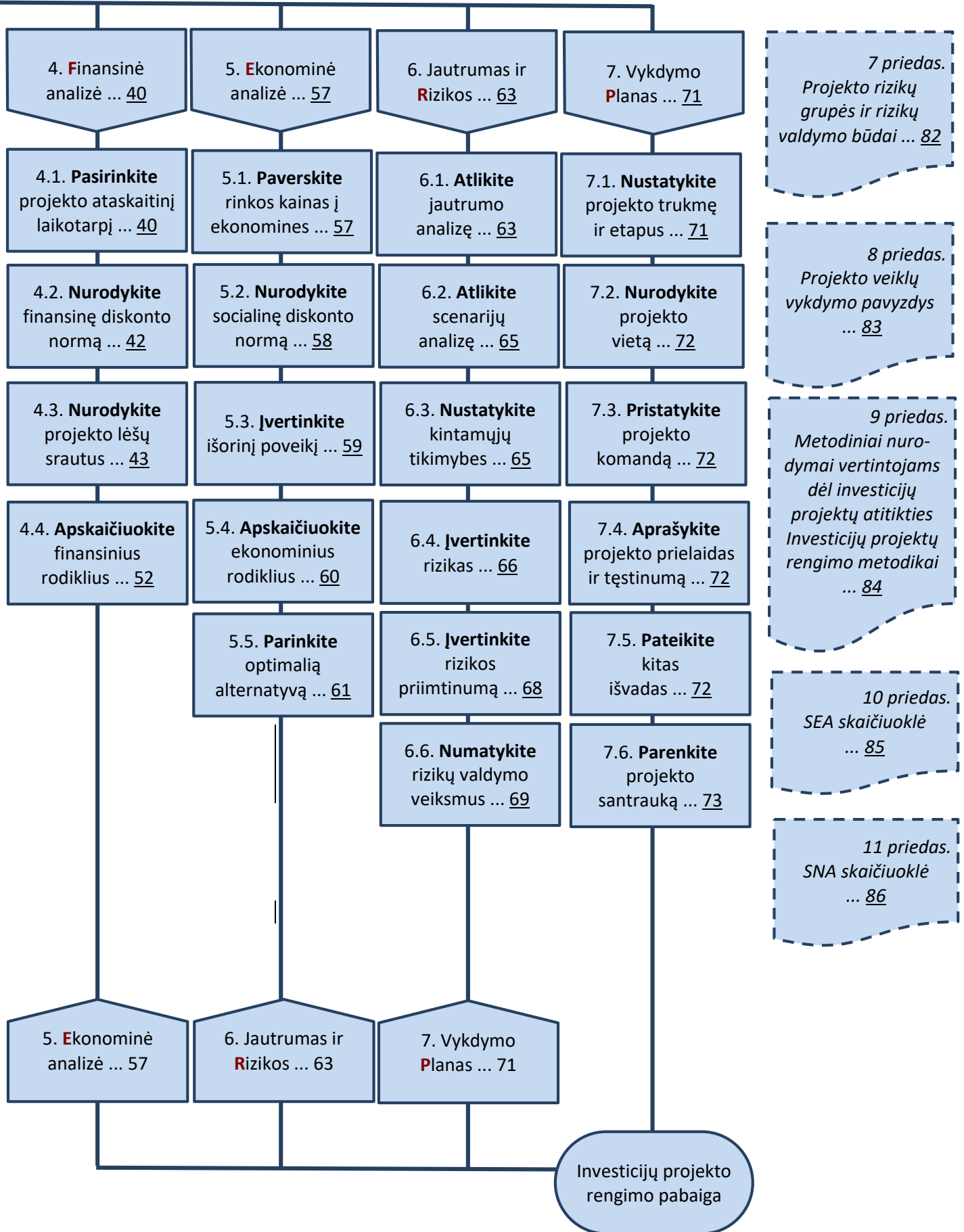

Finansuoti

Ekonomiką

Rizikuodami

Pagal Planą

Bendrosios nuostatos

Susipažinkite su lentelėmis

Susipažinkite su paveikslais ir lygtimis

PAVEIKSLAS 1.1. PAKLAUSOS PROGNOZĖS, ATSIŽVELGIANT Į VEIKSNIŲ ITAKĄ, SUDARYMAS 18

PAVEIKSLAS 3.1. ALTERNATYVŲ SUDARYMO IR PASIRINKIMO SCHEMA 35

PAVEIKSLAS 3.2. ALTERNATYVŲ VERTINIMO METODO PASIRINKIMO ALGORITMAS..... 38

PAVEIKSLAS 4.1. FINANSINIŲ RODIKLIŲ APSKAIČIAVIMAS 52

LYGTIS 4.1. DISKONTO VEIKSNYS..... 40

LYGTIS 4.2. FINANSINĖ GRYNOJI DABARTINĖ VERTĖ 52

LYGTIS 4.3. FINANSINĖ VIDINĖ GRAŽOS NORMA 53

LYGTIS 4.4. FINANSINIS NAUDOS IR IŠLAIDŲ SANTYKIS 53

LENTELĖ 1.1. PASLAUGOS PASIŪLOS IR PAKLAUSOS ANALIZĖ 18

LENTELĖ 1.2. PROJEKTO TEISINĖ APLINKA..... 20

LENTELĖ 1.3. PROBLEMOS IR JŲ PRIEŽASTYS (PAVYZDYS) 20

LENTELĖ 1.4. PROJEKTO PROBLEMŲ ANALIZĖ 21

LENTELĖ 2.1. PROJEKTO TIKSLŲ NUSTATYMAS 22

LENTELĖ 2.2. PROJEKTO UŽDAVINIŲ FORMULAVIMAS 23

LENTELĖ 2.3. PROJEKTO TIKSLINIŲ GRUPIŲ APIBRĖŽIMAS 24

LENTELĖ 2.4. PROBLEMOS IR JŲ PRIEŽASTYS, SIEKIAMI MINIMALŪS REZULTATAI (PAVYZDYS)..... 26

LENTELĖ 2.5. SIEKTINI PASLAUGOS KOKYBĖS IR PAGERĖJIMO RODIKLIAI . 26

LENTELĖ 2.6. REIKALAVIMAI TURTOI..... 26

LENTELĖ 2.7. PROJEKTO REZULTATAI IR PASEKMĖS..... 27

LENTELĖ 3.1. ESAMOS SITUACIJOS PRISTATYMAS 29

LENTELĖ 3.2. GALIMŲ VEIKLŲ, PROJEKTO PROBLEMOS, PRIEŽASČIŲ IR SIEKIAMŲ MINIMALIŲ REZULTATŲ PAVYDYS..... 30

LENTELĖ 3.3. PROJEKTO GALIMŲ VEIKLŲ VERTINIMO KRITERIJAI..... 32

LENTELĖ 3.4. ANALIZĖS METODO PASIRINKIMAS 37

LENTELĖ 4.1. TAIKYTINI FINANSINĖS ANALIZĖS LAIKOTARPIAI..... 41

LENTELĖ 4.2. IP ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PRADŽIOS DATOS PASIRINKIMAS..... 41

LENTELĖ 4.3. PROJEKTO ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PASIRINKIMAS..... 42

LENTELĖ 4.4. INVESTICIJŲ NUSTATYMAS 44

LENTELĖ 4.5. PROJEKTO INVESTICIJOS IR LIKUTINĖ VERTĖ..... 46

LENTELĖ 4.6 VEIKLOS PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ NUSTATYMAS 48

LENTELĖ 4.7. VIEŠOJO SEKTORIAUS VEIKLOS PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DINAMIKOS SKIRTINGUOSE IP PAVYZDŽIAI 48

LENTELĖ 4.8. PROJEKTO VEIKLOS PAJAMOS, IŠLAIDOS IR MOKESČIAI 50

LENTELĖ 4.9. PROJEKTO FINANSAVIMAS..... 51

LENTELĖ 4.10. INVESTICIJŲ FINANSINIAI RODIKLIAI..... 54

LENTELĖ 4.11 FINANSINIS GYVYBINGUMAS 55

LENTELĖ 4.12. KAPITALO FINANSINIAI RODIKLIAI 55

LENTELĖ 4.13. PROJEKTO ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVŲ FINANSINIŲ RODIKLIŲ Palyginimas 56

LENTELĖ 5.1. PROJEKTO SOCIALINĖ-EKONOMINĖ NAUDA (ŽALA)..... 60

<i>LENTELĖ 5.2. PROJEKTO EKONOMINIAI-SOCIALINIAI RODIKLIAI</i>	61
<i>LENTELĖ 5.3. PROJEKTO ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVŲ EKONOMINIŲ RODIKLIŲ Palyginimas</i>	62
<i>LENTELĖ 5.4. PROJEKTO ĮGYVENDINIMO ALTERNATYVŲ FIZINIŲ RODIKLIŲ Palyginimas</i>	62
<i>LENTELĖ 6.1. PROJEKTO RIZIKŲ VALDYMO VEIKSNIAI IR JŲ VALDYMO PRIEMONĖS (PILDYMO FORMA)</i>	69
<i>LENTELĖ 7.1. PROJEKTO LOGINIS PAGRINDIMAS</i>	72

Susipažinkite
su santrumpomis ir
sąvokomis

Apyvartinio kapitalo poreikis (angl. *demand for working capital*) – Apyvartinis kapitalas – tai turimo trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų skirtumas. Apyvartinio kapitalo poreikis vertinamas kiekvienais metais ir, esant neigiamam skirtumui, nurodomi lėšų šaltiniai trūkstamiems pinigų srautams padengti.

Diskonto norma (angl. *discount rate*) – metinis procentas, naudojamas nustatyti ateities pinigų srautų dabartinę vertę. Diskonto norma, naudojama SNA skaičiuoklėje, apskaičiuojama ir pakeičiama kasmet iki gruodžio 1 d., o pradedama naudoti nuo ateinančių metų sausio 1 d.

Diskonto veiksnys (angl. *discount factor*) – tai koeficientas, kurį dauginant su būsimų pinigų nominala verte, apskaičiuojama dabartinė jų vertė. Dabartinė vertė – tai pinigų vertė šiuo metu.

Diskontuotos grynosios pajamos (angl. *discounted net revenues*) – grynosios pajamos, įvertintos dabartine pinigų verte, t.y. kiekvienų metų grynosios pajamos padaugintos iš atitinkamo diskonto koeficiento.

Diskontuotos investicijos (angl. *discounted investment costs*) – investicijos, įvertintos dabartine pinigų verte, t.y. kiekvienų metų investicijos padaugintos iš atitinkamo diskonto koeficiento.

EGDV (angl. *ENPV*) – ekonominė grynoji dabartinė vertė. Apskaičiuojama sudedant diskontuotus ekonominius grynuosius pinigų srautus per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Ji parodo projekto naudą visuomenei, skaičiuojant šios dienos pinigų verte.

Ekonominis naudos ir išlaidų santykis, ENIS (angl. *economic benefit/cost ratio*) – ekonominės analizės rodiklis, atskleidžiantis, kiek kartų IP sukuriama ekonominė nauda viršija jam įgyvendinti reikalingas ekonomines išlaidas. Apskaičiuojamas pagal [5.4 skyriuje](#) nurodytą formulę.

ES (angl. *EU*) – Europos Sąjunga.

EVGN (angl. *EIRR*) – ekonominė vidinė grąžos norma. Diskonto norma, kuriai esant diskontuota investicijų ekonominė vertė lygi diskontuotai grynujų pinigų srautų vertei, t.y. diskonto norma, kurią pritaikius [EGDV](#) lygi nuliui.

FDN (angl. *FDR*) – finansinė diskonto norma.

FGDV (angl. *FNPV*) – finansinė grynoji dabartinė vertė.

Finansavimo lėšos (angl. *financial resources*) –

1. Lėšos, skirtos finansuoti projekto investicijoms ir veiklos išlaidoms, kurių nepadengia projekto pajamos.

2. Iš viešųjų šaltinių, viešojo draudimo fondų ir kt. gaunamos įplaukos už prekes ir (arba) paslaugas, kurios sukuriamos įgyvendinus projektą.

Pagal kilmę finansavimo lėšos dažniausiai skirstomos į ES finansavimo, bendrojo finansavimo, nacionalinio viešojo kapitalo, nacionalinio privataus kapitalo ir kitus šaltinius.

Finansinis naudos ir išlaidų santykis, FNIS (angl. *financial benefit/cost ratio*) – finansinės analizės rodiklis, atskleidžiantis, kiek kartų IP sukuriama finansinė nauda viršija jam įgyvendinti reikalingas finansines išlaidas. Apskaičiuojamas pagal [4.4 skyriuje](#) nurodytą formulę.

FVGN (angl. *FIRR*) – finansinė vidinė gražos norma.

GDV (angl. *NPV, net present value*) – grynoji dabartinė vertė.

Grynosios pajamos (angl. *net revenue*) – veiklos pajamų ir veiklos išlaidų kartu su reinvesticijomis sumų per tą patį laikotarpį aritmetinis skirtumas.

Grynujų pajamų ir investicijų santykis (angl. *net revenues to investment costs ratio*) – santykis parodo, kokia dalis investicijų nebus padengta gaunamomis grynosiomis pajamomis (kokiai trūkstamai daliai reikalinga gauti finansavimą).

Grynujų pinigų srautas (angl. *net cash flow*) – pagrindinis [SNA](#) analizės kintamasis. Apskaičiuojamas kaip teigiamų ir neigiamų pinigų srautų skirtumas kiekvienais [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metais.

Investavimo objektas – tai projekto įgyvendinimo metu numatytas sukurti (pagerinti, atnaujinti, kt.) ilgalaikis materialusis ir nematerialusis turtas. Investavimo objektai gali būti – pastatai, inžineriniai statiniai, nematerialusis turtas, įrenginiai ir transporto priemonės.

Investicijų finansinė grynoji dabartinė vertė, FGDV(I) (angl. *FNPV of the investment*) – apskaičiuojama sudedant diskontuotus investicijų, investicijų likutinės vertės ir grynujų veiklos pajamų srautus per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Rodiklis parodo, kaip projekto grynujų veiklos pajamų srautas per visą ataskaitinį laikotarpį, skaičiuojant šios dienos pinigų verte, padengia investicijas.

Investicijų finansinė vidinė gražos norma, FVGN(I) (angl. *FIRR of the investment*) – diskonto norma, kuriai esant diskontuotų investicijų vertė lygi diskontuotai grynujų pinigų srautų vertei, t.y. diskonto norma, kurią pritaikius [FGDV\(I\)](#) lygi nuliui.

IP (angl. *investment project*) – investicijų projektas.

IP rengimo metodika – Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodika.

Įrenginys – ilgalaikis materialusis turtas, kuris yra mašina, prietaisas, įtaisas energijai, medžiagoms gaminti ir informacijai priimti, perduoti ar keisti.

Kapitalo finansinė grynoji dabartinė vertė, FGDV(K) (angl. *FNPV of capital*) – apskaičiuojama sudedant projekto savininko¹ skiriamo finansavimo, investicijų likutinės vertės, palūkanų bei grynujų veiklos pajamų diskontuotus pinigų srautus per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Rodiklis parodo projekto savininko investuoto kapitalo atsiperkamumą (grynujų pajamų vertę), skaičiuojant šios dienos pinigų verte.

¹ Sąvoka „projekto savininkas“ yra platesnė už sąvoką „projekto organizacija“. Bendroju viešųjų IP atveju projekto savininkas yra Lietuvos valstybė.

Kapitalo finansinė vidinė gražos norma, FVGN(K) (angl. *FIRR of capital*) – diskonto norma, kurią pritaikius [FGDV\(K\)](#) lygi nuliui.

Konversijos koeficientas, KK (angl. *conversion factor*) – ekonominėje analizėje naudojamas skaičius, kuris yra pritaikomas specifiniam finansiniam srautui, siekiant paversti šį finansinį srautą ekonominiu. KK, naudojami SNA skaičiuoklėje, apskaičiuojami ir atnaujinami kasmet iki gruodžio 1 d., o pradedami naudoti nuo ateinančių metų sausio 1 d.

Kooperacija – mažiausiai dviejų nesusijusių pavaldumo ryšiais juridinių asmenų sutelkimas bendrai veiklai siekiant to paties projekto tikslo.

Likutinė vertė (angl. *residual value*) – suma, kuri apskaičiuojama prie ilgalaikio materialiojo ar nematerialiojo turto įsigijimo ar pasigaminimo savikainos pridendant arba iš jos atimant visas turto vertės pokyčių (tikrosios vertės pasikeitimo, perkainojimo) sumas ir atimant sukauptą nusidėvėjimo ar amortizacijos sumą.

Lyginamoji analizė (angl. *incremental analysis*) – SNA analizė atliekama kiekvienos alternatyvos finansinius srautus ir sukuriama naudą (žalą) lyginant su esama situacija.

Lokalinė sąmata - investicijų poreikis statinio statybai, detalizuotas pagal statybos darbus.

Nusidėvėjimo norma (angl. *depreciation rate*) – sistemingas turto nudėvimosios vertės paskirstymas per jo naudingo tarnavimo laiką. Kiekvienų metų nusidėvėjimo norma gaunama skaitiklyje įrašant 1, o vardiklyje – investicijų ekonomiškai naudingą tarnavimo laiką.

Objektinė sąmata - investicijų poreikis statinio (statinio sudėtinių dalių arba atskirai statomų statinių) statybai, montavimui ir įrenginių įsigijimui, detalizuotas pagal statinio projekto sudėtinės dalis

Optimizavimas – esamų veiklos rodiklių esminis pagerinimas visa apimtimi arba iš dalies keičiant veiklos įgyvendinimo principus, būdą, procedūras, veiklą vykdančius asmenis ir kt.

Paskolos (angl. *loans*) – kredito institucijų, kitų juridinių ir fizinių asmenų skolintos lėšos, naudojamos IP įgyvendinti.

Paslauga apima viešąją paslaugą, viešąjį administravimą ir viešąsias gėrybes taip kaip jie apibrėžti šioje dalyje. Šioje IP metodikoje paslaugos sąvoka neapima komercinių paslaugų, kadangi IP rengiamas tik viešųjų paslaugų ar viešojo administravimo gerinimui ar plėtrai.

Privati nuosavybė (angl. *private equity*) – bet koks projekto organizacijos nuosavas turtas, naudojamas IP įgyvendinti (pinigai, nekilnojamasis turtas, žinios ir intelektualinė nuosavybė ir pan.).

Privatus juridinis asmuo – juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti privačius jo steigėjo (-ų) interesus. Juridinis asmuo yra priskiriamas prie privačių juridinių asmenų vadovaujantis atitikimą juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančiu

įstatymu ir Juridinių asmenų registro nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. 1407.

Projekto ataskaitinis laikotarpis (angl. *time horizon*) – metų, kuriems pateikiamos projekto investicijų, veiklos išlaidų, veiklos pajamų, mokesčių, finansavimo bei socialinės-ekonominės naudos (žalos) prognozės, skaičius.

Projekto investicijų laikotarpis (angl. *investment period*) – metų, kuriais numatytos projekto investicijos (išskyrus reinvesticijas), skaičius.

Rinka – mokamų ir nemokamų (viešojo sektoriaus finansuojamų) paslaugų teikimo rinka.

SDN (angl. *SDR*) – socialinė diskonto norma.

SEA (angl. *CEA, Cost-effectiveness analysis*) – sąnaudų efektyvumo analizė – investicijų efektyvumo vertinimo metodas, kurio esmė – kiekvienos vertinamos projekto įgyvendinimo alternatyvos sąnaudų efektyvumo rodiklio apskaičiavimas.

SEA skaičiuoklė – skaičiuoklė, skirta įvertinti investicijų projekto finansinius ir ekonominius srautus, vertinant IP alternatyvas SEA metodu.

SNA (angl. *CBA, Cost-benefit analysis*) – sąnaudų ir naudos analizė – investicijų efektyvumo vertinimo metodas, kurio esmė – projektui įgyvendinti reikalingų sąnaudų palyginimas su investicijų sukuriama socialine-ekonominė nauda.

SNA skaičiuoklė – skaičiuoklė, skirta įvertinti investicijų projekto finansinius ir ekonominius srautus, vertinant IP alternatyvas [SNA](#) metodu.

Socialinė-ekonominė nauda ir žala (angl. *economic benefits and costs*) – tai visos ekonomikos patiriamos alternatyviosios sąnaudos arba gaunama nauda. Ši nauda ir žala gali skirtis nuo privačių sąnaudų ir naudos, o šis skirtumas priklauso nuo to, kiek rinkoje stebimos kainos skiriasi nuo buhalterinių kainų.

Transporto priemonės (angl. *vehicles*) – laikomos tos transporto priemonės, kurių paskirtis pervežti keleivius arba/ir krovinius ir kuriems taikomas privalomas registravimas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymu.

Veiklos išlaidos (angl. *operating costs*) – išlaidos, kurios yra patiriamos arba planuojamos patirti projekto metu sukuriama turto eksploatavimui ir projekto veiklos pajamų uždirbimui.

Veiklos pajamos (angl. *operating revenues*) – lėšų srautas, kuris tiesiogiai gaunamas iš vartotojų už prekes ir (arba) paslaugas, teikiamas kaip įgyvendinto projekto (sukurtos ar modernizuotos infrastruktūros) pasekmė.

Viešasis administravimas – įstatymais ir kitais teisės aktais reglamentuojama valstybės ir vietos savivaldos institucijų, kitų įstatymais įgaliotų subjektų vykdomoji veikla, skirta įstatymams, kitiems teisės aktams, vietos savivaldos institucijų sprendimams įgyvendinti, numatytoms viešosioms paslaugoms administruoti. Viešajam administravimui priskiriamos tokios funkcijos:

1. Administracinis reglamentavimas – priimti ir leisti administracinius (norminius) aktus, reikalingus įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti.
2. Įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė (pavaldžių subjektų kontrolė, nepavaldžių subjektų priežiūra).
3. Administracinių paslaugų teikimas:
 - 3.1. leidimų, licencijų išdavimas;
 - 3.2. dokumentų, kuriais patvirtinamas tam tikras juridinis faktas, išdavimas;
 - 3.3. deklaracijų priėmimas ir tvarkymas;
 - 3.4. asmenų konsultavimas viešojo administravimo subjekto kompetencijos klausimais;
 - 3.5. įstatymų nustatytos viešojo administravimo subjekto informacijos teikimas asmenims;
 - 3.6. administracinės procedūros vykdymas.
4. Viešųjų paslaugų teikimo administravimas. Viešojo administravimo subjektas, kuris administruoja tam tikros viešosios paslaugos teikimą, negali pats teikti šios paslaugos, išskyrus atvejus, kai Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nustatytais sąlygomis ir tvarka savivaldybės administracijos padalinys teikia viešąsias paslaugas.
5. Viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas – užtikrinti 1 - 4 funkcijų tinkamą atlikimą.

Viešoji paslauga - valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla, teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys. Viešosios paslaugos apima ir šias paslaugas teikiančio subjekto vidaus administravimą, kuris yra laikomas sudėtine viešosios paslaugos dalimi. Todėl, jeigu IP numatoma gerinti vidaus administravimą, turi būti parodoma, kokią tai įtaką padarys viešosios paslaugos teikimui.

VGN (angl. *IRR, internal rate of return*) – vidinė gražos norma.

Viešosios gėrybės (angl. *public goods*) – tai visuomenės gerovei svarbios gėrybės, kuriomis nemokamai gali naudotis itin daug vartotojų, nesunaudojančių jų teikiamos naudos ir nesumažinančių šių gėrybių kiekio pvz., keliai, šaligatviai, miestų aikštės, tiltai, krašto apsauga, pėsčiųjų takai, švyturiai, gatvių apšvietimas, apžvalgos bokštai, parkai ir t. t.

Viešasis juridinis asmuo – valstybės ar savivaldybės, jų institucijos arba kito asmens, nesiekiančio naudos sau, įsteigtas juridinis asmuo (valstybės ar savivaldybės įmonė, valstybės ir savivaldybės įstaiga, viešoji įstaiga, religinė bendruomenė ir t. t.), kurios tikslas – tenkinti viešuosius interesus. Juridinis asmuo yra priskiriamas prie viešųjų juridinių asmenų vadovaujantis atitinkamą juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančiu įstatymu ir Juridinių asmenų registro nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“.

Visos investicijos (angl. *total investment costs*) – visoms projekto veikloms įgyvendinti reikalingų investicijų (įskaitant reinvesticijas) suma. Įskaičiuojamos visos investicijos, kurias planuojama patirti, sukūriant apibrėžtus projekto rezultatus (ES struktūrinės paramos projektuose – tinkamumo finansuoti reikalavimus atitinkančių ir netinkamų išlaidų suma).

Visos išlaidos (angl. *total expenditures*) – projekto investicijų, veiklos išlaidų, mokesčių bei paskolų gražinimui suplanuotų pinigų srautų suma.

Visos įplaukos (angl. *total revenues*) – projekto veiklos pajamų ir finansavimo šaltinių suma.

VPSP (angl. *PPP, Public-Private Partnership*) – viešojo ir privataus sektorių partnerystė.

Perskaitykite
bendrąją
dalį

Siekdama efektyvinti projektų rengimo ir vertinimo procesą, sumažinti viešojo sektoriaus išlaidas, skiriamas IP rengti, tobulinti investicijų planavimo viešajame sektoriuje kompetencijas ir gebėjimus, suvienodinti IP rengimo praktiką, viešoji įstaiga Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA) parengė IP rengimo metodiką (toliau – Metodika). Šioje [Metodikoje](#) pateikiami detalūs investicijų projektų, kuriems įgyvendinti siekiama gauti finansavimą iš ES struktūrinės paramos ir / ar valstybės biudžeto lėšų, struktūros ir turinio reikalavimai bei pristatomi praktiniai [Metodikos](#) taikymo pavyzdžiai. Pagal struktūros reikalavimus apibrėžiamas IP sudarančių dalių skaičius, o pagal turinio reikalavimus nustatomi pagrindiniai klausimai, į kuriuos turi būti pagrįstai ir argumentuotai atsakyta IP.

IP – dokumentas, finansiškai (ekonomiškai), techniškai ir socialiai pagrindžiantis investavimo tikslus, įvertinantis investicijų gražą (komercinis projektas) ir kitus efektyvumo rodiklius, nurodantis projektui įgyvendinti reikalingas lėšas bei finansavimo šaltinius ir terminus². IP rengimas planuojant valstybės investicijas reglamentuotas [IP rengimui taikomų reikalavimų apraše](#)³. Šiame apraše IP samprata atitinka pateiktą apibrėžimą, tačiau ja neapsiribojama, pagrindžiamas dar vienas būtinas vidinės projekto logikos kriterijus: projekto rezultatai turi būti projekto veiklų padarinys, projekto veiklos turi sudaryti prielaidas įgyvendinti projekto uždavinius, o pastarieji – pasiekti nustatytus tikslus (vertikalią projekto logiką).

IP rengimo tikslas – rasti identifikuotų problemų optimalią sprendimo alternatyvą, gerinant esamos paslaugos kokybę, vykdamas jos plėtrą ar kuriant naujas paslaugas, jei rinka be valstybės ar savivaldybės intervencijos neteiktų tokios paslaugos. IP rengimas apima:

- a) išsamią probleminės padėties, ir paslaugos dėl kurios reikalinga įgyvendinti IP, analizę;
- b) paslaugos pokyčių ir tendencijų analizę, paslaugos poreikio pagrindimą, reikalavimų konkretiems pokyčiams, kurių siekiama įgyvendinant IP, apibrėžimą, projekto įgyvendinamumo ir alternatyvų analizę;
- c) projekto išlaidų ir naudos analizę;
- d) projekto jautrumo ir rizikos analizę;
- e) veiksmų plano sudarymą (nustatoma veiksmų seka, jų ryšiai, svarba, vieta bendroje projekto eigoje).

IP rengiamas iš viešojo sektoriaus valstybės ar savivaldybės paslaugų teikimo perspektyvos, siekiant įvertinti, kokias sąnaudas patirtų viešasis sektorius paslaugos tobulinimui, plėtrai ar naujos paslaugos kūrimui, kokią didžiausią socialinę ekonominę naudą galėtų generuoti IP įgyvendinimas. IP gali rengti juridinis asmuo, kuris pats teikia šias paslaugas arba ta institucija, kuri pagal valdymo sritį administruoja tos paslaugos teikimą.

Kuomet IP rengia institucija, kuri pati nėra paslaugos teikėjas, tačiau pagal valdymo sritį administruoja tos paslaugos teikimą, tikėtina, kad bus išnagrinėtas platesnis paslaugos kontekstas, įvertintas pilnas naudų ir išlaidų spektras bei

² LR investicijų įstatymas

³ LR finansų ministro 2011 m. rugsėjo 15 d. įsakymas Nr. 1K-310

pasiūlyti socialiniu-ekonominiu požiūriu naudingesni visuomenei sprendimai nei tai darytų pavieniai viešųjų paslaugų teikėjai (viešosios paslaugos administratoriui pavaldžios institucijos/paslaugos operatoriai). Pvz., siekiant patobulinti ikimokyklinio ugdymo paslaugas, IP galėtų rengti savivaldybė, apimdama visos savivaldybės arba tam tikros jos teritorijos ikimokyklinės įstaigas, nei tai darytų kiekviena ikimokyklinė įstaiga atskirai, rengdama IP ir nagrinėdama ikimokyklinio ugdymo paslaugų problematiką tik savo įstaigos kontekste.

Kitas pavyzdys – savivaldybei pavaldžios ir iš biudžeto finansuojamos įstaigos teikiamų paslaugų plėtros ir modernizavimo atveju tikintis didesnių pajamų ir/ar atsirasiančių sutaupymų, galutinę finansinę naudą patirs ne pavaldi įstaiga, veiklą vykdanči iš gaunamų biudžeto asignavimų, bet savivaldybė, kuri turi finansuoti įstaigą tokia dalimi, kiek finansavimo poreikio nepadengia už teikiamas paslaugas gaunamos pajamos. Didesnės pajamos ir/ar efektyvesnis paslaugos teikimas leidžia sumažinti biudžetinio finansavimo poreikį. Todėl tais atvejais, kai pavaldžios įstaigos sutaupytos lėšos turi būti gražinamos į biudžetą ar atitinkamai jai dėl to sumažinami kitų metų asignavimai, IP turėtų būti rengiamas iš savivaldybės perspektyvos (ta pati IP rengimo logika taikoma ir valstybinio planavimo atveju). Priešingu atveju, iš pavaldžios įstaigos perspektyvos rengiamas IP neparodo visos finansinės IP naudos. Todėl, prieš rengiant IP, reiktų gerai įsivertinti, iš kieno perspektyvos jis turi būti rengiamas - iš paslaugos operatoriaus ar iš jį kontroliuojančios valstybės ar savivaldybės institucijos pozicijos. Tai ypač aktualu, kai paslaugai teikti skirtas turto savininkas yra valstybė ar savivaldybė, o paslaugos teikėjas (operatorius) tą turtą valdo panaudos arba nuomos pagrindu.

Metodikos naudotojų grupės:

- a) organizacijos, įstaigos ir (arba) institucijos, nepaisant jų tipo, savininko ar veiklos, kurios rengia ar planuoja rengti IP;
- b) konsultacinės įmonės, rengiančios IP, konsultuojančios kitus juridinius subjektus jų rengimo klausimais;
- c) įgyvendinančiosios institucijos, atliekančios projektų, kuriems įgyvendinti siekiama gauti finansavimą iš ES struktūrinės paramos ir valstybės biudžeto lėšų, vertinimą;
- d) kitos institucijos ir organizacijos, rengiančios ilgalaikius investicijų planus.

Metodikos nuostatos suderintos su šiais dokumentais:

- a) LR Investicijų įstatymu, priimtu 1999 m. liepos 4 d. Nr. [VVIII-1312](#));
- b) LR Finansų ministro 2010 m. rugpjūčio 13 d. įsakymu Nr. 1K-256 „Dėl valstybės investicijų vertinimo kriterijų nustatymo ir pasiektų rezultatų vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- c) 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006;
- d) 2014 m. kovo 3 d. Europos komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) Nr. 480/2014, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos;

e) Europos Komisijos užsakymu parengtu dokumentu „Investicijų projektų sąnaudų ir naudos analizės atlikimo metodinės gairės“ (angl. *Guide to Cost-benefit analysis of investment projects (Final report 12/2014)*) (toliau – [SNA](#) gairės);

f) Tarybos reglamentą Nr. 1303/2013 detalizuojančiais dokumentais: Fiche No 13 „Implementing act on the guidance for the methodology for the cost-benefit analysis of major projects“, Fiche No 18 „Delegated act on the methodology for the quality review of major projects“, Fiche No 19 „Delegated act on the calculation of net revenue for revenue generating operations“;

g) Florio, Massimo. Cost – benefit analysis and incentives in evaluation, 2007 m., ISBN: 978 1 84720 238 3.

h) „Optimalios projekto įgyvendinimo alternatyvos pasirinkimo kokybės vertinimo metodika“, patvirtinta 2014 m. spalio 13 d. 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos valdymo komiteto posėdžio sprendimu Nr. 35 (aktuali redakcija nuo 2016 m. gegužės 9 d., patvirtinta 2016 m. gegužės 9 d. 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos valdymo komiteto posėdžio sprendimu Nr. 37), skelbiama www.pplietuva.lt ir www.esinvesticijos.lt.

i) Metodikos ir modelio, skirto įvertinti investicijų, finansuojamų Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir Lietuvos nacionalinio biudžeto lėšomis, socialinį ekonominį poveikį, sukūrimas galutinė ataskaita (toliau – Konversijos koeficientų, socialinės-ekonominės naudos (žalos) įverčių apskaičiavimo metodika), sukurta LR Finansų ministerijos užsakymu ir skelbiama www.pplietuva.lt ir www.esinvesticijos.lt.

j) Kultūros srities investicijų socialinio – ekonominio poveikio (naudos / žalos) komponentų nustatymo, komponentų įverčių apskaičiavimo ir taikymo metodika (toliau – Konversijos koeficientų, socialinės-ekonominės naudos (žalos) įverčių apskaičiavimo metodika), sukurta LR Kultūros ministerijos užsakymu ir skelbiama www.pplietuva.lt.

Metodinės rekomendacijos dėl atskirų dalių IP apimties parengtos darant prielaidą, kad naudojamas šriftas – Times New Roman, Calibri arba Arial, šrifto dydis – 11 pt, tarpas tarp eilučių – 1. IP informatyvumui naudojamos lentelės ir paveikslai. Lentelės, paveikslai ir lygtys numeruojamos dviejų skaičių deriniais, kur pirmasis skaičius reiškia skyriaus numerį, o antrasis – paveikslo ar lentelės eilės numerį (pvz., lentelė 3.4). Didelės apimties (daugiau nei 1 psl.) paveikslai ir lentelės iškeliamos į IP priedus. Naudojama tęstinė IP puslapių numeracija. Struktūrinės IP dalys žymimos skaitmenimis pagal [Metodikoje](#) siūlomą struktūrą. Esant poreikiui įterpiamos naujos dalys, numeracija koreguojama.

[Metodika](#) sudaro jos aprašomoji dalis ir priedai. Aprašomojoje dalyje paaiškinami pagrindiniai IP rengimo reikalavimai ir principai, sąvokos, [SNA](#) ir [SEA](#) struktūra, rodiklių skaičiavimo principai ir pan. Prieduose atitinkamai pateikta papildoma aiškinanti informacija ir MS Excel skaičiuoklės.

Skaičiuoklės yra skirtos investicijų projekto [SNA](#) arba [SEA](#) atlikti. Skaičiuoklių atliekami veiksmai ir jų ryšys su aprašomąja [Metodikos](#) dalimi nurodyti [Metodikos](#) skirtukuose, pažymėtuose trikampio su šauktuku ženklu.

[SNA](#) arba [SEA](#) skaičiuoklę atsisiųskite kaip savarankišką [Metodikos](#) priedą ([SNA skaičiuoklė](#) pateikiama [Metodikos 10 priede](#), [SEA skaičiuoklė](#) – [11 priede](#)), išsaugokite darbiname kompiuterio diske ir pradėkite naudoti parengus IP 1–2 dalis ([1. skyrius](#) – [2. skyrius](#)).

Bendrieji reikalavimai duomenims ir informacijai, naudojami IP:

a) patikimumas – IP prielaidas pagrįskite pačių atliktų ir/ar kitų tyrimų ar analizių rezultatais. Pateikite nuorodas, kurios leistų įsitikinti pateikiamos

informacijos pagrįstumu, pirmenybę teikite laisvos prieigos šaltiniams. Jei prielaidoms pagrįsti naudojami skaičiavimai, visus juos pateikite Skaičiuoklės papildomuose darbalapiuose – skaičiavimai pateikiami su visomis vidinėmis formulėmis, kurios leistų matyti, kaip buvo gauti apskaičiuoti rezultatai. Rangos darbų kainas pagrįskite bent vienu iš šių šaltinių: objektinėmis sąmatomis, lokalinėmis sąmatomis, techniniu projektu, anksčiau atliktų panašių darbų įkainiais. Nematerialiojo turto, įrangos, baldų, automobilių kainas pagrįskite ne mažiau 2 - 3 skirtingų tiekėjų pasiūlymais ar nuorodomis į interneto tinklapius, kurie leistų įsitikinti kainų pagrįstumu. Pažymėtina, kad kainoms pagrįsti gali būti naudojami ir kiti papildomi šaltiniai.

b) oficialumas – įsitinkite, kad IP pateikiamos informacijos šaltinis yra viešai prieinamas. Rekomenduojama naudotis strateginiais planais, viešųjų subjektų informacinėmis sistemomis ir (arba) duomenų bazėse kaupiamais statistiniais duomenimis, galimybių studijomis, sektorių apžvalgomis, teritorijų planavimo dokumentais (bendrųjų planų koncepcijomis, sprendiniais ir pan.), oficialiomis Lietuvos ūkio raidos prognozėmis ir apžvalgomis, visuotinių gyventojų surašymų duomenimis, kitų institucijų informacinėmis sistemomis ir (arba) duomenų bazėse sukauptais duomenimis;

c) aktualumas – naudokite ne senesnius nei vienerių metų duomenis, kuriais grindžiamas projekto poreikis. Tendencijoms atskleisti naudokite ne trumpesnio nei penkerių metų laikotarpio duomenis. Paklausos prognozes pagrįskite socialinėmis – ekonominėmis tendencijomis;

d) vienareikšmiškumas – naudokite vienareikšmius teiginius, aiškiai atskleidžiančius požiūrį ir nuostatas;

e) išsamumas – jeigu IP teiginiai grindžiami kitų tiriamųjų darbų tezėmis ar išvadomis, pateikite nuorodas į atitinkamus informacijos ir duomenų šaltinius, kad IP vertintojai ar informacijos naudotojai galėtų išsamiai susipažinti su pagrindimu.

f) Informacijos nekartojimas – įsitinkite, jog vieną kartą IP pateikta tekstinė informacija vėliau nėra kopijuojama. Esant poreikiui pakartoti anksčiau pateiktą informaciją, nekopijuokite teksto, o paaiškinant pateikite nuorodą į tikslią IP vietą, kurioje ji pirmą kartą buvo pateiktą. Laikantis šio principo IP bus trumpesnis, o kiekvienoje jo dalyje bus tik nauja aktuali informacija.

1. Paslaugos
Kontekstas

Apimtis – iki 10 psl.
standartiniu šriftu.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama tiek SNA, tiek SEA metodu.

Ši IP dalis skirta paslaugų, kurių gerinimui ar plėtojimui rengiamas IP, konteksto ir jų poreikio pagrindimo analizei. Detaliai išanalizuoti paslaugos teikimo kontekstą, ilgalaikį jų poreikį, galimybes esamais pajėgumais jį patenkinti ir iš to kylančias problemas yra būtina, siekiant vėliau įvertinti IP turinio (tikslų, uždavinių bei veiklų įgyvendinimo prielaidų ir rezultatų) optimalumą, realumą bei pagrįstumą. IP nagrinėjamos paslaugos suprantamos kaip:

- [viešosios paslaugos](#);
- [viešojo administravimo](#) funkcijos, įskaitant ir [viešąsias gėrybes](#);

Paslaugos konteksto dalį išanalizuokite šiais IP rengimo etapais:

1.1. Aprašykite paslaugos teikimo pasiūlą ir paklausą. Paslaugos analizė, atsižvelgiant į jų socialinę, ekonominę ir institucinę aplinką. Paslaugos paklausą ir esamą pasiūlą įvertinkite kiekybiškai, pateikdami jų metines prognozes projekto ataskaitiniam laikotarpiui tam, kad vėliau galėtumėte identifikuoti planuojamus pajėgumus paslaugai teikti (pasiūlą).

1.2. Aprašykite projekto teisinę aplinką. Paslaugos teikimo teisinis reglamentavimas, identifikuojant reikalavimus ir galimus apribojimus nagrinėjamai paslaugai teikti.

1.3. Aprašykite sprendžiamas problemas ir jų atsiradimo priežastis. Dėl paslaugos nepakankamos kokybės ir/ar prieinamumo kylančių problemų identifikavimas.

1.1. Aprašykite paslaugos pasiūlą ir paklausą

Pirmiausiai aprašykite [Paslauga](#) ir jos teikimo socialinę – ekonominę aplinką pasirinktame analizės lygmenyje: tarptautiniame, nacionaliniame, regioniniame, miesto dalies, įstaigos vidaus. Pagrindiniai analizės akcentai ir klausimai turi būti išnagrinėti tokia tvarka:

1. **Identifikuokite [Paslauga](#):** aprašykite jos esmę, aktualumą, paskirtį, tikslus ir vartotojus.

2. **Atlikite [Paslaugos](#) pasiūlos analizę:** Išnagrinėkite kaip šiuo metu teikiama paslauga, kokia yra jos principinė teikimo schema. Aprašykite esminius paslaugos charakteristikas (*pvz., paslaugos suteikimo laikas, paslaugų per valandą kiekis, vienos suteiktos paslaugos savikaina, paslaugos prieinamumo laikas ir pan.*), kurios kaip atskaitos taškas leistų vėliau įvertinti paslaugos kokybės ir/ar teikimo efektyvumo padidėjimo pokyčius, įgyvendinus IP. Išanalizuokite, kokie fiziniai ir/ar viešieji ir privatūs juridiniai asmenys teikia nagrinėjamą paslaugą rinkoje, koks jų skaičius nagrinėjamoje geografinėje teritorijoje, kokia jų taikoma kainodara (jei yra) ir nurodykite, kas yra atsakingas už paslaugos planavimą ir vykdymo priežiūrą. Įvertinkite paslaugai teikti patiriamas paskutinių 5 metų išlaidas. Aprašydami paslaugos pasiūlą, įvertinkite esamas galimybes viso savo disponuojamo turto atžvilgiu teikti analizuojamą paslaugą (*pvz., paslaugai teikti potencialiai gali būti pritaikomi keli skirtingi pastatai, pateikiamas jų sąrašas*), detalizuokite atskirų objektų būklę (*pvz., naudojama tik dalis pastato ar pan.*), esamą ir maksimaliai galimą apkrovimą. Taip pat pateikite rinkoje esamos ir potencialios infrastruktūros, tinkamos paslaugai teikti, pasiūlos analizę. Pasiūlos analizės rezultatai neturi kelti abejonų, jog į IP analizę nėra įtraukta esamo turto, potencialiai galimo panaudoti, vėliau sudarant IP įgyvendinimo alternatyvas.

Aukščiau pateikta analizės eiga labiausiai pritaikyta viešųjų paslaugų atvejui nagrinėti. Analizuojant paslaugų, priskiriamų viešojo administravimo funkcijoms, pasiūlą, analizę atlikite tais pačiais principais ir logika kaip ir viešųjų paslaugų atveju. Tačiau tuomet, priklausomai nuo konkrečios situacijos, reikalavimai, susiję su pasiūlos rinkoje analize, gali būti adaptuojami taip, jog analizė būtų racionali arba, nurodant pagrįstą priežastį, jog rinkoje kitų potencialių subjektų, galinčių vykdyti funkciją nėra, nenagrinėjami. Pvz., paviršinių vandens telkinių kokybės tyrimus iš principo gali atlikti ir rinkos subjektai, todėl rinkos pasiūlos analizė atliekama, tuo tarpu funkcijas, susijusias su įstatymų leidyba, ūkio subjektų priežiūra ir t. t. savo esme gali vykdyti tik viešojo sektoriaus institucijos, todėl šios dalies analizės išvados apsiriboja konstatavimu, jog rinkoje kiti privatūs ir viešieji subjektai paslaugos neteikia.

3. Atlikite Paslaugos paklausos analizę: Kompleksiškai įvertinkite paslaugos paklausos potencialą nustatytoje geografinėje teorijoje ar pasirinktame analizės lygmenyje: skaičiais identifikuokite esamus ir potencialius paslaugos vartotojus ir juos bei jų poreikius aprašykite. Siekiant pagrįsti paklausos analizės rezultatus, pateikite ir kiekybinėmis charakteristikomis išanalizuokite paskutinių 5 metų paslaugos teikimo apimtį (jei yra tikslinga, šią apimtį detalizuokite atskirose vartotojų grupėse). Nustatykite, kokios priežastys iš paslaugos teikėjų pusės ir kokie išorinės socialinės-ekonominės aplinkos veiksniai turėjo reikšmingą įtaką identifikuotiems pokyčiams. Nustatykite nepatenkinamos paklausos apimtį. Sudarykite paslaugos paklausos metines prognozes 15-30 metų laikotarpiui (*priklausomai nuo vėliau pasirinktos IP ataskaitinio laikotarpio trukmės*), atsižvelgę tiek į praityje fiksuotas tendencijas, tiek į nepatenkintą paklausą, tiek į numatomas veiksmų, darančių jai įtaką ir kurių sąrašas pateiktas žemiau, kitimo tendencijas (*iš pastarųjų į prognozę įtraukiami tik tie veiksniai, kurie sąlygoja nagrinėjamos paslaugos paklausos pokyčius*):

3.1. *Socialinės-ekonominės tendencijos.* Jos apima produktyvumo pokyčius analizuojamoje teritorijoje, pajamas, nedarbo lygį, ekonominę aptarnaujamo regiono struktūrą;

3.2. *Demografinės tendencijos.* Jos apima žmonių skaičiaus pagal amžiaus grupes struktūros, išsilavinimo lygio ir kitus pokyčius;

3.3. *Reguliavimo pasikeitimai.* Dėl pakitusių reikalavimų, kylančių iš valdžios politikos ir / ar teisės aktų, galimai įtakojamas paslaugos pokytis;

3.4. *Paklausos elastingumas susijęs su kokybe, laiku ir kaina/tarifais.* Elastingumas svarbus veiksnys vertinat tuos projektus, kuriuose turto naudojimo apkrovimas lemia kainų lygius (ir atvirkščiai), turto naudojimo sąlygas bei jo kokybės charakteristikas;

3.5. *Teritorijų pasikeitimai.* Bet kokie aplinkos ir/ar joje esančios infrastruktūros charakteristikų pasikeitimai, lemiantys ekonominio potencialo pokyčius;

3.6. *Technologiniai pasikeitimai.* Pasikeitimai darantys poveikį projekto sąnaudų ir jo alternatyvų struktūrai pvz., degalų naudojimo efektyvumas, didesnis produktyvumas ir pan.;

3.7. *Pramoninė ir logistinė struktūra ir plėtra.* Ji apima vietas kur koncentruota pramonės veikla, gamtiniai išteklių, pagrindiniai transporto mazgai (geležinkelių, uostų ir oro uostų), logistikos struktūra ir tikėtina plėtra tiekimo grandinės organizavime (klasterių sudarymas, apskaita ir stebėseną, paskirstymo modelių keitimas, ir pan.);

3.8. *Skaitmeninis raštingumas ir įgūdžiai.* Kuo didesni gyventojų skaitmeniniai įgūdžiai, tuo labiau tikėtina jie naudosis skaitmeninėmis paslaugomis;

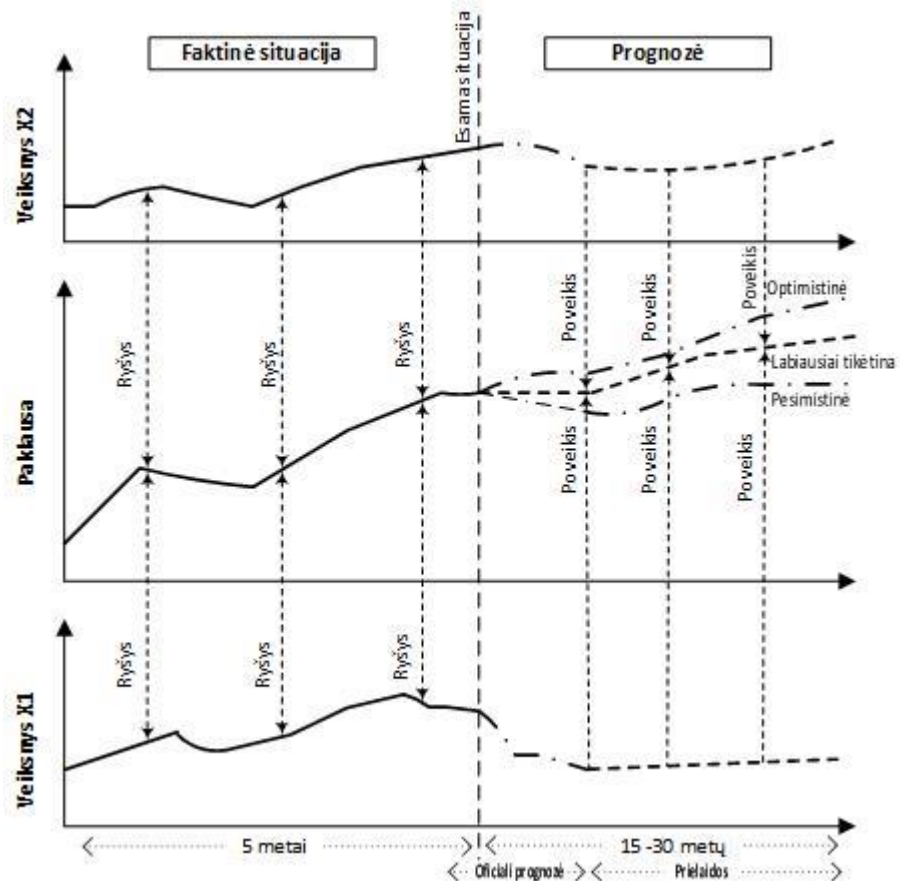
3.9. *Energijos efektyvumo priemonių diegimas.* Efektyvaus energijos vartojimo priemonių diegimas gali reikšmingai paveikti bendrą energijos gamybos poreikį;

3.10. *Klimato sąlygos ir kaita.* Sezoniškumas ar kiti klimato kaitos pokyčiai galintys daryti įtaką paklausai.

3.11. *Kiti jūsų nuomone aktualūs veiksniai.*

Tais atvejais kai nagrinėjama paslauga IP rengimo metu analizuojamoje rinkoje nėra teikiama, nustatytą paklausą palyginkite (angl. benchmarking) su egzistuojančia pakausa kituose geografiniuose regionuose. Tą patį rekomenduojame atlikti ir tais atvejais, kai analizuojama paslauga rinkoje jau yra teikiama. Pasirinktas palyginti regionas savo charakteristikomis, pvz., dydžiu, pajamų lygiu, gyventojų tankumu ir transporto infrastruktūra ir pan., turi būti panašus į nagrinėjamą IP regioną. Lygindami pašalinkite galimus rezultatų iškreipimus.

Paklausa yra ją veikiančių veiksnių padarinys. Todėl, atsižvelgę į visus išnagrinėtus veiksnius ir aplinkybes, paklausos prognozę sudarykite trimis scenarijais: pesimistiniu, labiausiai tikėtiniu ir optimistiniu, iš kurių, siekiant išvengti optimistinio šališkumo, tolimesnei analizei rekomenduojame taikyti labiausiai tikėtiną ar labiau pesimistinį scenarijaus variantą (žr. 1.1 pav.).

Paveikslas 1.1. Paklausos prognozės, atsižvelgiant į veiksnių įtaką, sudarymas

Bet kokių atveju, šis analizės dalis ir jos atlikimo kokybė turi leisti įsitikinti prognozuojamos paklausos realumu.

Lentelė 1.1. Paslaugos pasiūlos ir paklausos analizė

1. Apskritis ligoninės modernizavimo projekte detalai išnagrinėtas apskritis gyventojų skaičius, jų demografinė sudėtis, sergamumo tendencijos. Išnagrinėtas sveikatos priežiūros įstaigų išsidėstymas, pasiekiamumas, jų teikiamos paslaugos, galimybė transportuoti ligonius į respublikinius centrus, ypač sunkių diagnozių atveju. Apibrėžtas kritinis laikas, reikalingas ligoniui pasiekti gydymo įstaigą.

**BLOGOJI
PRAKTIKA**

2. Elektroninių paslaugų kūrimo projekte detalai išnagrinėtas fiziniu būdu teikiamų viešųjų paslaugų teikimo organizavimas, procesai ir procedūros, šiuo metu patiriamos veiklos sąnaudos, gaunamos veiklos pajamos, teisiniai jiems galiojantys apribojimai, pristatyti fizinių viešųjų paslaugų teikimo trūkumai, poreikiai juos pašalinti, kuriant elektronines paslaugas. Įvertinti paslaugos paklausos pokyčiai, jas perkėlus į elektroninę erdvę, atsižvelgus į panašių projektų įgyvendinimo patirtį.

3. Socialinio būsto fondo didinimo projekte išanalizuoti socialiniam būstui gauti pateiktų paraiškų skaičius, įvertinti poreikiai, atsižvelgiant į namų ūkių sudėtį ir neįgalių asmenų skaičių. Išnagrinėtos galimybės socialiniam būstui pritaikyti savivaldybės valdomą turtą, taip pat įvertintos galimybės nuomoti, įsigyti ir pritaikyti rinkoje esančius būstus ar pastatus.

4. Įstaigos vidaus veiklos tobulinimo projekte, detalai išnagrinėtos tipinės darbuotojų veiklos užduotys, įvertintas darbuotojų užimtumas, įvertintos užduočių apimtys 10-15 metų perspektyvoje, atlikti darbų atlikimo laiko atžvilgiu tyrimai, nustatytos veiklai vykdyti patiriamos veiklos išlaidos, galimybės efektyvinti veiklą esamais resursais, įvertinta panašių projektų įgyvendinimo patirtis tiek investicijų kainos, tiek naudos atžvilgiu.

1. Numatant kolegijos, esančios X mieste, studentų skaičių, vertinamas tik X miesto gyventojų pokytis, nors 40 proc. kolegijos mokinių yra atvykę iš kitų Lietuvos miestų. Miestiečių X gausėjimas gali iškreipti tikrosios padėties vaizdą, kadangi kituose miestuose gimstamumo rodikliai yra žemesni.

2. Identifikuotas IP poreikis: turima infrastruktūra yra nerekonstruota nuo pat jos sukūrimo 1952 metais, todėl reikalinga į ją investuoti. Nėra aišku, ar infrastruktūra reikalinga šiuo metu ir ar bus reikalinga ir kokioms vartotojų grupėms ateityje.

3. Prognozuojant elektroninių paslaugų teikimo poreikius neišnagrinėta, kokios apimties paslauga yra patraukliausia jos vartotojų grupėms, kokiai paslaugai gauti vartotojams pakaktų šalyje vyraujančio kompiuterinio raštingumo lygio.

**1.2. Aprašykite
teisinę
aplinką**

Aprašykite teisinę aplinką, nurodydami, kokie teisės aktai reglamentuoja Paslaugos teikimą, ir kokie galimi projekto įgyvendinimo galimybių, projekto veiklų, rezultatų, finansinio tęstinumo apribojimai ir norminiai reikalavimai iš jų veikimo kyla. Vertinami dokumentai turi apimti nacionalinį, regioninį ir, jei yra, sektorių lygmenis. Savivaldybės dokumentus nagrinėkite tuo atveju, jeigu projekto organizacija ir (arba) partneris yra savivaldybės institucija. Teisinė analizė turi būti koncentruota į tuos dalykus, kurie sąlygoja vėliau projekte identifikuojamų problemų sprendimo alternatyvų pasirinkimo įgyvendinimo galimumą (pvz., *turto nuomos paslaugai teikti galimumą, kooperacijos su kitais viešaisiais subjektais galimumą*), techninių sprendinių pasirinkimo galimumą (pvz., *paveldo apribojimai, gamtosauginė teritorija*), privalomumą atitikti paslaugos kokybės standartus ir iš to kylančias didesnes finansinių išlaidų apimtį (pvz., *patalpų rekonstravimas laikantis universalios dizaino gali pareikalauti papildomų išlaidų, lyginant su tuo, jei tokio reikalavimo nebūtų*).

Pagrindiniai teisinės analizės klausimai:

1. Paslaugos teikėjams taikomi teisiniai apribojimai (juridinio asmens forma, steigėjas, įstaigos ar institucijos dydis, veiklos apribojimai);

2. Projektui įgyvendinti būtinos teisinės prielaidos:

2.1. Išnagrinėkite disponavimo nekilnojamuoju turtu, naudojamu ar planuojamu naudoti paslaugos teikimui, klausimus (projekto organizacija valstybės turtą valdo patikėjimo teise, yra turto savininkas ar tik naudotojas ir pan.). Jei aktualu, įvertinkite teises galimybes paslaugai teikti reikalingą infrastruktūrą nuomotis ir kooperuotis su kitais viešaisiais subjektais. Jei reikalingi gauti leidimai,

sutikimai, atlikti įregistravimai ir pan., nustatykite kokie yra reikalingi, norint įgyvendinti projektą ir teikti paslaugą, ir įvertinkite per kiek laiko šie darbai bus atlikti.

2.2. Kai kuriama paslauga, kuri šiuo metu nėra teikiama, arba galėtų būti teikiama kitokiu formatu (pvz., *elektroniniu būdu*), išnagrinėkite paslaugos teikimui taikomus teisės aktus, kurie sąlygoja apribojimus teikiamai arba planuojamai teikti paslaugai, įvertinkite ar planuojamam paslaugos teikimo subjektui nėra apribojimų teikti šią paslaugą. Taip pat nurodykite ir išnagrinėkite teisės aktus, kuriuos reikalinga priimti ar pakeisti, kad būtų užtikrintas paslaugų teikimas (nurodykite planuojamas teisės aktų priėmimo ar pakeitimo datas, už teisės aktų projektų rengimą ir priėmimą atsakingas institucijas, taip pat priežastis, dėl kurių šie teisės aktai turi būti keičiami ar priimami).

Lentelė 1.2. Projekto teisinė aplinka

GEROJI PRAKTIKA	1) Socialinio būsto plėtros projektuose teisinėje aplinkoje nurodomi teisės aktai ir paaiškinamos tos jų nuostatos, kurios turi įtaką projekto apimčiai, turiniui, investicijų dydžiui, pajamų įkainiams ir pan., nagrinėjamos alternatyvoms, finansiniams ir ekonominiams srautams (pvz., <i>STR reikalavimai, energetinė klasė, higienos ir aplinkos apsaugos normos ir kitos taisyklės</i>).
BLOGOJI PRAKTIKA	1) Socialinio būsto plėtros projektuose teisinės analizės dalyje tik išvardijami teisės aktai, bet nepateikti jų nuostatų paaiškinimai, turintys įtaką projektui, taip pat nurodomi teisės aktai, kaip, pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, kurie tiesiogiai neturi įtakos projekto apimčiai ir turiniui.

1.3. Aprašykite sprendžiamas problemas ir jų atsiradimo priežastis

Šiame skyriuje atskleiskite visas su paslaugos teikimu susijusias problemas (pvz., *neužtikrinama paslaugų kokybė, neteikiama vartotojų poreikius atitinkanti paslauga, paslauga teikiama neefektyviai, per didelė paslaugos teikimo savikaina ir pan.*) ir jas sugrupuokite (gali būti pavaizduota grafiškai, lentelėje ar pan.), parodant jų atsiradimo priežastis, galimas pasekmes, jei problema nebus išspręsta. Problemų atsiradimo priežastys turi kilti iš pasiūlos / paklausos analizės rezultatų, vartotojų poreikių, teisinių apribojimų paslaugai teikti ir pan., kurių analizė atlikta ankstesnėse šio skyriaus dalyse. Nurodykite, kurios iš visų įvardytų problemų bus sprendžiamos, įgyvendinant IP.

Lentelė 1.3. Problemos ir jų priežastys (pavyzdys)

Problema/apribojimai	Pagrindinės priežastys
Nepakankamas ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumas (1000 vaikų, kuriems nėra sudarytos ikimokyklinio ugdymo arba priežiūros sąlygos)	Infrastruktūros pajėgumai neatitinka dabartinių poreikių
	Rinkoje teikiamos paslaugos kaina nėra prieinama vartotojams

Jei turima žinių, kad analogiška problema jau buvo išspręsta kituose regionuose, savivaldybėje ir pan., trumpai ją aprašykite ir pristatykite taikytus sprendimo būdus.

Atsižvelgti į tiksliai įvardytą problemą svarbu ir kitose IP dalyse – ypač IP turinio aprašymo, projekto socialinio ekonominio poveikio, ir rizikų vertinimo. IP autoriui ypač svarbu suvokti projekto problemų esmę ir paskirti, kadangi

objektyviai įvertinti esamą padėtį būtina, siekiant formuoti tinkamą projekto tikslą, planuojant projekto veiklas ir užsibrėžiant siekiamus rezultatus.

Dažnai IP pasitaikanti klaida yra tai, kad pagrindinė problema, neatskleidžiama arba netiksliai nustatyta, todėl vėliau, vertinant projekto sukuriama socialinę ekonominę naudą, nėra aiškus loginis pagrindimas tarp problemos, kuri turi būti sprendžiama, ir naudos, kurią turi generuoti projektas, ją išsprendus, t. y. įgyvendinus projektą. Tai sąlygoja abejones dėl projekto kuriamos pridėtinės vertės.

Aiškiai ir tiksliai nustačius problemą matyti, kokio dydžio projektas reikalingas, ar planuojamos veiklos yra tinkamos apimties problemai spręsti. Įvardytos problemos ir galimai jas sukėlusios priežastys padeda suprasti kituose IP skyriuose aprašytų projekto tikslų, uždavinių, investicijų svarbą bei įvertinti, ar pasirinktas optimalus problemos sprendimo būdas.

Lentelė 1.4. Projekto problemų analizė

**GEROJI
PRAKTIKA**

1) Atlikus paklausos analizę, nustatyta, kad problema – nepakankamas būsto socialiai remtiniams prieinamumas – yra ir bus aktuali bent artimiausius 15 metų.

2) Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (toliau – MTTP) tyrimų pasiūla neatitinka esamos paklausos dėl MTTP įrangos neatitikties šios dienos poreikiams, todėl suformuluojama problema – MTTP įrangos neatitikimas MTTP tyrimų pasiūlai užtikrinti.

3) Pasiūlos ir paklausos analizė atskleidė, kad centrinio archyvo teikiamos viešosios paslaugos turi paklausą, tačiau yra nepatrauklios dėl savo pateikimo būdo, todėl suformuluojama problema – nepakankamas centrinio archyvo teikiamų viešųjų prieinamumas.

**BLOGOJI
PRAKTIKA**

1) Problema – nenaudojamas pastatas Vasarvidžio kaimo centre. Vertinama, kad projekto problema nėra aiški – nėra aišku, kam reikalingas salės įrengimas, su kokiomis viešosiomis paslaugomis susiję, kokia galėtų būti paslaugos paklausa.

2) Problema – neveikiantis fontanas miesto aikštėje. Vertinama projekto problema viršija problemos mastą, nenurodo, su kokiais paslaugos vartotojais yra susijęs problemų sprendimas.

3) Problema – teikiamų viešųjų informacinių paslaugų neatitiktis rinkos poreikiams (pateikiamais duomenimis nepatogu naudotis, jie neaktualūs, nėra galimybės pasirinkti skirtingų duomenų pjūvių). Negalima įsitikinti problemos pagrįstumu.

Atlikę projekto konteksto analizę, parenkite trumpą atliktos analizės rezultatų aprašymą (iki 1500 simbolių), kurį įtrauksite į projekto santrauką [7.6. skyriuje](#) nustatyta tvarka ir kuris turėtų apimti:

- paslaugos paklausos ir pasiūlos analizės rezultatus;
- teisinės aplinkos apibūdinimą;
- sprendžiamų problemų sąrašą.

2. Projekto Turinys

Apimtis – iki 10 psl. standartiniu šriftu.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama tiek SNA, tiek SEA metodu.

Šioje dalyje nurodykite visus esminius projekto turinio elementus tam, kad būtų įmanoma tinkamai suformuluoti ir pasirinkti IP įgyvendinimo alternatyvą:

2.1. Nurodykite projekto tikslą ir uždavinius, t. y. kokio pokyčio siekiama, ir ką reikia padaryti, kad projekto tikslas būtų pasiektas.

2.2. Nurodykite sąsajas su kitais projektais,

2.3. Detaliai aprašykite projekto tikslines grupes, kurioms IP įgyvendinimas turės tiesioginės įtakos ir kurios pajus socialinę-ekonominę IP įgyvendinimo naudą (žalą), **ir išskirkite projekto poveikio ribas**.

2.4. Pristatykite projekto organizaciją. Struktūriškai ir trumpai aprašoma tik projekto organizacija vadinamas juridinis ar fizinis subjektas ar jų grupė (jei projektas įgyvendinamas su partneriu), prisiimanti atsakomybę už projekto įgyvendinimą ir vykdanči pagrindines projekto veiklas, ir

2.5. Nurodykite siekiamus rezultatus, t. y. nurodykite planuojamą projekto įtaką viešosios paslaugos kiekybiniais ir kokybiniais pokyčiams.

2.1. Nurodykite projekto tikslą ir uždavinius

Aiškiai apibrėžtas projekto tikslas padeda suprasti, kokią socialinę ekonominę naudą sukurs projekto investicijos. Tikslas formuluojamas pagrindinei problemai spręsti. Pagrindinis klausimas, į kurį reikia atsakyti nustatant projekto tikslą, yra šis: „Kokią pagrindinę socialinę ekonominę naudą sukurs projekto įgyvendinimas?“ Projekto tikslas turi atskleisti pageidaujamus sisteminius, struktūrinius pokyčius, kurie dažniausiai nėra tik kiekybinių rodiklių pasikeitimas. Kiekybiniai pokyčiai ne visada atskleidžia tikrąją projekto paskirtį.

Tais atvejais, kai projektui įgyvendinti siekiama pasinaudoti ES struktūrinės paramos ir (arba) Lietuvos bendrojo finansavimo lėšomis, įrodykite, kad projekto tikslas akivaizdžiai atitinka strateginių investicijų planavimo dokumentų nuostatas: 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos atitinkamos veiksmų programos tikslą, prioriteto tikslą ir priemonės tikslą, arba atitinkamą nacionalinę šakinę strategiją ar programą. Projekto tikslas turi akivaizdžiai rodyti, kad prisidedama prie priemonės ar veiksmų programos prioriteto tikslo.

Lentelė 2.1. Projekto tikslų nustatymas

GEROJI PRAKTIKA
BLOGOJI PRAKTIKA

1) Projekto tikslas – pagerinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybę Vakarų Lietuvos gyventojams.

2) Veiksmų programos prioriteto priemonės tikslas – modernizuoti ir optimizuoti viešųjų ambulatorinių ir stacionarinių paslaugų infrastruktūrą privačiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Projekto tikslas – gerinti ligų diagnostiką ankstyvojoje stadijoje ir paslaugų kokybę bei didinti prieinamumą, modernizuojant ir optimizuojant privačią antrinio lygio ambulatorinių paslaugų infrastruktūrą.

3) Projekto tikslas – perkelti į elektroninę erdvę pagrindines teismų teikiamas paslaugas teisingumo vykdymo procese, sudarant palankesnes sąlygas gyventojams pasinaudoti teismų paslaugomis ir sutaupant dalį jų išlaidų.

1) Projekto tikslas – rekonstruoti vieną Vakarų rajono ligoninės chirurgijos skyrių. Rekonstrukcija negali būti savitikslių.

2) Priemonės tikslas – modernizuoti ir optimizuoti viešųjų ambulatorinių ir stacionariųjų paslaugų infrastruktūrą privačiose asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Projekto tikslas – atlikti pastato Vilniaus g. 5 Rytų mieste rekonstrukciją. Projekto tikslas neįrodo, kad prisidedama prie priemonės įgyvendinimo.

3) Priemonės tikslas – kurti vartotojui patogias, lengvai pasiekiamas ir naudingas elektronines viešąsias paslaugas, taip užtikrinti, kad informacinės ir ryšių technologijos būtų veiksmingai naudojamos viešajam sektoriui modernizuoti. Projekto tikslas – įsigyti kompiuterinę įrangą ir atlikti serverinės remontą. Projekto tikslas neįrodo, kad prisidedama prie priemonės įgyvendinimo.

Formuluojami projekto uždaviniai turi atsakyti į klausimą: „ką reikia padaryti, kad projekto tikslas būtų pasiektas?“, t. y. turi leisti įgyvendinti nustatytą (-us) projekto tikslą (-us).

Atkreipiame dėmesį, kad planuojami projekto uždaviniai turi išlaikyti nuoseklią vidinę projekto logiką. Atitinkamai vėlesniuose skyriuose planuojamos projekto veiklos turi sudaryti prielaidas pasiekti projekto uždavinius, o projekto rezultatai turi būti projekto veiklų padarinys.

Lentelė 2.2. Projekto uždavinių formulavimas

GEROJI PRAKTIKA	<p>1) IP rengėjas suformulavęs projekto tikslą – pagerinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybę Vakarų Lietuvos gyventojams, suformuluoja uždavinį tam tikslui pasiekti – užtikrinti reikiamą infrastruktūrą asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybei Vakarų Lietuvos gyventojams pagerinti.</p>
BLOGOJI PRAKTIKA	<p>1) Projekto uždavinys – rekonstruoti pastatą Birutės g. 102, Klaipėdoje, siekiant užtikrinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybę Vakarų Lietuvos gyventojams. Pasirinktas uždavinys nėra korektiškas, kadangi tik atlikus alternatyvų finansinę ir socialinę-ekonominę analizę ir nustatčius optimalią IP įgyvendinimo alternatyvą bus aišku, ar pasirenkama šio pastato rekonstrukcija.</p>

2.2. Nurodykite sąsajas su kitais projektais

Pateikite trumpus pačios projekto organizacijos ir kitų įstaigų, organizacijų ir (arba) kitų įmonių įgyvendinamų projektų aprašus, nurodykite pasiektus projektų rezultatus (įgyvendinamas veiklas, jei projektas tebevyksta), bendrą investicijų vertę ir paskirtį. **Pateikite informaciją tik apie tuos projektus, kurie tiesiogiai arba netiesiogiai galėtų būti susiję su rengiamu projektu.** Pateikdami informaciją apie šiuos projektus:

a) Paašškinkite projektų sąsajas projekto veiklų ir rezultatų aspektu (projekto Nr. 1 rezultatas – 10 km naujai įrengto dviračių tako maršrutu A–B, projekto Nr. 2 rezultatas – 5 km naujai įrengto dviračių tako maršrutu B–C);

b) Nustatykite, ar sąsaja tiesioginė, ar netiesioginė. Tiesioginė sąsaja yra tokia, kai ryšys tarp projektų yra priežastinis (vienas projektas lėmė kito projekto įgyvendinimą: pagal projektą Nr. 1 parengtai mokymo programai reikia infrastruktūros, pritaikytos specialistams rengti pagal šią programą) arba papildomasis (pagal projektą Nr. 1 atlikti rekonstrukcijos darbai, pagal projektą Nr. 2 patalpos bus aprūpintos įranga ir baldais);

c) Siekiant išvengti dvigubo finansavimo rizikos, tiksliai nurodykite, kur prasideda ir baigiasi anksčiau ir lygiagrečiai įgyvendinti IP (dažnu atveju, siekiant aiškiai pateikti informaciją, geriausia tai daryti papildomai pateikiant aiškinamąjį paveikslą). Ši informacija reikalinga projekto dvigubo finansavimo rizikai įvertinti.

Šios analizės rezultatus naudokite nustatydami IP siekiamus minimalius rezultatus, IP poveikio ribas, galimas IP veiklas ir jų apimtį.

2.3. Aprašykite
Projekto tikslines
grupes ir nustatykite
projekto poveikio
ribas

Projekto tikslinė grupė – tai projekto metu sukurtos (-ų) ir (arba) pagerintos (-ų) paslaugos (-ų) vartotojai (naudos gavėjai), kuriems skirta projekto kuriama socialinė – ekonominė nauda ir (arba) mažinama žala.

Detaliai aprašykite projekto tikslines grupes ir išskirkite projekto poveikio ribas, į kurias atsižvelgus vėliau bus formuojama projekto apimtis:

a) atsižvelgę į paslaugos paklausos ir pasiūlos analizės rezultatus, įvardinkite projekto tikslinę (-es) grupę (-es) ir nurodykite jos (-ų) dydį bei (arba) asmenų skaičių. Atkreipiame dėmesį, kad IP tikslinės grupės dydis gali sutapti su potencialiu paslaugos vartotojų skaičiumi, įvertintu paklausos analizės, aprašytos IP rengimo [Metodikos 1.1 dalyje](#), atlikimo metu, arba būti už jį mažesnis, jei planuojama, jog IP nepatenkins visos paklausos;

b) apibrėžkite teritorinę apimtį, kurioje numatomas projekto poveikis tikslinėms grupėms.

Lentelė 2.3. Projekto tikslinių grupių apibrėžimas

**GEROJI
PRAKTIKA**

1) Tiekėjas, išanalizavęs neįgaliesiems, suskirstytiems pagal įvairius požymius, teikiamų paslaugų paklausą ir pasiūlą identifiko, kad problema, kurią siekiama išspręsti projektu, yra aktuali tik II grupės neįgaliesiems, kurių amžius – nuo 25 iki 45 metų ir nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvos probleminėse teritorijose. Tai sudaro 35 proc. visų paslaugos teikėjo aptarnaujamų vartotojų, kurie sudaro 150 asmenų. Atsižvelgiant į tai, projekto tikslinė grupė – 150 II grupės neįgaliųjų asmenų nuo 25 iki 45 metų, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvos probleminėse teritorijose.

2) Tiekėjas, išanalizavęs teikiamų viešųjų paslaugų būdus (fizinius ir elektroninius), I skyriuje identifiko, kad nėra pakankamos elektroninių viešųjų paslaugų įvairovės ir paslaugų teikiamą reikia išplėsti, atsižvelgiant į vartotojų amžių ir išsilavinimą. Atliktas poreikių patenkinimo tyrimas parodė, kad paslaugų trūkumas yra labiausiai aktualus vyresniems nei 18 metų asmenims, studijuojantiems pagal bakalauro ir magistro studijų programas. Atsižvelgiant į tai, projekto tikslinė grupė – vyresni nei 18 metų asmenys, studijuojantys pagal bakalauro ir magistro studijų programas

**BLOGOJI
PRAKTIKA**

1) Projekto tikslas – pagerinti pedagogų konsultavimo kokybę, išbandant naują pedagogų informavimo ir konsultavimo veiklos modelį. Atskirai tikslinės grupės neišskiriamos. Organizacija teikia informavimo ir konsultavimo paslaugas Lietuvos pedagogams, todėl paslaugos vartotojai – visi Lietuvos pedagogai. Aprašomi visi organizacijos, įstaigos ir (arba) įmonės klientai iki projekto įgyvendinimo nepaaiškinant, kelioms tikslinėms grupėms skirtas įgyvendinamas projektas ir kokį poveikį projekto įgyvendinimas joms turės.

2) Projekto tikslas – padidinti instituto teikiamų viešųjų paslaugų prieinamumą. Institutas šiuo metu elektroninių paslaugų neteikia. Didinant prieinamumą, bus sukurtos naujos, šiuo metu neteikiamos elektroninės viešosios paslaugos. Daroma prielaida, kad tikslinės grupės, kurios naudosis elektroninėmis paslaugomis, atitinka fizinių paslaugų gavėjus, t. y. tuos vartotojus, kuriuos šiuo metu fiziškai aptarnauja institutas. Neįvertinta naujų kuriamų viešųjų elektroninių paslaugų tikslinė grupė (dydis, pasiskirstymas pagal amžių ir pan.).

2.4. Pristatykite
projekto
organizaciją

Išsamiai pristatykite organizaciją, įstaigą, įmonę ar jų grupę, planuojančią įgyvendinti IP. Nurodykite pagrindinius projekto organizacijos sudėties duomenis: narių skaičių, pagrindinį (vadovaujantį) narį, kitus narius, santykius tarp jų, visą papildomą informaciją, kuri padėtų atskleisti atsakomybės pasiskirstymą ir pagrindines funkcijas įgyvendinant IP.

Informaciją apie projekto organizaciją pateikite naudojantis šia struktūra:

a) Projekto pareiškėjas (angl. *applicant*; tais atvejais, kai projekto pareiškėjas įgyvendina projektą kartu su partneriais, tarptautinėje praktikoje jis

gali būti vadinamas vadovaujančiuoju partneriu, angl. *lead partner*). Projekto pareiškėjas prisiima didžiausią atsakomybę už projekto veiklų įgyvendinimą: jis atsakingas finansiniu, organizaciniu, fiziniu bei veiklos rezultatų sukūrimo požiūriu, todėl jį pristatant svarbu visapusiškai atskleisti pajėgumus (galimybes) įgyvendinti projektą: darbuotojų skaičių, vykdomų veiklų įvairovę, patirtį ir pan.

Nurodykite juridinio asmens pavadinimą, identifikavimo kodą, veiklos vykdymo adresą, darbuotojų skaičių, teikiamas viešąsias paslaugas, atsakomybę už viešąją paslaugą, kurios kokybei gerinti skirtas projektas, valstybės deleguotas funkcijas, savarankiškas funkcijas, kitą vykdomą veiklą.

b) Projekto partneris (-iai) (jei taikoma). Projekto partneris – juridinis arba fizinis subjektas, suinteresuotas kartu su projektu pareiškėju įgyvendinti projektą ir dalytis atsakomybe, veiklomis ir tų veiklų išlaidomis.

Nurodykite juridinio asmens pavadinimą, identifikavimo kodą, veiklos vykdymo adresą, darbuotojų skaičių, teikiamas viešąsias paslaugas, atsakomybę už viešąją paslaugą, kurios kokybei gerinti skirtas projektas, valstybės deleguotas funkcijas, savarankiškas funkcijas, kitą vykdomą veiklą.

Nurodykite pagrindinius duomenis apie partnerį ir visą papildomą informaciją, kuri atskleistų, kokius reikalingus išteklius turi subjektas, kokią viešąją paslaugą teikia, kokia yra paslaugos teikimo ir projektų vykdymo patirtis, pagrįskite partnerių pasirinkimą, partnerystės priežastis ir formą, aprašykite, kaip bus dalijamasi atsakomybe įgyvendinant projektą, kokia bus kiekvieno partnerio veikla, kam teks projekto rezultatai ir kas bus atsakingas už tinkamą projekto rezultatų naudojimą ir išsaugojimą.

c) Pareiškėjo ir partnerio (-ių) bendradarbiavimo pagrindimas. Pareiškėjo ir partnerio dalyvavimas projekte turi būti pagrįstas: pareiškėjas su partneriu privalo pateikti bendradarbiavimo argumentus.

Nurodykite priežastis, nulėmusias bendradarbiavimą, bendradarbiavimo esmę – duomenis apie jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį, veiklas, kurias įgyvendins pareiškėjas ir partneris (-iai), kiekvieno iš jų vaidmenį užtikrinant projekto tęstinumą, atsakomybės už projekto įgyvendinimą pasiskirstymą. Pagrįskite, kad bendradarbiavimas yra ne formalus, o aiškiai sprendžiantis projekto problemas. Numatomus projekto partnerius įtraukite į IP rengimo procesą, kad partneriai iš anksto būtų supažindinti su projektu ir kartu su pareiškėju dalyvautų IP planavimo veikloje.

Projekto vieta projekto organizacijoje. Pristatykite projekto svarbą pareiškėjo ir partnerio veiklai, kokiai viešajai paslaugai gerinti skirtas projektas, kaip pakis paslaugos teikimas. Nurodykite pareiškėjo ir partnerio teikiamas viešąsias paslaugas ar jų dalis, kurioms gerinti rengiamas IP; procesus, kuriuos projekto pareiškėjo ir partnerio institucijose pakeis IP įgyvendinimas; IP įtaka žmogiškiesiems ir materialiniams pareiškėjo ir partnerio ištekliams.

2.5. Nurodykite siekiamus rezultatus

Aprašykite, kaip keisis viešoji paslauga ir jos teikimas įgyvendinus projektą, kokie kokybiniai ir kiekybiniai rodikliai leis įsitikinti, kad planuoti rezultatai yra pasiekti. Nurodykite, kokie siejami minimalūs rezultatai leistų pasiekti projekto tikslą. Taip pat turi būti vienareikšmiškai aišku, kas tiesiogiai gaus naudą ir kas patirs išlaidas, reikalingas įgyvendinti projektą. Siejami minimalūs rezultatai turi aiškiai sietis su sprendžiama problema, padėti pašalinti nustatytas priežastis. Projekto rezultatai turi paaiškinti, kaip ir kiek projekto įgyvendinimas išsprendžia problemą (-as), dėl kurios (-ių) jį siekiama įgyvendinti. Šiame skyriuje projekto rezultatai turi būti išimtinai orientuoti į siekiamus viešosios paslaugos ar administracinės funkcijos kokybės pagerėjimo ir/ar prieinamumo padidėjimo pokyčius, kurie išreiškiami per paslaugos kokybinius ir/ar kiekybinius pagerėjimo rodiklius.

Lentelė 2.4. Problemos ir jų priežastys, siekiami minimalūs rezultatai (pavyzdys)

Problema/apribojimai	Pagrindinės priežastys	Siekiami minimalūs rezultatai
Nepakankamas ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumas (1000 vaikų, kuriems nėra sudarytos ikimokyklinio ugdymo arba priežiūros sąlygos)	Infrastruktūros pajėgumai neatitinka dabartinių poreikių Rinkoje teikiamos paslaugos kaina nėra prieinama vartotojams	200 vaikų*, kuriems sudarytos ikimokyklinio ugdymo arba priežiūros sąlygos

* visos alternatyvos turi siektų tų pačių rezultatų, arba, jei planuojama siekti skirtingų rezultatų, visos alternatyvos privalo pasiekti bent minimalius nurodytus rezultatus

Fiziniai IP įgyvendinimo rezultatai šioje IP rengimo dalyje negali būti numatyti, nes jie bus žinomi, tik atlikus problemos sprendimo alternatyvų finansinę ir socialinę-ekonominę analizę ir nustatius optimalią IP įgyvendinimo alternatyvą. Todėl fiziniai IP įgyvendinimo rodikliai pateikiami [Metodikos 5.5 skyriuje](#).

Lentelė 2.5. Siektini paslaugos kokybės ir pagerėjimo rodikliai

GEROJI PRAKTIKA	<ol style="list-style-type: none"> 1) Vidutiniškai 15 min. sutrumpėjęs paslaugos suteikimo laikas; 2) Suteikta galimybė ne mažiau nei 200 vaikų lankyti reguliarias plaukimo pamokas (du kartus per savaitę) per metus; 3) Ne mažiau 30 proc. didesnis skaičius visiško išgijimo atvejų; 4) Didesnis švietimo paslaugų prieinamumas, suteikiant pavėžėjimo paslaugas į mokyklą ir iš jos 580 mokinių; 5) Suteikta galimybė 18 vidutinio dydžio namų ūkių turėti būstą; 6) Ne mažiau nei 25 proc. sutaupytos elektros ir šilumos energijos.
BLOGOJI PRAKTIKA	<ol style="list-style-type: none"> 1) Rekonstruotas 1 pastatas; įsigyti 4 automobiliai; nutiesta 2 km inžinerinių tinklų - tai fiziniai IP įgyvendinimo rezultatai, kurie gali būti žinomi, tik atlikus alternatyvų analizę. 2) Pagerinta švietimo paslaugos kokybė – rodiklis nėra pamatuojamas

Siekiant korektiškai išanalizuoti kitame IP rengimo [Metodikos](#) skyriuje detalizuojamas projekto įgyvendinimo alternatyvas, apibrėžkite nagrinėjamai paslaugai teikti reikalingo sukurti / atnaujinti turto poreikį pagal planuojamos aptarnauti tikslinės (-ių) grupės (-ių) dydį, pagal keliamus **minimalius** teisinius / techninius reikalavimus turtui ir pan.

Lentelė 2.6. Reikalavimai turtui

GEROJI PRAKTIKA	<ol style="list-style-type: none"> 1) Užtikrinta infrastruktūra, kuri atitiktų FIBA reikalavimus dėl jos dydžio ir sėdimų vietų skaičiaus, 2) sudaryta galimybė žaisti tinklinį ne mažesnei nei 30 asmenų grupei, kuriai turi būti sudaryta galimybė žaisti krepšinį ir pan.; 3) reikalinga infrastruktūra 150 asmenų, kuriems bus teikiama ikimokyklinio ugdymo paslauga ir pan.
BLOGOJI PRAKTIKA	<ol style="list-style-type: none"> 1) 5 aukštų administracinis pastatas – ar 5 aukštų pastatas yra geriausias sprendinys gali būti nustatyta tik atlikus alternatyvų analizę.

	<p>2) Atnaujinta informacinė sistema – nėra aišku, kokie reikalavimai keliami informacinei sistemai</p> <p>Išanalizuokite ir aprašykite tikėtiną projekto tiesioginį ir netiesioginį poveikį. Tiesioginis poveikis suprantamas kaip poveikis tiesioginėms tikslinėms grupėms (vartotojams, darbuotojams, organizacijai ir pan.), o netiesioginis – kaip poveikis trečiosioms šalims, išorinei aplinkai. Įsitinkite, kad projekto kuriama nauda nėra įvertinta kelis kartus ir taip pervertintas projekto poveikis (pvz., įvertinus veiklos išlaidų sutaupymus finansiniuose srautuose, ši naudos dalis neturi būti dar kartą įvertinta išorinio socialinio-ekonominio poveikio dalyje; skaičiuojant socialinę-ekonominę naudą turizmo sektoriaus išorinio poveikio vertinimo įverčiais, pajamos, gaunamos už parduotus bilietus papildomai nėra įtraukiamos, dėl naudos pervertinimo tokiais atvejais.</p> <p><i>Lentelė 2.7. Projekto rezultatai ir pasekmės</i></p>
<p>GEROJI PRAKTIKA</p> <p>BLOGOJI PRAKTIKA</p>	<p>1) Turint elektroninę turto deklaravimo sistemą, bus sudaryta galimybė pildyti deklaracijas elektroniniu būdu, pagreitės deklaracijų peržiūra ir klaidų taisymas, sumažės žmonių daromų klaidų rizika, galimybė deklaruoti turtą ir pajamas visiems Lietuvos gyventojams bus prieinamesnė. Projekto minimalus siektinas rezultatas – elektroniniu būdu pateiktos vienos deklaracijos tikrinimas sutrumpės mažiausiai 40 min.;</p> <p>2) Įgyvendinant gatvių apšvietimo projektą bus sudaryta saugesnė aplinka eismo dalyviams ir vietos gyventojams. Projekto siektini minimalūs rezultatai – per metus 35 proc. sutaupyta elektros energijos kiekis esamos infrastruktūros vietoje, 10 proc. mažesnis sunkių nelaimingų atsitikimų skaičius.</p> <p>1) Rekonstravus ligoninę, chirurgijos skyriuje bus sukurti du nauji gydytojų etatai, ir tai įvertinta kaip tiesioginė projekto įtaka nedarbo mažinimui Lietuvoje. Neatsižvelgta į tai, kad šie du etatai bus sukuriami perkeliant du etatus iš traumatologijos skyriaus ir kad įgyvendinus projektą sumažės darbo apimtis traumatologijos skyriuje. Be to IP turinio dalyje nurodoma, jog siekti fiziniai įgyvendinimo rezultatai - įsigyti 104 naujos įrangos komplektai, nors ar tai ar yra optimali projekto įgyvendinimo alternatyva buvo galima nustatyti tik atlikus alternatyvų analizę.</p>
	<p>Atlikę projekto turinio analizę, parenkite trumpą atliktos analizės rezultatų aprašymą (iki 1500 simbolių), kurį įtrauksite į projekto santrauką 7.6. skyriuje nustatyta tvarka ir kuris turėtų apimti:</p> <ol style="list-style-type: none"> projekto tikslą; projekto sąsajas su kitais projektais; projekto tikslinių grupių apibūdinimą ir projekto poveikio ribas; projekto organizacijos apibūdinimą; projekto organizacijos apibūdinimą; projekto uždavinių sąrašą; siekiamų rezultatų apibūdinimą.

3. Galimybės ir
alternatyvos

Apimtis – iki 20 psl.
standartiniu šriftu.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama tiek SNA, tiek SEA metodu.

Ši dalis tarptautinėje praktikoje anglų kalba vadinama *feasibility and option analysis*. Galimybių ir alternatyvų analizei naudokite šią struktūrą:

3.1. Aprašykite esamą situaciją vertinamos problemos apimtimi (absoliučiais skaičiais), įvertinkite padėtį, jei projekto organizacija tęstų veiklą nedarydama jokių investicijų. Tai projekto įgyvendinimo atskaitos taškas.

3.2. nurodykite galimas veiklas projekto tikslui pasiekti ir uždaviniams išspręsti (sudarykite vadinamąjį ilgąjį veiklų sąrašą, kuriame veiklos sugrupuotos pagal tam tikrus kriterijus (pvz., *veiklų tipą – infrastruktūros veiklos, žmogiškųjų išteklių plėtros veiklos ir pan.*). „Ilgasis“ veiklų sąrašas sudaromas projektams, kurių planuojama investicijų vertė didesnė nei 3 mln. Eur, ir pateikiamas tekstinėje IP dalyje.

3.3. nurodykite veiklų vertinimo kriterijus (pvz., *teisinius, techninius (technologinius), aplinkosauginius, finansinius, žmogiškuosius išteklius, laiką, reikalingą veikloms įgyvendinti, šių kriterijų paaiškinimą ir pasirinkimo pagrindimą*),

3.4. įvertinę galimas veiklas pagal pasirinktus veiklų vertinimo kriterijus, **sudarykite „trumpąjį“ veiklų sąrašą**, ir aprašykite projekto įgyvendinimo alternatyvas bei nurodykite kiekvienos alternatyvos įgyvendinimo ypatumus bei padarinius.. „Trumpajame“ veiklų sąrašė, kuris sudarytas iš geriausiai įvertintų galimų veiklų, turi būti įvertinta ne mažiau alternatyvų nei numatyta [Metodikos 4 priedo „Projekto investavimo objektų ir alternatyvų sąrašas“](#) (toliau – [4 priedas](#)) [lentelėje „Minimaliai privalomos išnagrinėti ir palyginti projekto įgyvendinimo alternatyvos pagal investavimo objekto tipą“](#) (toliau – [4 priedo lentelė](#)).

3.5. **Pasirinkite analizės metodą**: Įvertinkite, kokį analizės metodą naudosite IP.

3.6. **Palyginkite alternatyvas SEA metodu**. SNA metodu alternatyvos lyginamos pagal Metodikos [5 skyriaus](#) nuostatas.

VPSP projektų įgyvendinimo galimybės ir alternatyvos suprantamos taip pat, kaip ir įprastų IP: nagrinėjama, kokių techninių alternatyvų esama ir kokia iš jų yra optimali. Dažnai pasitaikanti **VPSP** projektų klaida – vieno techninio sprendimo, kai alternatyva įgyvendinama viešajame sektoriuje (pvz., *naujo pastato statyba*), palyginimas su visiškai kitokia technine alternatyva, kai projektą įgyvendina privatus partneris (pvz., *seno pastato rekonstrukcija*). Neatsižvelgiant į tai, ar IP rengiamas kaip **VPSP** projekto dokumentų pirmoji dalis, ar tiesiog planuojamas investicinis sprendimas, alternatyvų analizė atliekama iš projekto organizacijos, siekiančios projekto tikslo, perspektyvos, – **VPSP** atveju tai reiškia, kad iš viešojo sektoriaus, siekiančio įgyvendinti IP, pusės. IP atlikta galimybių ir alternatyvų analizė skirta nustatyti viešajam sektoriui patraukliausią problemos sprendimo alternatyvą veiklų požiūriu, kurią pasirinkus **VPSP** partnerystės klausimyne būtų atliktas šios alternatyvos įvertinimas tuo atveju, jei projektą įgyvendintų ir veiklas vykdytų privatus partneris.

3.1. Aprašykite esamą situaciją

Pirmiausia išanalizuokite esamą situaciją sprendžiamos problemos (-ų) apimtimi, aprašykite, kas būtų, jei projekto organizacija tęstų veiklą kaip įprasta, neįgyvendindama projekto investicinių veiklų. Esamos situacijos aprašymas daugiausiai turi būti koncentruotas į paslaugos ir/ar administravimo funkcijų teikimą (pvz., *vartotojų skaičius per metus, suvartojamas energijos kiekis per metus, aptarnaujamų užklausų skaičius per metus ir pan.*) ir finansinių srautų aprašymą. Jeigu IP finansiniai srautai per visą projekto ataskaitinį laikotarpį nesikeis, tai nurodomas esamos situacijos vienerių metų srautų dydis. Esamos situacijos srautų duomenys reikalingi kaip atskaitos taškas, leisiantis vėliau finansiniais ir ekonominiais rodikliais įvertinti IP įgyvendinimo sąlygotus paslaugos teikimo pokyčius. Pateikdami informaciją, laikykitės [informacijos nekartojimo](#) bendrojo reikalavimo.

Padėtis, kai veikla tęsiama nedarant esminių investicijų, iš tiesų nereiškia, kad esamos būklės palaikymas nieko nekainuoja, – prognozuojant turi būti planuojamos reikalingos veiklos išlaidos, įvertinamos išlaidos infrastruktūros būklei palaikyti, gaunamos ir planuojamos gauti pajamos bei finansavimas. Esama situacija tampa tolimesnio alternatyvų vertinimo atskaitos tašku.

Pagrindinės esamą situaciją apibūdinančios charakteristikos:

- a) atskleidžiama, kokia susiklostytų finansinė ir socialinė ekonominė padėtis, jei projekto organizacija tęstų šiuo metu vykdomą veiklą neinvestuodama;
- b) esamos situacijos esmė – tolesnis veiklos vykdymas vadovaujantis dabartiniais veiklos principais;
- c) atskaitos taško vertinimas privalomas visiems IP;
- d) būtina teisingam kitų alternatyvų įvertinimui, nes kitų alternatyvų finansiniai srautai išreiškiami skirtumu (pokyčiu) tarp esamos situacijos ir kiekvienos IP įgyvendinimo alternatyvos;
- e) reišia, kad paslauga yra teikiama šiuo metu ir privalės būti teikiama netgi tuo atveju, jeigu projektas nebūtų įgyvendinamas;
- f) esamai situacijai būdingos pajamos, finansavimas, išlaidos ir (galbūt) būtiniosios investicijos (reikalingos esamai infrastruktūrai palaikyti)⁴;
- g) esamos situacijos finansinė analizė atliekama išreiškiant finansinius srautus absoliučiais skaičiais, ne jų pokyčiu: t. y. vertinamos projekto organizacijos veiklos pajamos ir išlaidos, patiriamos vykdant veiklą kaip įprastai, veiklai finansuoti gaunami finansavimo srautai ir pan.

Tik [VPSP](#) atveju, neperžengdami projektų ribų nurodykite esamos situacijos finansinius srautus absoliučiais skaičiais specialiai [SNA skaičiuoklėje](#) tam skirtame darbalapyje (pvz., *jei investavimo objektas yra „A“, esamos situacijos darbalapis bus „A.0“, o nagrinėjamų alternatyvų darbalapiai – „A.1“, „A.2“ ir t.t.*).

Lentelė 3.1. Esamos situacijos pristatymas

GEROJI PRAKTIKA

- 1) Numatomos būtiniosios viešosios paslaugos teikimo veiklos palaikymo išlaidos.
- 2) Esama situacija vertinama neperžengiant projekto ribų – projekto organizacijos veikla nagrinėjama tiek, kiek tai reikalinga pristatyti projekto įgyvendinimo kontekstą.
- 3) Nagrinėjamos projekto organizacijos šiuo metu turimos informacinės technologijos, teikiamos viešosios paslaugos, techninės galimybės šias paslaugas modifikuoti, papildyti, išplėsti.

⁴ Būtiniosios investicijos suprantamos kaip išlaidos, kurios reikalingos tam, kad IP nagrinėjama veikla būtų vykdoma per visą [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Todėl daugeliu atvejų investicijų išlaidos yra būtinos: pavyzdžiui, jeigu viešajai paslaugai teikti reikalinga informacinių technologijų infrastruktūra, kurios eksploatavimo laikotarpis negali viršyti 7 metų, jai atnaujinti būtina numatyti investicijų išlaidas bent vieną kartą per 15 metų projekto ataskaitinį laikotarpį.

**BLOGOJI
PRAKTIKA**

1) Nepagrįstai teigiama, jog tęsiant veiklą kaip įprastai, viešosios paslaugos teikimas būtų nutraukiamas – t. y. visuomenei viešosios paslaugos apskritai nebebūtų teikiamos.

2) Veiklos išlaidos, finansavimas ir sąnaudos esamai situacijai įgyvendinti prilyginamos nuliui, nors viešoji paslauga šiuo metu teikiama toms pačioms tikslinėms grupėms ir bus teikiama per nagrinėjamą atskaitinį laikotarpį.

**3.2. Nurodykite
galimas projekto
veiklas**

Jei projekto investicijų vertė ne mažesnė nei 3 mln. Eur, identifikuokite visas galimas projekto įgyvendinimo veiklas ir sudarykite „Ilgąjį“ veiklų sąrašą, atsižvelgiant į projekto problemą, pagrindines priežastis ir siekiamus minimalius rezultatus, nurodant [2.5 skyriuje](#) („Ilgąjį“ veiklų sąrašą galite sudaryti savo iniciatyva neatsižvelgiant į projekto investicijų dydį).

Galimos veiklos gali būti alternatyvios viena kitai arba vieną kitą papildančios. Siekiant išvengti dvigubo finansavimo rizikos, sudarydami galimą veiklų sąrašą, atsižvelkite ir į susijusių projektų sąrašą, nurodytą [2.2 skyriuje](#). Sudarant „ilgąjį“ veiklų sąrašą, neskaidykite smulkių pagalbinių veiklų, tokių kaip pvz., techninio projekto parengimo ar ekspertizės, projekto vykdymo ir techninės priežiūros, investicijų projekto parengimo, viešųjų pirkimų vykdymo ir pan.

Informaciją apibendrinkite lentele pagal pateiktą pavyzdį (žr. [3.2 lentelę](#)).

Lentelė 3.2. Galimų veiklų, projekto problemos, priežasčių ir siekiamų minimalių rezultatų pavyzdys

Problema/apribojimai	Pagrindinės priežastys	Siekiami minimalūs rezultatai	Galimos veiklos („Ilgasis sąrašas“)
Nepakankamas ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumas (1000 vaikų, kuriems nėra sudarytos ikimokyklinio ugdymo arba priežiūros sąlygos)	Infrastruktūros pajėgumai neatitinka dabartinių poreikių Rinkoje teikiamos paslaugos kaina nėra prieinama vartotojams	200 vaikų*, kuriems sudarytos ikimokyklinio ugdymo arba priežiūros sąlygos	- Rekonstruoti esamą pastatą - Statyti pastatą** - Nuomotis modulinę infrastruktūrą - Nuomotis patalpas** - Vietas perkelti į nepilnai užpildytą jau veikiančią infrastruktūrą - Remti privačios infrastruktūros vystymąsi - Remti tėvus - Atlikti kito viešojo pastato konversiją - Įrangos įsigijimas*** - Inžinerinių komunikacijų privedimas iki sklypo

* visos alternatyvos turi siektų tų pačių rezultatų, arba, jei planuojama siekti skirtingų rezultatų, visos alternatyvos privalo pasiekti bent minimalius nurodytus rezultatus

** Galima svarstyti, neperžengiant projekto ribų, nurodytą [2.3 skyriuje](#), įvairias pastatų ir patalpų vietas (A, B vietovėje)

*** Galima svarstyti kelias įrangos technologijas.

Jeigu planuojama investicijų vertė ne mažesnė nei 300 tūkst. Eur, bet neviršija 3 mln. Eur, iš karto sudaromas „trumpasis“ veiklų sąrašas, ir toliau IP rengiamas pagal [Metodikos 3.4 dalį](#).

Jeigu planuojama investicijų vertė mažesnė nei 300 tūkst. Eur, IP įgyvendinimo alternatyvas vertinti ir palyginti nėra privaloma – detalai pagrindžiama tik pasirinkta IP įgyvendinimo alternatyva, nebent kitaip nustatyta Projektų finansavimo sąlygų apraše ar [Kokybės metodikoje](#).

Jeigu viešojo sektoriaus planuojamas įgyvendinti IP atrinkamas konkurso ar tęstinės atrankos būdu, pasirinktos alternatyvos, kuri tuomet privalomai turi būti išnagrinėta SNA metodu, pagrindimui kitų alternatyvų vertinti neprivaloma, nebent tai numatyta Projektų finansavimo sąlygų apraše.

Šiame etape aprašomojoje IP dalyje išanalizuokite IP įgyvendinimo galimybes, kurias reikėtų suformuluoti atsižvelgiant į [1 skyriuje](#) išnagrinėtą projekto kontekstą bei [2 skyriuje](#) išnagrinėtą turinį. IP įgyvendinimo veiklos, turi būti suformuluotos tokios, kad jų įgyvendinimo rezultatai nedubliuotų kitų projektų rezultatų ir būtų išvengta dvigubo finansavimo rizikos.

Nagrinėtinų IP įgyvendinimo galimybių pavyzdžiai:

- sveikatos priežiūros paslaugų stacionaro kokybės gerinimo projekte gali būti svarstoma, ar reikia gerinti kokybę keliose nacionalinėse ligoninėse, ar keliolikoje nedidelių vietinės reikšmės sveikatos priežiūros įstaigų (centralizavimas arba decentralizavimas);
- energijos naudojimo efektyvumo gerinimo projekte gali būti svarstoma, ar diegti energijos efektyvumo priemonės, ar statyti naujas, pigesnę elektros energiją gaminančias elektrines;
- siekiant mažinti mirštamumą nuo kraujo užkrėtimo gali būti plečiama tyrimų bazė, atnaujinamos operacinės, didinama perpilamo kraujo kontrolė, įsigyjama pažangesnė operacinių įranga ir t. t.;
- elektroninių paslaugų modernizavimo projekte gali būti svarstoma, ar reikia gerinti paslaugų kokybę perkeltant jas į naują platformą (panaudojant naujas technologijas), ar gerinti šiuo metu teikiamų elektroninių paslaugų kokybę, perkeltant jas į aukštesnį pažangos lygį ir didinant jų prieinamumą, ar sukurti visiškai naujas elektronines paslaugas.

3.3. Nurodykite veiklų vertinimo kriterijus

Ši [Metodikos](#) dalis privalomai taikoma tiems IP, kurių investicijų vertė yra ne mažesnė nei 3 mln. Eur. IP, kurių investicijų vertė mažesnė nei 3 mln. Eur, ši [Metodikos](#) dalis taikoma tik jei [Metodikos 3.2 dalyje](#) buvo pasirinktinai sudarytas „ilgasis“ veiklų sąrašas.

„Ilgajam“ veiklų sąrašui įvertinti pasirinkite vertinimo kriterijus. Naudokite ne mažiau kaip penkių kriterijų vertinimo sistemą kokybiniam galimų veiklų įvertinimui atlikti. Siekdami suteikti pirmenybę tam tikriems kriterijams ar jų grupei, naudokite balų arba svorių sistemą. Galimos veiklos taip pat gali būti vertinamos, naudojant kokybinius parametrus.

Kriterijus nusistato pati projekto organizacija. Jus suformuluokite atsižvelgdami į projekto kontekstą, sprendžiamas problemas, finansuojamų veiklų pobūdį ir pan. Kriterijai turi būti suformuoti tokie, jog leistų racionaliai palyginti visas ilgajame sąraše esančias veiklas pvz., poveikis problemos sprendimui, įgyvendinimo trukmė, atitikimas specifiniams reikalavimams ir pan.

**GEROJI
PRAKTIKA****Lentelė 3.3. Projekto galimų veiklų vertinimo kriterijai**

1) Projekto tikslas – verslo ir mokslo bendradarbiavimo skatinimas, didinant MTTP tyrimų prieinamumą verslui. Kiekviena galima veikla vertinama pagal poveikį MTTP tyrimų skaičiui ir kompleksiskumui. Pasirinkti vienodi vertinimo kriterijai.

2) Projekto tikslas – padidinti viešojo sektoriaus efektyvumą, sukuriant efektyvias, vartotojams lengvai prieinamas gyvenamosios vietos deklaravimo paslaugas. Projekto galimos veiklos vertinamos pagal vartotojų, kuriems bus užtikrintas deklaravimo paslaugos prieinamumas, skaičių, pagal veiklų įgyvendinimo trukmę, susijusių institucijų skaičių, reikalingų pakeisti teisės aktų skaičių, paslaugų teikimo patikimumą ir kitus kriterijus.

3) Projekto tikslas – padidinti miesto tikslinės teritorijos integraciją į miesto urbanistinę struktūrą. Projekto galimos veiklos vertinamos pagal aktualumą turimų poreikių kontekste, pagrįstumą, sukurto turto tarnavimo laikotarpį, rezultato pasiekimo greitį, atitiktį strateginiams dokumentams.

**BLOGOJI
PRAKTIKA**

1) Projekto tikslas – didinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę. Kriterijus įvertinti galimas veiklas – gydymo(si) sąlygų ligoninėje pagerinimas – nėra tinkamas, kadangi visos galimos projekto veiklos skirtos pagerinti gydymo(si) sąlygas ligoninėje.

2) Projekto tikslas – sukurti elektronines priemones, skirtas informuoti apie teisinius pokyčius verslo apmokestinimo sistemoje. Kriterijus įvertinti galimas veiklas – elektroninių priemonių sukūrimo kaina – nėra tinkamas, kadangi privalo būti įvertintas ne tik investicijų dydis, bet ir veiklos išlaidos teikiant paslaugas, t. y. šie kriterijai yra išlaidų ir naudos analizės dalis.

**3.4. Sudarykite
trumpąjį veiklų
sąrašą ir aprašykite
projekto
alternatyvas**

IP, kuriems buvo sudarytas „ilgasis“ veiklų sąrašas, pagal [Metodikos 3.3 dalyje](#) aprašytus veiklų vertinimo kriterijus, yra suformuluojamas „trumpasis“ veiklų sąrašas.

Pagal vertinimo kriterijus atrinkite geriausiai įvertintas galimas veiklas ir sudarykite „trumpąjį“ sąrašą. (jei „ilgasis“ veiklų sąrašas nėra privalomas arba jo nesudarėte savo iniciatyva, tuomet visos galimos projekto įgyvendinimo veiklos yra prilyginamos „trumpajam“ veiklų sąrašui). „Trumpajame“ veiklų sąrašė turi būti tik tos veiklos, kurios bus įtraukiamos į bent vieną iš vėliau analizuojamų alternatyvų.

Atkreipkite dėmesį, kad alternatyvos yra sudaromos arba vien iš „trumpajame“ sąrašė atrinktų veiklų, arba iš veiklų derinių.

Tais atvejais, kai projekto investicijų vertė viršija 300 tūkst. Eur arba, kai taikoma [Kokybės metodikos](#) 6 p. nuostata (tais atvejais, kai projektas teikiamas ES Struktūrinių fondų paramai gauti), Projekto įgyvendinimo alternatyvas sudarykite iš „trumpojo“ veiklų sąrašo, tačiau vertinamų alternatyvų skaičius turi būti ne mažesnis nei numatyta [Metodikos 4 priedo lentelėje](#) pasirinkto investavimo objekto tipo. Jei [4 priedo lentelėje](#) numatytos minimaliai privalomos išnagrinėti ir palyginti projekto įgyvendinimo alternatyvos, jūsų atveju, neleidžia objektyviai įvertinti visų realių projekto įgyvendinimo galimybių ir lieka tik viena toliau nagrinėtina alternatyva (pagal kurią buvo pasirinktas investavimo objekto tipas), jūs turite IP aprašomojoje dalyje pateikti pagrindimą, kodėl kitos [4 priedo lentelėje](#) nurodytos prie atitinkamo investavimo objekto tipo alternatyvos netinka (pagrindžiama teisiniais, techniniais, socialiniais ar kitais apribojimais). Jei iš privalomų minimaliai išnagrinėti ir palyginti projekto įgyvendinimo alternatyvų lieka nagrinėjama tik viena alternatyva, papildomai suformuokite dar vieną racionalią alternatyvą, t. y. rengiamame IP kiekvienam investavimo objektui turi būti išnagrinėtos ir palygintos minimaliai bent 2 alternatyvos.

Tais atvejais, kai projekto vertė neviršija 300 tūkst. Eur arba, kai taikoma [Kokybės metodikos](#) 6 p. nuostata (tais atvejais, kai projektas teikiamas ES

Struktūrinių fondų paramai gauti, nebent numatytos išimties Projektų finansavimo sąlygų apraše), nagrinėjama bent viena projekto įgyvendinimo alternatyva.

Jei rengiate IP, kuriam prašoma ES Struktūrinių fondų paramos, įsitikinkite, kad Projektų finansavimo sąlygų apraše nėra nustatyta išimčių dėl nagrinėtinų alternatyvų skaičiaus ir turinio. Tai pat įvertinkite, kokios nuostatos dėl alternatyvų analizės yra taikomos vadovaujantis [Kokybės metodika](#).

Privalomų minimaliai nagrinėtinų kiekvieno projekto įgyvendinimo alternatyvų skaičius ir turinys priklauso nuo projekto investavimo objekto tipo, kuris nustatomas pagal pasirinktą [investavimo objektą](#) (žr. [Metodikos 4 priedą](#)).

IP gali būti priskirtas vienam arba keliems [investavimo objektams](#) pagal planuojamas IP biudžeto išlaidas, kurios skirtos jūsų sugalvotai pradinei projekto alternatyvai įgyvendinti. Siekdami nustatyti, kokias projekto įgyvendinimo alternatyvas minimaliai turite išnagrinėti IP, pirmiausia pasirinkite projekto [investavimo objektą](#), o tuomet – investavimo objekto tipą (pvz., jei projektu planuojama investuoti į pastato rekonstravimo darbus ir naujos įrangos įsigijimą, įvertinama, kiek investicijų bus skiriama kiekvienam [investavimo objektui](#) atskirai, t. y. pastatų objektui (pastato rekonstrukcijai) ir įrangos objektui (naujos įrangos įsigijimui), atitinkamai, pagal žemiau išvardintas sąlygas pasirenkama, kiek bus [investavimo objektų](#)).

Kiek [investavimo objektų](#) turi būti priskiriama IP priklauso nuo to, kokia dalis investicijų yra skiriama kiekvienam iš objektų. Išskiriami galimi keturi pasirinkimo atvejai:

1) tais atvejais, kai suplanuotos projekto investicijos į kelis skirtingus [investavimo objektus](#), įvertinama, kuriam [investavimo objektui](#) skiriama didžiausia investicijų lėšų suma (daugiau nei 50 proc.), tokiu atveju pasirenkamas vienas [investavimo objektas](#);

2) tais atvejais, kai suplanuotos vienodo dydžio projekto investicijos (apie 45-55 proc. investicijų) į du skirtingus [investavimo objektus](#) (pvz., investuojama 50 proc. lėšų į pastatus ir 50 proc. – į įrenginius, arba investuojama 48 proc. lėšų į įrenginius ir 52 proc. – į nematerialųjį turtą ar pan.), projektas yra priskiriamas prie dviejų skirtingų [investavimo objektų](#);

3) tais atvejais, kai nė vienam iš [investavimo objektų](#) nėra skiriama didžiausia investicijų lėšų suma (daugiau nei 50 proc.) ir suplanuotos projekto investicijos yra daugiau nei į 2 skirtingus [investavimo objektus](#), projektui yra priskiriami tie [investavimo objektai](#), kuriems suplanuota skirti daugiau nei 25 proc. projekto investicijų išlaidų. Iš viso projektui gali būti priskiriama nuo vieno iki keturių [investavimo objektų](#) (pvz., investuojama 30 proc. lėšų į pastatų objektus, 25 proc. į įrenginių objektus, 30 proc. į nematerialiojo turto objektus ir 15 proc. į transporto priemonių objektus – tokiu atveju projektas priskiriamas 3 skirtingiems [investavimo objektams](#));

4) nesant nė vieno [investavimo objekto](#), kuriam suplanuota skirti daugiau nei 25 proc. projekto investicijų išlaidų, projektui yra priskiriamas vienas [investavimo objektas](#), kuriam suplanuota skirti didžiausia projekto investicijų išlaidų dalis ir kuri viršija 30 000 eurų. Jeigu tokiam [investavimo objektui](#) suplanuota skirti didžiausia projekto investicijų išlaidų dalis neviršija 30 000 eurų, alternatyvų palyginimas neatliekamas, t. y. nagrinėjama tik viena projekto įgyvendinimo alternatyva.

Nustačius, kiek projekte yra [investavimo objektų](#), kiekvienam [investavimo objektui](#) yra priskiriamas investavimo objekto tipas, kuris parenkamas pagal tai, į kurį investavimo objekto tipą planuojama daugiausia investuoti. Galima išskirti kelis pavyzdžius:

1) jei paslaugai teikti pagal jūsų sugalvotą pradinę projekto įgyvendinimo alternatyvą reikalinga rekonstruoti esamą pastatą ir įsigyti įrangą, o pagal

aukščiau išvardintus kriterijus nustatėte, kad projektas priskiriamas vienam [investavimo objektui](#) – pastatų, pasirenkamas investavimo objekto tipas bus „esamo pastato techninių bei funkcinių savybių pagerinimas“ ir minimaliai išnagrinėjamos šiam investavimo objekto tipui priskiriamos alternatyvos (žr. [4 priedo lentelę](#));

2) jei paslaugai teikti pagal jūsų sugalvotą pradinę projekto įgyvendinimo alternatyvą planavote rekonstruoti esamą pastatą bei praplėsti jo plotą, taip pat esamą įrangą pakeisti nauja bei įsigyti naujos įrangos, o pagal aukščiau išvardintus kriterijus nustatėte, kad projektas priskiriamas dviem [investavimo objektams](#) – pastatų ir įrenginių, pasirenkamas investavimo objekto tipas pagal [investavimo objektą](#) atsižvelgiant į tai, į ką daugiausia planuojate investuoti. Pastatų objektuose įvertinama, į ką daugiausia investuojama, ar į esamo pastato rekonstravimo darbus, ar ir į naujo priestato statybos darbus. Jei didžioji dalis investicijų skiriama naujo priestato statybos darbams, pasirenkamas investavimo objekto tipas bus „esamo pastato bendrojo ploto padidinimas“ ir minimaliai išnagrinėjamos šiam investavimo objekto tipui priskiriamos alternatyvos (žr. [4 priedo lentelę](#)). Analogiškai įvertinamas investicijų dydis ir įrenginių objektuose į investavimo objektų tipus. Jei investuojama apylygiai, tiek į esamos įrangos pakeitimą, tiek į naujos įrangos įsigijimą, minimaliai privaloma nagrinėti tik vienam investavimo objekto tipui priskiriamas alternatyvas. Investavimo objekto tipas pasirenkamas pagal pagrindinį investavimo tikslą. Jei manote, kad yra racionalu, galite analizuoti abiejų, tiek „esamų įrenginių pakeitimas“, tiek „naujų įrenginių įsigijimas“ investavimo objekto tipams priskiriamas minimaliai nagrinėtinas alternatyvas (žr. [4 priedo lentelę](#)).

[SNA skaičiuoklėje investavimo objektai](#) pasirenkami [SNA skaičiuoklės](#) bendrųjų prielaidų darbalapyje [investavimo objekto](#) ir ekonominės veiklos sektoriaus pasirinkimo formoje nurodžius pagrindinį [investavimo objektą](#) (A) ir (jei yra) papildomus [investavimo objektus](#) (B, C, D).

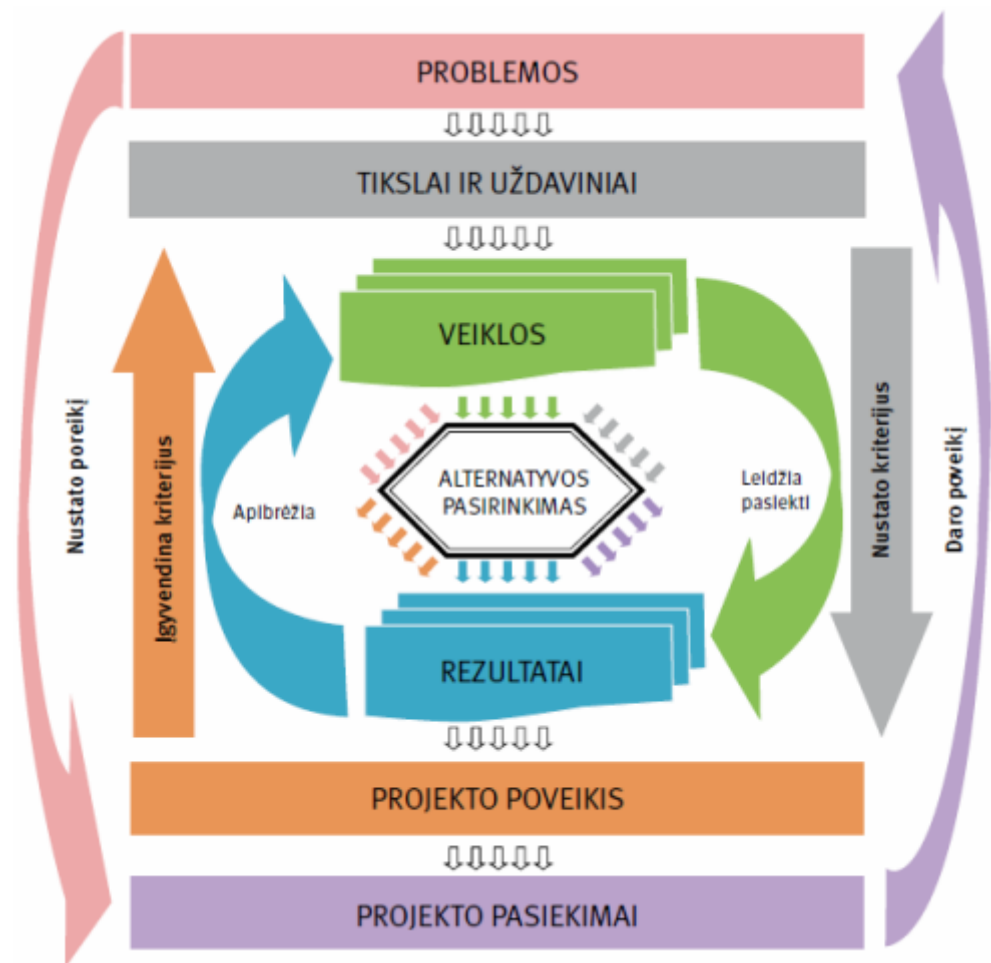
Pagrindinis ir papildomi [investavimo objektai](#) yra pasirenkami pagal projekto investicijų išlaidų dalį. Esant vienodoms projekto investicijų išlaidų dalims (pvz., 2 objektai po 50 proc. arba 4 objektai po 25 proc.), [SNA skaičiuoklėje](#) savo nuožiūra pasirenkite pagrindinį ir papildomus [investavimo objektus](#), kuriems iš siūlomo sąrašo parinkite ir investavimo objekto tipą. Pasirinkimą užtvirtinkite paspausdami žalią mygtuką.

Kiekvienam [SNA skaičiuoklėje](#) pasirinktam [investavimo objektui](#) alternatyvos yra nagrinėjamos atskirai.

Formuojant IP įgyvendinimo alternatyvas, atsižvelkite į tai, kad visos alternatyvos turi būti racionalios ir įgyvendinamos, taip pat turi leisti pasiekti iškeltą projekto tikslą bei įgyvendinti užsibrėžtus bent minimalius projektu siekiamus rezultatus. Be to, siekiant racionaliai palyginti alternatyvas, jos turi būti suformuotos taip, jog visos iš jų siektų tų pačių rezultatų, numatytų [2.5 skyriuje](#), arba jei kiekvienoje jų planuojama siekti skirtingų rezultatų (iš kurių visos privalo pasiekti bent minimalius rezultatus), tuomet kiekvienos jų investicijų (su PVM) finansavimo srautų realia išraiška sumos turi sutapti (paklaida nuo jų aritmetinio vidurkio negali būti didesnė nei 3 proc.). Finansavimas skirtas nuomai šiuo atveju prilyginamas investicijų finansavimo srautams. Pirmuoju atveju alternatyvų palyginimo tikslas yra rasti efektyviausią išlaidų požiūriu sprendimą tiems paties užsibrėžtiems rezultatams pasiekti (efektyvumas), antruoju – rasti sprendimą, kuris už tuos pačius finansinius išteklius leistų pasiekti daugiausiai rezultatų (veiksmingumas).

Kiti bendrieji reikalavimai projekto įgyvendinimo alternatyvų analizei pateikiami žemiau:

- 1) analizės objektas – investicijų, investicijų likutinės vertės, veiklos pajamų, veiklos išlaidų, mokesčių, finansavimo ir sukuriamos socialinės-ekonominės naudos (žalos) pokyčiai, lyginant bet kurią IP įgyvendinimo alternatyvą su esama situacija;
 - 2) pokyčius vertinkite iš ilgalaikės perspektyvos – per visą kuriamos infrastruktūros ekonominį tarnavimo laikotarpį;
 - 3) alternatyvas sudarykite ir nagrinėkite neperžengdami projekto ribų ([2.3. skyrius](#));
 - 4) alternatyvas sudarykite atsižvelgdami į esamus apribojimus, kurie gali būti teisiniai, politiniai, ekonominiai (pvz., konkurencijos iškreipimas), rinkos, socialiniai ir kt. Visi apribojimai nurodomi aprašomojoje IP dalyje (žr. [1.](#) ir [2.](#) IP skyrius);
 - 5) palyginkite visus realius technologiškai skirtingus įgyvendinimo sprendimus ir pagrįskite bei paaiškinkite pasirinktos IP įgyvendinimo technologijos pranašumą;
 - 6) įvertinkite investicijas, investicijų likutinę vertę, veiklos pajamas, veiklos išlaidas, mokesčius, finansavimą ir projekto sukuriama socialinę-ekonominę naudą (žalą) kiekvienos IP įgyvendinimo alternatyvos atveju per tą patį pasirinktą kuriamos infrastruktūros ekonominį tarnavimo laikotarpį;
 - 7) minimaliai vertinamų alternatyvų skaičius nurodytas [4 priedo lentelėje](#);
 - 8) alternatyvas apibūdinkite taip, kad vertintojui ar kitam IP informacijos naudotojui būtų aiški alternatyvų esmė, turinys ir paskirtis;
 - 9) principinė alternatyvų sudarymo schema pateikiama Paveiksle 3.2.
- Pagal [Metodikos 4 priedą](#) pasirinktas projekto [investavimo objektas](#) nurodo, kokios alternatyvos turi būti vertinamos optimalios alternatyvos pagrindu.

Paveikslas 3.1. Alternatyvų sudarymo ir pasirinkimo schema

Esant investavimo objekto tipui, kuris nėra numatytas [4 priedo lentelėje](#) prie pagrindinių investavimo objekto tipų, pvz., *rengiant IP nustatyta, kad didžioji investicijų dalis skiriama nekilnojamam turtui įsigyti, tokiu atveju pasirenkamas tas investavimo objekto tipas, kurio nagrinėtinų alternatyvų sąraše yra minėta alternatyva, šiuo atveju pagrindinis investavimo objekto tipas būtų naujų pastatų statyba, kadangi jame yra priskirta turto įsigijimo alternatyva. Ši nuostata taikoma tik tuomet, kai pagrindinė svarstoma alternatyva nėra išskirta kaip atskiras investavimo objekto tipas [4 priedo lentelėje](#).*

[SNA skaičiuoklės](#) bendrųjų prielaidų darbalapyje [investavimo objekto](#) ir ekonominės veiklos sektoriaus pasirinkimo formoje yra siūloma pasirinkti [investavimo objektą](#) bei investavimo objekto tipą.

Šioje formoje taip pat pasirenkamas ekonominės veiklos sektorius (EVS), EVS projektų tipas, bei pasirenkama, kuriam EVS projektų tipui jis priskiriamas (pagrindinis EVS projektų tipas (I), bei papildomi EVS projektų tipai (II-IV)). Pasirinkimas užtvirtinamas paspaudus žalią mygtuką.

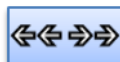
Atlikus nurodytus veiksmus, investavimo objekto ir ekonominės veiklos sektoriaus pasirinkimo formoje paspauskite mygtuką „Patvirtinti“. Šio veiksmo metu duomenys yra įrašomi į skaičiuoklę. Paspaudus mygtuką „Atmesti“, duomenys nebus išsaugoti.

Norėdami tęsti darbą su [SNA skaičiuokle](#), bendrųjų prielaidų darbalapio apatiniame dešiniajame kampe paspauskite mygtuką „Pradėti“. Atlikus nurodytą veiksmą, [SNA skaičiuoklė](#) pateiks veiksmo parinkimo formą, kurioje yra nurodyti tokie veiksmai:

1. Grįžkite į bendrųjų prielaidų darbalapį;
2. Pasirinkite investicijų projekto alternatyvas bei nurodykite alternatyvos lėšų srautus;
3. Pasirinkite optimalią alternatyvą pagal apskaičiuotus rodiklius;
4. Pažiūrėkite bendrą investicijų duomenų lentelę;
5. Atlikite rizikos ir jautrumą vertinimą.

Užpildžius bendrųjų prielaidų darbalapį ir paspaudus mygtuką „Pradėti“, pereikite prie kito žingsnio: veiksmo parinkimo formoje paspauskite mygtuką „Pasirinkite investicijų projekto alternatyvas bei nurodykite alternatyvos lėšų srautus“.

Veiksmo pasirinkimo formą kiekviename [SNA skaičiuoklės](#) darbalapyje galite rasti viršutiniame kairiajame lango kampe, žymimą šiuo mygtuko ženklu:

Siekiant nepraleisti visų [SNA skaičiuoklėje](#) būtinų atlikti veiksmų, siūlome naudotis šiuo mygtuku, kurį paspaudus visada galėsite matyti veiksmų eiliškumą.

Paspaudus mygtuką „Pasirinkite investicijų projekto alternatyvas bei nurodykite alternatyvos lėšų srautus“ [SNA skaičiuoklė](#) pateikia alternatyvos darbalaukio pasirinkimo formą. Šioje formoje paspaudus mygtuką „Atkurti“, pagal pasirinktą investavimo objekto tipą, yra pateikiamos minimaliai privalomos nagrinėti alternatyvos, nurodytos [4 priedo lentelėje](#). Pagal kiekvieno IP specifiką, [SNA skaičiuoklėje](#) siūlomų alternatyvų pavadinimus galite patikslinti arba ištrinti (tokiu atveju, ištrintos alternatyvos toliau nenagrinėjamos).

Alternatyvų darbalapiai sukuriama ir paruošiami pildymui alternatyvos darbalaukio pasirinkimo formoje paspaudus mygtuką „Pildyti“. Pažymėtina, kad alternatyvų eiliškumas nėra svarbus.

[SNA skaičiuoklė](#) pritaikyta palyginti alternatyvas, nurodytas [4 priedo lentelėje](#), arba papildomą alternatyvą tais atvejais, kada [Metodikoje](#) tinkamas projekto įgyvendinimo būdas nenurodytas. Detalų alternatyvų apibūdinimą

pateikite IP tekstinėje dalyje, o finansinius ir ekonominius alternatyvų duomenis (investicijas, investicijų likutinę vertę, veiklos pajamas, veiklos išlaidas, mokesčius, finansavimą ir socialinę ekonominę naudą bei žalą) – [SNA skaičiuoklėje](#) (skaičiavimų į tekstinę dalį nekelkite, nes užpildyta MS Excel formato [SNA skaičiuoklė](#) yra sudedamoji rengiamo IP dalis). Įvertinę suformuluotas IP įgyvendinimo alternatyvas, [4 skyriuje](#) bei [5 skyriuje](#) nustatyta tvarka palyginkite jas pagal finansinės ir socialinės ekonominės analizės rezultatus. Priimtą sprendimą dėl pasirinktos alternatyvos pakomentuokite ir pagrįskite.

Naudojant [SNA skaičiuoklę](#), esant teigiamam bent vienos alternatyvos finansiniam grynujų pinigų srautui, tarpusavyje toliau lyginamos tik tos alternatyvos, kurių finansiniai grynujų pinigų srautai teigiami ir visais atvejais pasirinkama alternatyva, turinti didžiausią teigiamą EGDV.

3.5. Pasirinkite analizės metodą

Alternatyvų palyginimui ir optimalios alternatyvos pasirinkimo pagrindimui naudokite [SEA](#) arba [SNA](#) metodus. Planuojant projektą įgyvendinti [VPSP](#) būdu alternatyvų analizė privalomai atliekama [SNA](#) metodu.

Taikytinas projekto įgyvendinimo alternatyvų vertinimo metodas ([SNA](#) ar [SEA](#)) priklauso nuo projekto apimties, projekto vykdytojo teisinės formos ir projekto [investavimo objekto](#). Alternatyvų vertinimo metodas nustatomas pagal algoritmą, pateiktą [Paveiksle 3.3](#) bei žemiau pateiktus paaiškinimus.

Jeigu projektas yra priskiriamas prie kelių [investavimo objektų](#) (pvz., *projekte yra du investavimo objektai – pastatai ir įrenginiai*), alternatyvų vertinimo metodas parenkamas ir taikomas atskirai pagal kiekvieną [investavimo objektą](#). Projekto rengėjas, rengdamas vieną IP, gali pasirinkti taikyti [SNA](#) metodą visiems nustatytiems [investavimo objektams](#), jei, jo nuomone, tai yra tikslinga bei padeda rasti efektyvesnį sprendimą.

Jeigu projekto to paties [investavimo objekto](#) atskiroms įgyvendinimo alternatyvoms įvertinti ir palyginti gali būti taikomas tiek [SNA](#) metodas, tiek [SEA](#) metodas, taikomas [SNA](#) metodas

Lentelė 3.4. Analizės metodo pasirinkimas

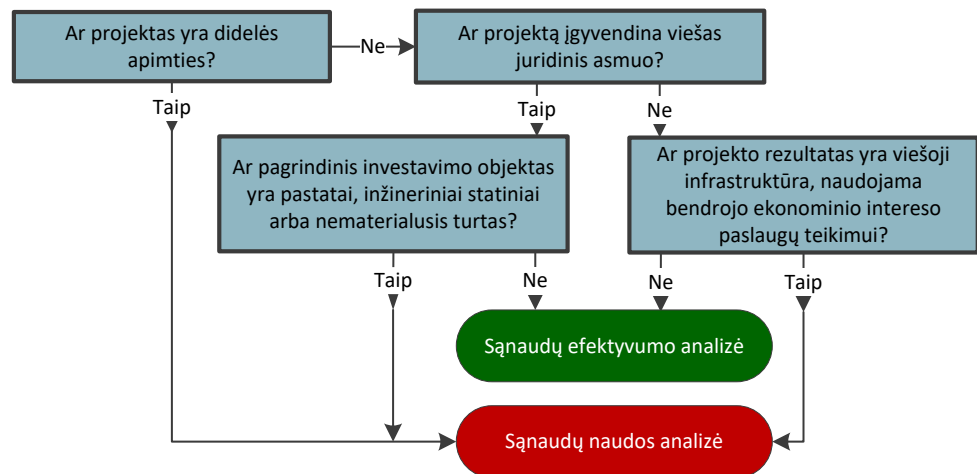
1) Projekto [investavimo objektui](#) – pastatams, pasirinktas investavimo objekto tipas „esamų pastato techninių ir funkcinų savybių pagerinimas“. Pagal [4 priedo lentelę](#), šiam investavimo objekto tipui nagrinėjamos šios alternatyvos: „esamo pastato techninių ir funkcinų savybių pagerinimas“, „esamo pastato pardavimas ir naujo, reikalingas technines ir funkcinės charakteristikas turinčio pastato įsigijimas“, „įrangos įsigijimas trūkstantoms techninėms ir funkcinėms veiklos charakteristikoms užtikrinti“. Pastarajai alternatyvai taip pat taikomas [SNA](#) metodas, kadangi pasirinktas [investavimo objektas](#) yra pastatai, o ne įrenginiai.

2) Transporto priemonių [investavimo objekte](#) pasirinkus investavimo objekto tipą „naujų transporto priemonių įsigijimas“ minimaliai turi būti išnagrinėtos alternatyvos „naujų transporto priemonių įsigijimas“ ir „transporto priemonių nuoma“. Pirmoji iš jų gali būti analizuojama tiek [SEA](#), tiek ir [SNA](#) metodais, tačiau antroji, atsižvelgiant į tai, jog nuomos išlaidos patiriamos per laikotarpį, gali būti analizuojama tik [SNA](#) metodu. Todėl, jei „transporto priemonių nuomos“ alternatyva dėl teisinių, rinkos ir kt. apribojimų neatmetama, abi [investavimo objekto](#) tipo ir galimos papildomos alternatyvos turi būti nagrinėjamos [SNA](#) metodu).

GEROJI PRAKTIKA

BLOGOJI PRAKTIKA

Įrenginių [investavimo objekte](#) pasirinkus investavimo objekto tipą „naujų įrenginių įsigijimas“ tarp minimaliai turimų išnagrinėti liko galimos nagrinėti „Naujų technologijos A įrenginių įsigijimas“ ir „Įrenginių nuoma“. Abi alternatyvos vertinamos [SEA](#) metodu, neatsižvelgiant į tai, jog nuoma yra tęstinė veikla, reikalaujanti visų sąnaudų įvertinimo per visą IP atskaitinį laikotarpį. Siekiant racionaliai palyginti alternatyvas turi būti taikomas [SNA](#) metodas.

Paveikslas 3.2. Alternatyvų vertinimo metodo pasirinkimo algoritmas

Projekto įgyvendinimo alternatyvų vertinimas ir palyginimas pagal [investavimo objektą \(-us\)](#) atliekamas remiantis [SNA](#) metodu apskaičiuotais rezultatais (taip pat žr. Paveikslą 3.3.), jeigu projektas priskiriamas prie:

- 1) viešojo juridinio asmens pastatų [investavimo objekto](#). Pastatų projektai – tai tokie projektai, kuriems įgyvendinti didžioji suplanuotų investicijų išlaidų dalis į numatyta pastatus;
- 2) viešojo juridinio asmens inžinerinių statinių [investavimo objekto](#). Inžinerinių statinių projektai – tai tokie projektai, kuriems įgyvendinti didžioji suplanuotų investicijų išlaidų dalis numatyta į inžinerinius statinius;
- 3) viešojo juridinio asmens nematerialiojo turto [investavimo objekto](#). Nematerialiojo turto projektai – tai tokie projektai, kurių įgyvendinimui didžioji suplanuotų investicijų išlaidų dalis numatyta į nematerialųjį turtą (plėtros darbai, programinė įranga ir jos licencijos, prestižas, kt.);
- 4) privataus juridinio asmens pastatų, inžinerinių statinių ar nematerialiojo turto [investavimo objekto](#), kai šio tipo projektų rezultatas – viešoji infrastruktūra, naudojama bendrojo ekonominio intereso paslaugoms, kaip jos apibrėžtos Sutarties dėl ES veikimo Protokole (Nr. 26) dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų, teikti.

Didelės apimties projektui, nepriklausomai nuo [investavimo objekto](#), vertinti taikomas [SNA](#) metodas. Kaip vertinti alternatyvas [SNA](#) metodu, nurodyta tolimesniuose šios Metodikos 4 ir 5 skyriuose.

Projekto įgyvendinimo alternatyvų vertinimas ir palyginimas pagal [investavimo objektą \(-us\)](#) atliekamas remiantis [SEA](#) metodu apskaičiuotais rezultatais (taip pat žr. Paveikslą 3.3.), jeigu projektas priskiriamas prie:

- 1) įrenginių [investavimo objekto](#). Įrenginių projektai – tai tokie projektai, kurių įgyvendinimui didžioji suplanuotų investicijų išlaidų dalis numatyta į įrenginius;
- 2) transporto priemonių [investavimo objekto](#). Transporto priemonių projektai – tai tokie projektai, kuriems įgyvendinti didžioji suplanuotų investicijų išlaidų dalis numatyta į transporto priemones, įskaitant specialiosios paskirties transporto priemones;
- 3) privataus juridinio asmens pastatų, inžinerinių statinių ar nematerialiojo turto [investavimo objekto](#).

Jei projekto įgyvendinimo alternatyvų vertinimas ir palyginimas atliekamas remiantis [SEA](#) metodu, kiekvienam [investavimo objektui](#) turi būti pasirenkamas

3.6. Palyginkite alternatyvas SEA metodu

vienas produkto stebėsenos arba fizinis veiklos įgyvendinimo rodiklis, kuris yra naudojamas sąnaudų efektyvumo rodikliui apskaičiuoti.

Taikant [SEA](#) metodą užpildykite [SEA skaičiuoklę](#), joje atliekant šiuos veiksmus:

- 1) parenkite projekto tikslą rodantį produkto stebėsenos arba projekto fizinį veiklą įgyvendinimo rodiklį, kuris yra bendras visoms vertinamoms projekto įgyvendinimo alternatyvoms (toliau – rodiklis);
- 2) apskaičiuokite projekto veiklų vykdymo investicijų sumas kiekvienai vertinamai projekto įgyvendinimo alternatyvai ir;
- 3) padalinkite vertinamos projekto įgyvendinimo alternatyvos investicijų sumą iš rodiklio reikšmės, taip apskaičiuojamas kiekvienos vertinamos alternatyvos sąnaudų efektyvumo rodiklis.

Detalų alternatyvų vertinimą [SEA](#) metodu aprašykite rengiamo IP tekstinėje dalyje. Priimtą sprendimą dėl pasirinktos optimalios alternatyvos pakomentuokite ir pagrįskite.

Optimalia alternatyva atrenkama ta alternatyva, kuri turi mažiausią sąnaudų efektyvumo rodiklio reikšmę.

[SEA](#) metodo taikymui būtinos sąlygos:

- Iš anksto susitarta dėl taikytinų kokybinių reikalavimų;
- Nėra poreikio vertinti, ar projekto įgyvendinimas yra naudingas visuomenei;
- Nėra poreikio vertinti, ar projektas finansiškai apsimoka (pvz., skaičiuoti veiklos pajamas).

Atlikus IP alternatyvų vertinimą [SEA](#) metodu, toliau IP rengiamas pagal [Metodikos 6 skyriaus 6.6 dalies](#) ir [7 skyriaus](#) nuostatas.

Atlikę projekto galimybių ir alternatyvų analizę, parenkite trumpą atliktos analizės rezultatų aprašymą (iki 1500 simbolių), kurį įtrauksite į projekto santrauką [7.6 skyriuje](#) nustatyta tvarka ir kuris turėtų apimti galimų veiklų sąrašą, veiklų vertinimo kriterijų sąrašą, trumpąjį veiklų sąrašą bei išnagrinėtų alternatyvų apibūdinimą (SEA metodu).

4. Finansinė
analizė

Apimtis –
apribojimais
nenustatyti.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama SNA metodu.

Atlikdami finansinę analizę, nagrinėkite finansinius IP įgyvendinimo alternatyvų pinigų srautus. Naudokite pinigų srautų metodą: apskaičiuojant finansinius rodiklius, projekto išlaidos (investicijos, veiklos išlaidos, mokesčiai ir pan.) suprantamos kaip neigiami pinigų srautai, o projekto įplaukos (veiklos pajamos, finansavimas ir pan.) – kaip teigiami pinigų srautai. Apskaičiuojant finansinius rodiklius, diskontuojami viso ataskaitinio laikotarpio grynujų pinigų srautai.

Diskontavimas – dabartinės būsimųjų pinigų srautų vertės apskaičiavimo būdas.

Laiko įtaką pinigų srautų vertei nustatoma, naudojant [diskonto veiksnį](#) (*Lygtis 4.1.*).

Lygtis 4.1. Diskonto veiksnys

$$\text{Diskonto veiksnys} = \frac{1}{(1+i)^t},$$

kur i – diskonto norma, t – metai.

Projekto finansinė analizė atliekama šiuo eiliškumu:

[4.1. pasirenkamas projekto ekonominės veiklos sektorius ir nurodomas projekto ataskaitinis laikotarpis](#),

[4.2. nurodoma finansinė diskonto norma \(FDN\)](#);

[4.3. nurodomi projekto lėšų srautai](#) (investicijos, investicijų likutinė vertė, veiklos pajamos, veiklos išlaidos, mokesčiai ir finansavimas), ir

[4.4. apskaičiuojami finansiniai rodikliai](#) ir pateikiama išvada dėl projekto gyvybingumo.

[SNA skaičiuoklėje](#) visus finansinėje analizėje atliekamus papildomus skaičiavimus, taip pat prielaidas, kurios nėra apibrėžtos [SNA skaičiuoklės](#) bendrųjų prielaidų darbalapyje (1 darbalapis), nurodykite tam specialiai skirtame darbalapyje pavadinimu „Prielaidos“. Duomenys „Prielaidų“ darbalapiuose negali būti pateikiami kaip nuorodos į kitus dokumentus (*pvz., į kitą MS Excel bylą ar pan.*). Alternatyvų darbalapiuose duomenis pateikite kaip nuorodas į „Prielaidų“ darbalapį. Esant poreikiui, susikurkite daugiau papildomų darbalapių. Papildomų darbalapių skaičius yra neribojamas.

**4.1. Pasirinkite
projekto ataskaitinį
laikotarpį**

[Projekto ataskaitinis laikotarpis](#) yra metų, kuriems pateikiamos projekto investicijų, investicijų likutinės vertės, veiklos pajamų, veiklos išlaidų, mokesčių, finansavimo bei socialinės-ekonominės naudos (žalos) prognozės, skaičius. Šis metų skaičius nustatomas atsižvelgiant į ekonomiškai pagrįstą projekto kuriamo ilgalaikio turto naudojimo trukmę (infrastruktūros tarnavimo laikotarpį). Šiuo tikslu nurodomas projekto ekonominės veiklos sektorius ir įvertinamas laikotarpis, per kurį naudingiau naudoti infrastruktūrą palaikant jos naudojimo savybes (techninis aptarnavimas, remontas ir pan.), nei sukurti reikalingą infrastruktūrą iš naujo.

Viename IP gali būti investuojama į skirtingą laikotarpį tarnaujančią infrastruktūrą. Tokiu atveju [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) trukmė nustatoma, įvertinus turto, kuriam numatoma išleisti didžiąją dalį investicijų, naudingo tarnavimo laikotarpį.

Siekiant prognozių realumo ir pagrįstumo, nesirinkite ilgesnio nei 30 metų trukmės [projekto ataskaitinio laikotarpio](#). Kiekvienam sektoriui taikytini finansinės analizės laikotarpiai pateikiami žemiau.

Lentelė 4.1. Taikytini finansinės analizės laikotarpiai

Sektorius	Rekomenduojamas analizės laikotarpis (metais)
Aplinkos apsauga (vandentvarka ir atliekų tvarkymas)	30
Energetika	25
Plačiajuostis internetas	20
Moksliniai tyrimai ir inovacijos	25
Transportas (geležinkeliai, keliai, miesto transportas)	30
Transportas (uostai ir oro uostai)	25
Kiti sektoriai	15

Atskirais atvejais dėl prognozavimo sudėtingumo ir (arba) kitų objektyvių priežasčių galite taikyti trumpesnę [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Taikydami trumpesnę laikotarpį, aprašykite priežastis, dėl kurių laikotarpis trumpinamas (pvz., *trumpesnis turto naudingo tarnavimo laikotarpis*).

[Projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metai skaičiuojami kalendoriniais metais ir projekto veiklų pradžios metai laikomi nuliniiais metais skaičiuojant finansinius rodiklius, o ataskaitinis laikotarpis taikomas toks, kad būtų pateiktos prognozės ne trumpesniam, nei numatyta pilnų metų skaičiui (pvz., *jei projektas pradedamas įgyvendinti 2017 m. rugsėjo 4 d. socialinės apsaugos sektoriuje, ataskaitinis laikotarpis bus iki 2032 m.*). [Projekto ataskaitinio laikotarpio](#) neskaidykite į etapus, tai yra neišskirkite [projekto investicijų laikotarpio](#) (infrastruktūros kūrimo siekiant projekto tikslo) ir veiklos vykdymo metų (esant modernizuotai infrastruktūrai).

Projekto veiklų įgyvendinimo pradžios data, kurią turite nurodyti SNA skaičiuoklės pirmame darbalapyje, yra planuojama sutarties pirmai projekto veiklai (pvz., *rangos darbų, projektavimo darbų, baldų įsigijimo ir pan.*) vykdyti data. **Jei jau rangos darbai yra pradėti iki SNA skaičiuoklės pildymo pradžios, projekto veiklų įgyvendinimo pradžios data nurodoma ne ankstesnė nei SNA skaičiuoklės pildymo data**, o patirtos projekto išlaidos (jei tokių yra) SNA skaičiuoklės alternatyvų darbalapiuose įrašomos „nuliniiais“ metais. Atkreiptinas dėmesys, kad investicijų projekto, paraiškos ar pan. rengimo paslaugos nėra laikomos projekto veiklomis, kadangi tokios veiklos yra pradedamos dar prieš projektą, t. y. norint įsitikinti, ar projektas yra reikalingas, ar projektas gali būti finansuojamas ir pan. Jei tokios išlaidos yra patirtos anksčiau, nei SNA skaičiuoklėje nurodyta projekto veiklų įgyvendinimo pradžios data, ir yra įtraukiamos į projekto biudžetą, jos turi būti nurodytos SNA skaičiuoklės alternatyvų darbalapiuose „nuliniiais“ metais, nepriklausomai nuo to, kada prasidės nuliniai metai.

Lentelė 4.2. IP ataskaitinio laikotarpio pradžios datos pasirinkimas

**GEROJI
PRAKTIKA**

1) IP rengimo paslaugų sutartis su tiekėjais jau yra pasirašyta 2015 m. lapkričio 3 d., ir investicijų projektas jau yra rengiamas. Planuojama veiklų

BLOGOJI PRAKTIKA	<p>įgyvendinimo pradžios data yra 2016 m. rugsėjo 1 d., tuomet projekto „nuliniai“ metai SNA skaičiuoklėje yra 2016 m. ir visos iki to laiko patirtos su projektu susijusios išlaidos (šiuo atveju investicijų projekto rengimo paslaugų pirkimo išlaidos) nurodomos SNA skaičiuoklės alternatyvų darbalapiuose atitinkamos projekto biudžeto eilutėse „nuliniais“ metais kaip ir visos išlaidos, kurios planuojamos nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. (priklausomai nuo projekto įgyvendinimo pabaigos datos: jei projektas įgyvendinamas iki tų metų pabaigos ar ilgiau).</p> <p>2) projekto veiklos (pvz., <i>rekonstrukcijos darbų, techninio projekto parengimo, įrangos įsigijimo ar pan.</i>) yra pradėtos (pasirašyta sutartis su rangovu (-ais), prekių tiekėju (-ais) ir/ar paslaugos teikėju (-ais) 2015 m. birželio 10 d., tačiau investicijų projektas ir SNA skaičiuoklė rengiami 2016 m. balandžio 22 d., tuomet SNA skaičiuoklėje projekto veiklų įgyvendinimo pradžios data bus ne ankstesnė nei SNA skaičiuoklės pildymo data, t. y. gali būti 2016 m. balandžio 22 d. Atitinkamai projekto „nuliniai“ metai bus 2016 m., o visos iki 2016 m. balandžio 22 d. patirtos projekto investicijų išlaidos (jei tokių yra) nurodomos „nuliniais“ metais, taip pat „nuliniais“ metais nurodomos ir tos išlaidos, kurios dar planuojamos patirti nuo 2016 m. balandžio 22 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. (priklausomai nuo projekto įgyvendinimo pabaigos datos: jei projektas įgyvendinamas iki tų metų pabaigos ar ilgiau).</p> <p>1) planuojama IP veiklų apmokėjimo pradžia nuo 2017 m. vasario mėn., o sutartis su tiekėjais pasirašyta 2016 m. rugpjūčio 31 d. Rengėjas SNA skaičiuoklėje veiklų pradžią nurodo 2017 m. vasario 1 d.</p> <p>2) Planuojama ES fondų lėšų finansavimo sutartį pasirašyti 2018 m. spalio mėn., tačiau pirmosios IP veiklos pradėdamos jau 2017 rugpjūčio 31 d. Rengėjas SNA skaičiuoklėje veiklų pradžią nurodo 2018 m. spalio 1 d.</p>
-----------------------------	---

Planuojant [VPSP](#) projektą maksimalus [projekto ataskaitinis laikotarpis](#) – **25 metai**.

Lentelė 4.3. Projekto ataskaitinio laikotarpio pasirinkimas

GEROJI PRAKTIKA	<p>1) Energetikos sektoriuje planuojamo projekto ataskaitinio laikotarpio pirmieji metai yra 2017 m. kovo 1 d., paskutiniai – 2042.</p> <p>2) Pirmieji projekto įgyvendinimo metai – pirmieji investicijų išlaidų patyrimo metai.</p>
BLOGOJI PRAKTIKA	<p>1) Projekto ataskaitinis laikotarpis pradėdamos nuo 4-ųjų projekto įgyvendinimo metų, nors per pirmuosius trejus metus patirta investicijų išlaidų, kurios nagrinėjamos neperžengiant projekto ribų.</p> <p>2) Investicijų laikotarpio metai atskiriami nuo likusių projekto ataskaitinio laikotarpio metų.</p>

4.2. Nurodykite finansinę diskonto normą

Lietuvoje įgyvendinamiems investicijų projektams [FDN](#) gali būti nustatyta atskiru Finansų ministerijos priimtu teisės aktu. Tokiu atveju, atliekant finansinę analizę, reikėtų taikyti Finansų ministerijos nustatytą [FDN](#). Tol, kol valstybės lygmeniu [FDN](#) nenustatyta, finansinėje analizėje taikykite 4 % [FDN](#).

Taikydami realią [FDN](#), analizę atlikite realiomis kainomis, t. y. prognozuodami pinigų srautus nekoreguokite jų dėl infliacijos. Jeigu planuojant IP, dalis investicijų jau atlikta, šias investicijas nurodykite nuliniiais metais ir nediskontuokite.

[SNA skaičiuoklėje](#) projekto investicijų, investicijų likutinės vertės, veiklos pajamų, veiklos išlaidų, mokesčių ir finansavimo pinigų srautus taip pat nurodykite realiomis kainomis.

4.3. Nurodykite projekto lėšų srautus

Atlikdami finansinę analizę, nurodykite šiuos projekto lėšų srautus:

- [4.3.1. projekto investicijas,](#)
- [4.3.2. projekto investicijų likutinę vertę,](#)
- [4.3.3. projekto veiklos pajamas,](#)
- [4.3.4. projekto veiklos išlaidas,](#)
- [4.3.5. projekto mokesčius, ir](#)
- [4.3.6. projekto finansavimą.](#)

4.3.1. Projekto investicijos – tai visos projekto veikloms įgyvendinti reikalingos išlaidos, kurias planuojama patirti sukūriant apibrėžtus projekto rezultatus. Šios išlaidų sumos neskirstykite pagal finansavimo šaltinius (tai atliksite, analizuodami finansavimą). Šioje IP dalyje įvertinkite realų investicijų poreikį ir suplanuokite realią investicijų patyrimo eigą, dalis ir proporcijas.

Nustatydami projekto investicijas, įvertinkite:

- dabartinę turto būklę. Jei planuojate rekonstruoti esamą turtą, kritiškai įvertinkite esamą turto būklę ir ją išsamiai pristatykite IP bei vėliau rengiamuose dokumentuose (pirkimo dokumentuose, kt.).
- investavimo patirtį projekto organizacijoje. Jei atstovaujate savivaldybės administraciją, tinkamam investicijų planavimui galite panaudoti iki IP rengimo įvykdytų viešųjų paslaugų, darbų ar prekių pirkimų vertes.
- atitinkamų darbų, prekių, paslaugų rinkos tendencijas. Planuojamas investicijų vertes peržiūrėkite ir patikslinkite dėl ypatingos padėties atitinkamuose rinkos segmentuose, pvz., statybų bumo sąlygomis rangovų pelningumo lūkesčiai bus didesni nei sąstingio laikotarpiu, todėl patikslinkite investicijų išlaidų sumą, įvertinę galimą pabrangimą, arba esant tik vienam rinkos dalyviui, kuriančiam specialias informacines sistemas, galite tikėtis kainos pasiūlymo, kuris viršija planuojamą investicijų vertę.
- galimybę projekto pirkimuose sulaukti tarptautinės konkurencijos. Kadangi Lietuva dalyvauja tarptautinėje ES rinkoje, esant didelei projektų vertei ar perkant ypatingas prekes, paslaugas, darbus, tikėtina, jog dėl IP veiklų įgyvendinimo viešųjų pirkimų metu varžysis ne tik lietuviškos, bet ir tarptautinės kompanijos. Tarptautinių kompanijų dalyvavimas dažnai reiškia galimybę gauti mažesnės kainos pasiūlymą, todėl atsižvelkite į tai, nustatydami investicijų vertę.
- laiko suvaržymus (apribojimus). Įvertinkite, ar suplanuota IP įgyvendinimo trukmė yra optimali tokio tipo, dydžio ir sudėtingumo projektui įgyvendinti. Kai IP įgyvendinimo planas yra labai įtemptas ir vėlavimai negalimi, įvertinkite, kad rangovai ar prekių ir paslaugų teikėjai, prisiimdami tokio IP veiklų vykdymo riziką, tikėtis didesnio pelningumo, todėl investicijų vertė gali būti didesnė nei planuojama per ilgesnį laikotarpį.
- sezoniškumą. Šis veiksnys yra darbų vykdymo eigos suvaržymas, kadangi vykdant statybos darbus nepalankiu sezonu jie pabrangsta. Kai laiko yra pakankamai ir rangovui ar paslaugų teikėjui paliekama teisė pačiam suplanuoti atitinkančius sezoną technologinius procesus, tikimybė, jog darbų kaina gali būti mažesnė, atitinkamai didėja.

Detaliai aprašykite investicijų vertės nustatymo prielaidas ir nurodykite galutinę investicijų vertę. Viena iš būtinų prielaidų – investavimo proceso trukmė. Atsižvelgdami į investavimo proceso trukmę ir nustatytą investicijų vertę, priklausomai nuo projekto veiklų įgyvendinimo eigos, investicijų vertę paskirstykite dalimis per projekto ataskaitinį laikotarpį.

Įprastu atveju investicijas nurodykite be PVM, tačiau į investicijų savikainą turite įtraukti ir PVM, jei šio mokesčio neturite galimybės įtraukti į atskaitą ir susigražinti (detaliau žr. [4.3.5 skyriuje](#)).

Lentelė 4.4. Investicijų nustatymas

GEROJI PRAKTIKA	<p>1) Investicijos nekoreguojamos dėl infliacijos. Investicijų dydis nustatomas pagal anksčiau įvykdyto viešojo pirkimo rezultatus arba apklausus galimus tiekėjus.</p> <p>2) Informacinei sistemai sukurti reikalingų investicijų dydis apskaičiuojamas įvertinant techninės įrangos poreikį ir darbo laiko valandas, kurias informacinės sistemos kūrėjo specialistai sugaištų kurdami informacinę sistemą.</p> <p>3) Į projekto investicijas įtrauktas pirkimo PVM, kurį projekto organizacija apskaitoje įtraukia į investicijų savikainą.</p>
BLOGOJI PRAKTIKA	<p>1) Į projekto investicijas įtrauktas pirkimo PVM, kurį projekto organizacija gali įtraukti į atskaitą ir susigrąžinti.</p> <p>2) Į projekto investicijas įtrauktas pirkimo PVM, kurio dalį projekto organizacija, vykdanči mišrią veiklą, gali įtraukti į atskaitą ir susigrąžinti.</p> <p>3) Į projekto investicijas įtrauktos pridėtinės išlaidos, kurių pobūdis ir sudėtis nepristatyta, o dydis nepagrįstas.</p>

[SNA skaičiuoklėje](#) projekto investicijas nurodykite kiekvienos alternatyvos A eilutėse. Visas projekto investicijas nurodykite teigiamu sveikuoju skaičiumi, investicijų sumažėjimą nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi. [SNA skaičiuoklėje](#) nurodoma investicijų vertė turi sutapti su kituose dokumentuose nurodoma verte.

4.3.2. Investicijų likutinė vertė – tai ilgalaikio turto vertė, pasibaigus [projekto ataskaitiniam laikotarpiui](#). Likutinę vertę apskaičiuokite tik tam turtui, kuriam įsigyti ar sukurti numatytos IP investicijos.

Nustatant turto likutinę vertę, turi būti atsižvelgiama į [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Likutinė vertė skaičiuojama tik tuomet, kai turto naudingo tarnavimo laikotarpis yra ilgesnis už [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Likutinė vertė gali būti apskaičiuojama vienu iš trijų metodų: „grynųjų pajamų“, „tiesinio nusidėvėjimo“ ir „pardavimo kainos“.

Jei projektas generuoja grynąsias pajamas (iš veiklos pajamų atėmus veiklos išlaidas ir reinvesticijas), kaip jos apibrėžtos Projektų diskontuotų grynųjų pajamų metodikoje, patvirtintoje 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos valdymo komiteto sprendimu, ir projekto tinkamų finansuoti iš ES SF išlaidų dydis viršija 1 mln. Eur, [privalomai](#)⁵ taikomas „grynųjų pajamų metodas“, t. y. likutinė vertė nustatoma įvertinant projekto grynųjų pajamų, kurias planuojama uždirbti po projekto ataskaitinio laikotarpio pabaigos, grynąją dabartinę vertę [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) pabaigos dienai. Vertinamų metų skaičius yra lygus to ilgalaikio turto vieneto, kuriam yra skirta didžiausia projekto investicijų dalis, nusidėvėjimo normatyvui, atėmus projekto ataskaitinį laikotarpį.

Jei projektas grynųjų pajamų negeneruoja, gali būti taikomi „tiesinio nusidėvėjimo“ arba „pardavimo kainos“ metodai, priklausomai nuo to, ketinama parduoti projekto metu sukurtą turtą po [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) pabaigos ar ne. Pirmuoju atveju likutinė vertė lygi turto sukūrimo savikainai, iš kurios atimama atsižvelgiant į nusidėvėjimo normatyvus apskaičiuota nusidėvėjimo vertė, sukaupta per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Antruoju atveju, likutinė vertė prilyginama turto pardavimo kainai, įvertintai [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) pabaigos dienai, neatsižvelgiant į galimą infliacijos poveikį turto kainai.

⁵ Pagrįstais atvejais gali būti taikomi ir kiti likutinės vertės apskaičiavimo metodai. Žr. SNA gairių 34 psl.

Jei investicijų likutinei vertei apskaičiuoti taikomas „grynųjų pajamų metodas“, likutinė vertė tokiu atveju skaičiuojama kiekvienam IP individualiai, tačiau galima išskirti tokias šio metodo taikymo pagrindines galimas prielaidas:

1. Daroma prielaida, kad grynųjų pajamų srautas nekinta po ataskaitinio laikotarpio pabaigos ir tęsiasi iki turto, į kurį investuojama, ekonominio nusidėvėjimo laikotarpio pabaigos. Įvertinamos grynųjų pajamų sumos kiekvienais metais po ataskaitinio laikotarpio pabaigos iki investicijų ekonominio tarnavimo laiko pabaigos. Nurodoma likutinės vertės grynoji dabartinė vertė ataskaitinio laikotarpio pabaigos dienai. *Pvz., projekto ataskaitinis laikotarpis 20 metų, turto, į kurį investuojama, ekonominis naudingas tarnavimo laikotarpis – 50 metų, vadinasi, įvertinama 30 metų (50 metų – 20 metų) grynųjų pajamų srautas po ataskaitinio laikotarpio pabaigos.* Vertinant turto grynųjų pajamų srautą po ataskaitinio laikotarpio pabaigos įvertinamos ir reikalingos reinvesticijos, taip pat reikalingos turto palaikymo išlaidos, atsižvelgiant į infrastruktūros amžių ir pan.

2. Jei investicijų ekonominio tarnavimo laiko terminas yra nereikšmingai ilgesnis nei ataskaitinio laikotarpio terminas, daroma prielaida, kad grynųjų pajamų srautas atitinka paskutiniųjų ataskaitinių metų srautą. Toks scenarijus naudotinas, kai ataskaitinis ir investicijų ekonominis tarnavimo laikotarpiai skiriasi iki 3 metų. Jei reinvestuojama per paskutiniuosius metus, skaičiuojant likutinę vertę įvertinamos ir reinvesticijos. *Pvz., projekto ataskaitinis laikotarpis – 20 metų, iš kurių 3 metai investicijos.* Investicijų ekonominis naudingas tarnavimo laikas – 20 metų. Skaičiuojama likutinė vertė 3-jų metų po ataskaitinio laikotarpio pabaigos, grynoji dabartinė vertė grynojo pinigų srauto, įskaičiuojant ir reinvesticijų išlaidas (jei tokios buvo patiriamos investicinio laikotarpio pabaigoje).

Nepriklausomai nuo to, koks likutinės vertės metodas yra taikomas, visais atvejais skaičiuojant investicijų likutinę vertę, turi būti įvertinamos ir reinvesticijos. Jei numatant reinvesticijų išlaidų sumas reinvestuojama vertinamo ataskaitinio laikotarpio pabaigoje (iki 3 metų iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos), gali būti taikoma viena iš šių prielaidų:

1) sutrumpinamas projekto ataskaitinis laikotarpis atsižvelgiant į terminą, kada reikia atlikti pakartotines reikšmingas investicijas (reinvesticijas);

2) reinvesticijos neatliekamos prieš ataskaitinio laikotarpio pabaigą, tačiau yra numatomos papildomos veiklos išlaidos, reikalingos įrangos palaikymui ir remontui iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos nuo tų metų, kada turėjo būti atliekamos reinvesticijos. Likutinei vertei apskaičiuoti taikant „grynųjų pajamų metodą“, tokiu atveju reinvesticijų išlaidos turėtų būti prognozuojamos patirti pirmais metais po ataskaitinio laikotarpio pabaigos.

Jei [projekto ataskaitinis laikotarpis](#) sutampa su turto naudingo tarnavimo laikotarpiu, turto likutinė vertė nėra skaičiuojama. Likutinė vertė turi būti apskaičiuota tik to turto, kuris yra sukuriamas projekto įgyvendinimo metu. Tuo atveju, jeigu įgyvendinant projektą yra atliekama rekonstrukcija arba remontas, kuris padidina rekonstruojamo ar remontuojamo turto vertę, arba įsigyjama nauja įranga ar pan., toks turto vertės padidėjimas yra laikomas įgyvendinant projektą sukurtu turto ir į jį turi būti atsižvelgiama nustatant turto likutinę vertę.

Likutinė vertė yra vertinama, apskaičiuojant iš ES Struktūrinių fondų paramos tinkamų finansuoti išlaidų sumą tik tuo atveju, jeigu grynosios pajamos yra teigiamos.

[SNA skaičiuoklėje](#) investicijų likutinę vertę nurodykite tik paskutiniais [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metais kiekvienos alternatyvos B. eilutėje teigiamu sveikuoju skaičiumi, o investicijų likutinės vertės sumažėjimą nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi.

Įvertinti, ar projektas generuoja grynąsias pajamas, galite pasižiūrėti [SNA skaičiuoklės](#) alternatyvų darbalapio F. eilutės „Grynosios pajamos“ grynosios dabartinės vertės reikšmę.

IP tekstinėje dalyje aprašykite, kaip apskaičiavote investicijų likutinę vertę, kokias prielaidas taikėte ir pan., o [SNA skaičiuoklės](#) papildomuose darbalapiuose pateikite likutinės vertės detalius skaičiavimus.

[SNA skaičiuoklė](#) finansinius rodiklius ([FVGN\(I\)](#), [FGDV\(I\)](#), [FVGN\(K\)](#), [FGDV\(K\)](#), [Finansinis gyvybingumas](#)) skaičiuoja savarankiškai.

Lentelė 4.5. Projekto investicijos ir likutinė vertė

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
A.	Alternatyvos investicijos, iš viso					
A.1.	Žemė					
A.2.	Nekilnojamasis turtas					
A.3.	Statyba, rekonstravimas, remontas ir kiti darbai					
A.4.	Įranga, įrenginiai ir kitas turtas					
A.5.	Projektavimo, techninės priežiūros ir kitos su investicijomis į ilgalaikį turtą (A.1.-A.4.) susijusios paslaugos					
A.6.	Projekto administravimas ir vykdymas					
A.7.	Kitos paslaugos ir išlaidos					
A.8.	Reinvesticijos					
B.	Investicijų likutinė vertė					

4.3.3. Projekto veiklos pajamos – pajamos, kurios yra tiesiogiai gaunamos iš vartotojų už prekes ir (arba) paslaugas, kurios sukuriamos įgyvendinant projektą, pavyzdžiui: vartotojų tiesiogiai mokami mokesčiai už naudojimąsi infrastruktūra, žemės ar pastatų pardavimas arba nuoma, mokėjimai už paslaugas ir pan.

Prieš nurodant projektą, pateikite ir paaiškinkite pajamų ir jų kitimo prielaidas per visą [projekto ataskaitinį laikotarpį](#), tai yra atsižvelkite į:

- viešosios paslaugos vartotojų skaičių ir jo kitimo tendencijas;
- poreikio naudotis viešosiomis paslaugomis dažnumą, jo kitimo tendencijas;
- viešosios paslaugos teikimo kainą (jei paslauga teikiama už mokestį) lemiančius veiksnius (namų ūkių pajamas, vartotojų perkamąją galią ir pan.);
- viešosios paslaugos teikimo trukmę;
- planuojamus viešosios paslaugos teikimo pokyčius per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#) (kartais planuojamas paslaugos pakeitimas, paslaugų sujungimas ir pan.);
- kitus veiksnius, turinčius įtakos viešosios paslaugos teikimo apimčiai.

Projekto veiklos pajamoms priskirkite tas pajamas, kurios yra uždirbamos naudojant projekto metu kuriamą ar jau sukurtą turtą, tai yra į projekto veiklos pajamas įtraukite tik projekto veiklos pajamas, o ne visos organizacijos, įstaigos ir (arba) įmonės pajamas, jeigu projektas apima tik dalį veiklos didelėje organizacijoje.

Įplaukas, gaunamas iš privačių ir viešųjų lėšų šaltinių, kurios atsiranda ne iš tarifų, rinkliavų, mokesčių, nuomos ar kitų vartotojų tiesioginių mokėjimų, nurodykite kaip finansavimo šaltinius. Įplaukas, gaunamas iš viešųjų šaltinių, draudimo fondų (pvz., *privalomasis sveikatos draudimo fondas, socialinio draudimo fondas ir pan.*), taip pat nurodykite kaip finansavimo šaltinius.

[SNA skaičiuoklėje](#) projekto veiklos pajamas nurodykite kiekvienos alternatyvos C. eilutėse. Visas projekto veiklos pajamas nurodykite teigiamu sveikuoju skaičiumi, veiklos pajamų sumažėjimą nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi.

[SNA skaičiuoklėje](#) įrašykite planuojamą realų pajamų srautą, tačiau vėlesnių metų rezultato nedidinkite laukiamu pajamų augimo dydžiu, nebent planuojamas pajamų augimas dėl vartotojų skaičiaus augimo ar kitų realių objektyvių priežasčių.

Detalius skaičiavimus dėl projekto alternatyvų planuojamų gauti pajamų apskaičiavimo pateikite papildomuose [SNA skaičiuoklės](#) darbalapiuose.

4.3.4. Projekto veiklos išlaidos – išlaidos, kurios patiriamos eksploatuojant IP įgyvendinimo metu sukurtą turtą viešajai paslaugai teikti. Projekto veiklos išlaidų tipus, savybes ir dydį lemia:

a) infrastruktūros, kuri buvo modernizuota įgyvendinus IP, eksploatavimo ypatumai (pastatų atveju – energetinių išteklių, komunalinės, remonto išlaidos; įrangos atveju – eksploatavimo išlaidos, priemonių ir medžiagų eksploatavimo išlaidos);

b) žmoniškųjų išteklių poreikis viešajai paslaugai suteikti;

c) viešosios paslaugos teikimo apimtys;

d) viešosios paslaugos teikimo intensyvumas;

e) kiti veiksniai.

Atsižvelkite į šiuos pagrindinius veiklos išlaidų vertinimo principus:

1) vertindami projekto veiklos išlaidas, neperženkite projekto ribų, tai yra nevertinkite visų projekto organizacijos išlaidų (dažniausiai IP apima tik dalį projekto organizacijos veiklos).

2) įvertinkite pakartotinių išlaidų, skirtų iki [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) pabaigos susidėvėjusioms projekto metu sukurtu turto ar jo dalims pakeisti, poreikį. Numatomų viešųjų paslaugų teikimo tęstinumui užtikrinti yra būtinos tiek reinvesticijos, tiek infrastruktūros būklės palaikymo išlaidos:

a) jei investicijų ar jų atskirų komponentų (pavyzdžiui, investuojama į naujo pastato statybą ir MTEP įrangą) ekonomiškai naudingas tarnavimo laikas yra trumpesnis nei [projekto ataskaitinis laikotarpis](#), numatykite pakartotines išlaidas susidėvėjusioms projekto metu sukurtu turto dalims pakeisti (pavyzdžiui, vietose, kur dažniausiai vaikstoma – tambūre, vestibulyje – per 15 metų reikės pakeisti labiausiai susidėvėjusias grindų dangos dalis). Šias išlaidas laikykite infrastruktūros būklės palaikymo išlaidomis bei nurodykite jas veiklos išlaidų lentelės D.1.5. eilutėje.

b) reinvesticijomis laikykite išlaidas, kurios patiriamos visiškai pakeičiant ilgalaikį turtą, į kurį buvo investuotos IP lėšos (pavyzdžiui, [projekto ataskaitinis laikotarpis](#) yra 15 metų, kompiuterinę techniką numatyta keisti kas 5 metus, todėl šias išlaidas laikykite reinvesticijomis). Reinvesticijas nurodykite investicijų lentelės A.8. eilutėse. Kadangi reinvesticijomis visiškai pakeičiamas ilgalaikis turtas, padidinkite investicijų likutinę vertę bei perskaičiuokite metinę materialiojo turto nusidėvėjimo (nematerialiojo turto amortizacijos) sumą.

3) paskolų palūkanų išlaidas nurodykite veiklos išlaidų lentelės D.2. eilutėje.

4) veiklos išlaidų sumažėjimą (sutaupymus) nurodykite su minuso ženklu, tokiu būdu padidindami projekto grynąsias pajamas.

5) jeigu tiesiogiai atskirti projekto išlaidų nuo visų projekto organizacijos išlaidų neįmanoma, naudokite šiuos būdus:

- palyginimo. Taikydami šį būdą, palyginkite projekto organizacijos pajamas ir (arba) išlaidas nagrinėjamos alternatyvos ir esamos situacijos atvejais. Naudodami šį metodą, į projekto veiklos išlaidas įtraukite tik tą papildomą veiklos pajamų ir (arba) veiklos išlaidų dalį, kuri atsiranda dėl IP įgyvendinimo.

- pro rata. Šį būdą taikykite projektams, iš kurių gaunamos pajamos. Veiklos išlaidas priskirkite projektui pagal *pro rata* (proporcingumo) principą. Remiantis šiuo principu, analizuokite numatomo sukurti turto vertę ir iki projekto įgyvendinimo projekto organizacijos turėto turto likutinę vertę. Tokiu būdu veiklos išlaidoms priskirkite atitinkamą procentinę visų išlaidų dalį, kurią sudaro naujai sukurtas turto vertės santykis su visu organizacijos turtu.

- kitus modelius, jeigu jie yra priimtinausi Jūsų IP atveju. Naudodami kitą modelį, nurodykite jo pasirinkimo priežastis ir naudojimo principus.

SNA skaičiuoklėje projekto veiklos išlaidas nurodykite kiekvienos alternatyvos D. eilutėse. Visas projekto veiklos išlaidas nurodykite teigiamu sveikuoju skaičiumi, veiklos išlaidų sutaupymus (sumažėjimą) nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi.

SNA skaičiuoklėje įrašykite realų planuojamą išlaidų srautą ir nurodykite išlaidų augimą, jei toks augimas planuojamas dėl vartotojų skaičiaus augimo, sunaudojamų medžiagų pokyčio, darbuotojų skaičiaus kitimo ar kitų panašių priežasčių, tačiau neindeksuokite srauto, jei augimas atsiranda dėl bendro išlaidų augimo.

Detalius skaičiavimus dėl projekto alternatyvų planuojamų išlaidų apskaičiavimo pateikite papildomuose SNA skaičiuoklės darbalapiuose.

Lentelė 4.6 Veiklos pajamų ir išlaidų nustatymas

GEROJI PRAKTIKA

1) Detaliai aprašomos veiklos pajamų ir išlaidų, skirtų projekto metu sukurtiems rezultatams palaikyti, prielaidos.

2) Analizuojamas tik dėl projekto įgyvendinimo atsirandantis pajamų ir išlaidų pokytis arba veiklos pajamos ir išlaidos absoliučiais skaičiais neperžengiant projekto ribų.

3) Projekto pajamos planuojamos atsižvelgiant į viešosios paslaugos vartotojų perkamąją galią.

BLOGOJI PRAKTIKA

1) Nepakankamai atskleistos pajamų ir išlaidų prielaidos arba jos nenurodytos.

2) Analizuojamos visos įstaigos naujai gaunamos pajamos ir patiriamos išlaidos, o ne dėl IP įgyvendinimo atsirandantis pokytis arba veiklos pajamos ir išlaidos absoliučiais skaičiais neperžengiant projekto ribų.

3) Finansavimo lėšos, gaunamos iš viešųjų šaltinių (valstybės biudžeto lėšos, savivaldybės biudžeto lėšos ir kiti valstybės lėšų šaltiniai), įtraukiami į projekto pajamas.

4) Paramos lėšomis įsigyto turto nusidėvėjimas atspindimas kaip pareiškėjo išlaidos arba kaip veiklos išlaidos.

5) Projekto rezultatas – sukurta informacinė sistema, o įvertintos veiklos išlaidos – komunalinių sąnaudų padidėjimas.

Jeigu IP siekiate įgyvendinti VPSP būdu ir numatote panaudoti ES struktūrinės paramos lėšas, papildomai sudarykite konsoliduotą (infrastruktūros naudotojo ir infrastruktūros savininko) veiklos pajamų ir išlaidų prognozę, kad grynųjų pajamų srautas atspindėtų sumines pajamas iš turto, kuriam sukurti buvo panaudota ES struktūrinė parama.

Lentelė 4.7. Viešojo sektoriaus veiklos pajamų ir išlaidų dinamikos skirtinguose IP pavyzdžiai

Veiklos pajamos	Veiklos išlaidos
Pajamos už mokslinius tyrimus (verslo įmonėms, šakinėms)	Darbo užmokesčio išlaidos (įskaitant socialinio draudimo mokesčius ir kitus)

<p>ministerijoms ir pan.) – padidėja sukūrus tinkamą infrastruktūrą.</p> <p><i>Pajamos už patalpų nuomą</i> (biurams, veikloms vykdyti ir pan.) – padidėja pagerinus fizinės infrastruktūros būklę.</p> <p><i>Pajamos už mokamų paslaugų teikimą</i> (platesnės apimties nei nustatytas teikiamos viešosios paslaugos standartas) – išplėtus paslaugų teikimo galimybes (įsigijus skenavimo, skaitmeninimo įrangą); jei neriboja teisės aktai, tam tikros viešosios paslaugos gali būti teikiamos platesniu mastu, už tai apmokestinant vartotojus.</p> <p><i>Pajamos už įgyvendinimo metu sukurto / ir (arba) įsigyto turto pardavimą</i> (parduodama nusidėvėjusi įranga, parduodama įsigyta autotransporto priemonė ir pan.) – jei projekto organizacija planuoja dėl kokių nors priežasčių parduoti sukurtą turtą bet kuriais ataskaitinio laikotarpio metais, tai turi būti įvertinta.</p>	<p>mokesčius) – dažniausiai sutaupomos dėl veiklos efektyvumo padidinimo.</p> <p><i>Energetinių išteklių išlaidos</i> (patalpų apšvietimui, įrangos ir technikos veikimui užtikrinti ir pan.) – atlikus apšvietimo sistemos ar šildymo sistemos rekonstrukciją sutaupoma, įsigijus papildomą įrangą – padidėja.</p> <p><i>Eksploatacinės išlaidos</i> (įrangos, informacinės sistemos veikimui užtikrinti ir pan.) – sukūrus naują informacinę sistemą padidėja, pakeitus seną gatvių apšvietimo įrangą nauja – sutaupoma.</p> <p><i>Kanceliarinės išlaidos</i> (rašomasis popierius, segtuvai, spausdinimo dažai, milteliai ir pan.) – sukūrus informacinę sistemą, paslaugos teikiamos elektroniniu būdu, todėl sumažėja viešųjų paslaugų teikimo kanceliarinės sąnaudos.</p> <p><i>Infrastruktūros būklės palaikymo (einamojo remonto) išlaidos</i> – būdinga rekonstruotų ar naujai pastatytų pastatų eksploatavimui (lubų perdažymas, sienų dangos pakeitimas ir pan.).</p>
---	--

4.3.5. Projekto mokesčiai – tai piniginiai srautai, kurie atsiranda dėl IP veiklų įgyvendinimo.

Siekdami teisingai įvertinti projekto metu atsirandantį pirkimo PVM, pasinaudokite [3 priede](#) pateiktu klausimynu.

Veiklos pajamoms tenkantį (pardavimo) pridėtinės vertės mokestį nurodykite tik tuo atveju, jeigu numatoma, kad šis mokestis bus priskaičiuojamas teikiant paslaugas ar tiekiant prekes.

[SNA skaičiuoklė](#) pagal nutylėjimą bendrųjų prielaidų darbalapyje PVM pasirinkimo formoje yra pateikiami kiekvienai biudžeto eilutei siūlomi taikyti PVM tarifai.

[SNA skaičiuoklė](#) pagal nutylėjimą bendrųjų prielaidų lape darbalapyje PVM pasirinkimo formoje yra pateikiami kiekvienai biudžeto eilutei siūlomi taikyti PVM tarifai.

Jei PVM negalite susigražinti, tuomet PVM įtraukite į IP investicijų savikainą ir veiklos išlaidų finansinius srautus, bei, atitinkamai, [SNA skaičiuoklės](#) bendrųjų prielaidų darbalapyje PVM pasirinkimo formoje pažymėkite specialią žymą varnele „Pažymėkite, jeigu nėra galimybės PVM įtraukti į PVM atskaitą ir susigražinti pirkimo PVM“.

Jeigu [SNA skaičiuoklės](#) bendrųjų prielaidų darbalapyje PVM pasirinkimo formoje pažymėjote, kad PVM įtraukti į PVM atskaitą ir susigražinti pirkimo PVM, nėra galimybės, investicijas bei veiklos ir finansines išlaidas nurodykite kartu su PVM tarifu (jeigu taikomas).

[SNA skaičiuoklėje](#) E.1. ir E.2. eilutės yra apskaičiuojamos savarankiškai. [SNA skaičiuoklėje](#) kitus mokėtinų netiesioginių projekto mokesčius nurodykite kiekvienos alternatyvos E.3. eilutėje.

Akcizo, maito ir kitus mokesčius nurodykite tik tuo atveju, jeigu numatoma, kad šis mokestis bus priskaičiuojamas teikiant paslaugas ar tiekiant prekes.

Visus projekto mokesčius nurodykite teigiamu sveikuoju skaičiumi, mokesčių sutaupymus (sumažėjimą) nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi.

[SNA skaičiuoklėje](#) sudaroma atskira lentelė kiekvienos IP įgyvendinimo alternatyvos veiklos pajamoms, veiklos išlaidoms ir mokesčiams įvertinti pagal lentelę 4.8.

Lentelė 4.8. Projekto veiklos pajamos, išlaidos ir mokesčiai

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
C.	Pajamos, iš viso					
C.1.	Prekių pardavimo pajamos					
C.2.	Paslaugų suteikimo pajamos					
C.3.	Finansinės ir investicinės veiklos bei kitos pajamos					
D.	Veiklos ir finansinės išlaidos, iš viso					
D.1.	Veiklos išlaidos					
D.1.1.	Žaliavos					
D.1.2.	Darbo užmokesčio išlaidos					
D.1.3.	Elektros energijos išlaidos					
D.1.4.	Šildymo (išskyrus elektrą) išlaidos					
D.1.5.	Infrastruktūros būklės palaikymo išlaidos					
D.1.6.	Kitos išlaidos					
D.2.	Gautų paskolų (G.3.1.) palūkanos					
E.	Mokesčiai (+ neigiama įtaka; - teigiama įtaka investicijų projekto lėšų srautams)					
E.1.	Bendra importo/pirkimo PVM suma					
E.2.	Bendra pardavimo PVM suma					
E.3.	Bendra kitų mokėtinų netiesioginių mokesčių suma					
F.	Grynosios pajamos (C.)-(A.8)-(D.1.)					

4.3.6. IP įgyvendinimui reikalingas projekto finansavimas (prašomas finansavimas) skirstomas į šias grupes:

1) finansavimas iš ES struktūrinės paramos ir kitų negrąžintiną paramą teikiančių fondų, organizacijų, institucijų. Informacija apie šias lėšas nurodoma pateikiant konkretaus paramos šaltinio (fondo, priemonės) pavadinimą. Jei finansavimo prašoma pagal Valstybės kapitalo investicijų programą, šios lėšos nurodomos „LR bendrojo finansavimo lėšos“ eilutėje.

2) viešasis įnašas – tai viešosios lėšos, kurių kilmė – valstybės ir (arba) savivaldybių biudžetai bei kiti viešųjų lėšų šaltiniai, tikslingai suplanuoti IP įgyvendinti. Šią viešųjų lėšų dalį suplanuokite tiek [projekto investicijų laikotarpiui](#), tiek visam [projekto ataskaitiniam laikotarpiui](#). Vertinant viešuosius projektus, vertinkite iš valstybės kaip savininko pozicijų, todėl viešosios kilmės pinigų srautus sumuokite su išorinių finansavimo šaltinių lėšomis. Šios lėšos nurodomos

„Viešosios lėšos (valstybės, savivaldybių biudžetas, kiti viešųjų lėšų šaltiniai)“ eilutėje.

Finansavimo šaltiniams taip pat priskirkite įplaukas, kurių kilmės pagrindas nėra tarifai, rinkliavos, mokesčiai, nuompinigiai ar kitos vartotojų tiesioginio apmokestinimo formos.

Bendrojo finansavimo bei specialiųjų programų, skirtų padengti netinkamą finansuoti PVM, lėšos priskiriamos viešajam įnašui, tačiau tokios lėšos nurodomos „Specialiosios programos lėšos, skirtos padengti netinkamą finansuoti PVM“ eilutėje.

3) privatus įnašas – tai privačios kilmės lėšos, kurias galite numatyti IP, kai projekto organizacijoje yra bent vienas privatus subjektas. Šios privačios lėšos turi būti tikslinės, skirtos projektui įgyvendinti. Šios lėšos nurodomos „Privačios lėšos (nuosavos, kitos privačios lėšos)“ eilutėje. Finansavimo šaltinių analizę atlikite iš infrastruktūros savininko pozicijų, tai yra įskaičiuokite visus pinigų srautus, kuriuos numatote panaudoti viešajai infrastruktūrai sukurti ir (arba) modernizuoti.

4) kiti šaltiniai – tai IP įgyvendinimui skolintos lėšos. Atskirai nurodykite Europos investicijų banko teikiamas paskolas ir kitų komercinių bankų paskolas. Tokios lėšos detalizuojamos „Paskolos“, „Paskolų grąžinimai (išskyrus palūkanas)“ ir „Kito tarptautinio finansavimo lėšos“ eilutėse.

[SNA skaičiuoklėje](#) projekto finansavimą nurodykite kiekvienos alternatyvos G. eilutėse. Visą projekto finansavimą nurodykite teigiamu sveikuoju skaičiumi, finansavimo sumažėjimą nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi.

Lentelė 4.9. Projekto finansavimas

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
G.	Finansavimas, iš viso					
G.1.	Prašomos skirti lėšos					
G.1.1.	ES struktūrinės paramos lėšos					
G.1.2.	LR bendrojo finansavimo lėšos					
G.1.3.	Kito tarptautinio finansavimo lėšos					
G.1.4.	Specialiosios programos lėšos, skirtos padengti netinkamą finansuoti PVM					
G.2.	Nuosavos lėšos					
G.2.1.	Viešosios lėšos (valstybės, savivaldybės biudžetas, kiti viešųjų lėšų šaltiniai)					
G.2.2.	Privačios lėšos (nuosavos, kitos privačios lėšos)					
G.3.	Paskolos					
G.3.1.	Paskolos					
G.3.2.	Paskolų grąžinimai (išskyrus palūkanas)					

Viešosioms paslaugoms būdinga tai, kad investavimas siekiant pagerinti viešosios paslaugos kokybinius parametrus lemia viešojo finansavimo poreikio padidėjimą pasibaigus [projekto investicijų laikotarpiui](#).

Nurodžius projekto finansavimą, [SNA skaičiuoklė](#) apskaičiuos viešųjų lėšų poreikį per visą [projekto ataskaitinį laikotarpį](#), įvertinkite, ar projekto savininkas yra pajėgus šį projektą finansuoti ir užtikrinti projekto tęstinumą. [SNA](#)

[skaičiuoklėje](#) informacija pateikiama realiais skaičiais, t. y. vertindami savo finansinį pajėgumą turite savarankiškai atsižvelgti į tikėtiną pinigų srautų pokytį.

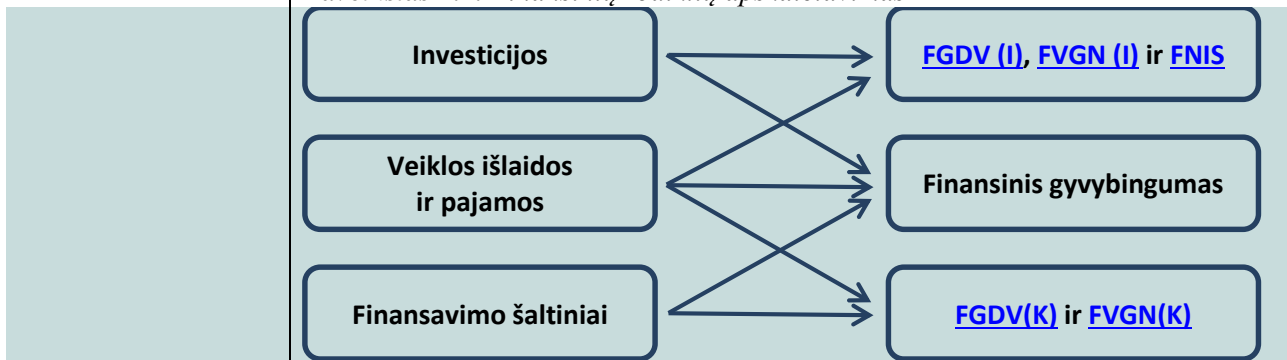
4.4. Apskaičiuokite finansinius rodiklius

Pagrindiniai finansinės analizės rezultatai:

- 4.4.1. investicijų rodikliai ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#) ir [FNIS](#)),
- 4.4.2. išvada dėl finansinio gyvybingumo,
- 4.4.3. Kapitalo rodikliai ([FGDV\(K\)](#) ir [FVGN\(K\)](#)), ir
- 4.4.4. rodiklių palyginimas.

Pagrindines išvadas pateikite remdamiesi [FGDV\(I\)](#) verte arba visų nurodytų rodiklių deriniu. Apskaičiuodami skirtingus rodiklius, įtraukite skirtingus pinigų srautus, kurie yra pateikti šiame skyriuje.

Paveikslas 4.1. Finansinių rodiklių apskaičiavimas

4.4.1. [FGDV](#) parodo projekto naudą, išreikštą dabartine pinigų verte. Šį rodiklį gausite sudėję diskontuotą grynąjį pinigų srautą per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#).

Lygtis 4.2. Finansinė grynoji dabartinė vertė

$$FGDV = \frac{PS_0}{(1+i)} + \frac{PS_1}{(1+i)} + \dots + \frac{PS_t}{(1+i)}$$

kur $PS_0, 1, \dots, t$ – atitinkamų metų grynujų pinigų srautas, i – diskonto norma, t – atitinkami metai.

[SNA skaičiuoklėje](#) [FGDV](#) apskaičiuojama naudojant funkciją

NPV (Rate; Value 1, Value 2,... Value N),

kur Rate – diskonto norma, o Value 1, Value 2,... Value N – grynujų pinigų srautų kiekvienais ataskaitinio laikotarpio metais reikšmės.

[FGDV\(I\)](#) skaičiuojama siekiant įvertinti planuojamų investicijų naudą šiandien, t. y. [GDV](#) parodo, ar verta investuoti į projektą. [FGDV\(I\)](#) parodo, kokią finansinę naudą padeda gauti projekto investicijos per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#) ir kiek ši nauda verta šiandien.

Jei [FGDV\(I\)](#) < 0, diskontuoti projekto grynujų pajamų srautai nepadengia diskontuotų investicijų ir projektas per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#) finansiškai neatsiperka, todėl įgyvendinant IP finansinė nauda nebus gauta.

Jei $FGDV(I) > 0$, diskontuoti grynujų pajamų srautai padengia diskontuotas investicijas ir projektas yra finansiškai patrauklus investuotojams. Kitaip tariant, investicijos atsipirks ir projekto finansinė nauda padengs investuotų lėšų sumą.

Jei visų nagrinėjamų IP įgyvendinimo alternatyvų $FGDV(I)$ yra neigiama, priimtinausia alternatyva yra ta, kurios neigiama $FGDV(I)$ yra artimiausia nuliui.

$FVGN$ – diskonto norma, kuriai esant investicijų, investicijų likutinės vertės, veiklos pajamų ir veiklos išlaidų pinigų srautų grynoji dabartinė vertė lygi nuliui. Jeigu $FVGN$ didesnė už rinkoje esančią palūkanų normą, IP duos didesnę naudą už lėšų skolinimosi išlaidas. Labai žema ar net neigiama $FVGN$ nebūtinai reiškia, jog projektas neefektyvus.

Lygtis 4.3. Finansinė vidinė grąžos norma

$$FGDV = \frac{PS_0}{(1+FVGN)^0} + \frac{PS_1}{(1+FVGN)^1} + \dots + \frac{PS_t}{(1+FVGN)^t} = 0,$$

kur $PS_0, 1, \dots, t$ – atitinkamų metų grynujų pinigų srautas, t – atitinkami metai.

SNA skaičiuoklėje $FVGN$ apskaičiuojama naudojant funkciją

IRR (*Value I: Value N*),

kur *Value I* – grynujų pinigų srauto reikšmė pirmaisiais ataskaitinio laikotarpio metais, o *Value N* – paskutiniais ataskaitinio laikotarpio metais.

$FVGN(I)$ yra vertinama kartu su $FGDV(I)$. Esant labai neigiamai $FGDV(I)$, $FVGN(I)$ dažniausiai neskaičiuojama.

Jeigu apskaičiuota $FVGN(I)$ didesnė už rinkoje esančią vidutinę palūkanų normą, IP sukuriama finansinė nauda didesnė už IP įgyvendinimui pasiskolintų lėšų skolinimosi išlaidas.

Jei iš projekto gaunama pajamų, paskaičiuokite finansinį naudos ir išlaidų santykį ($FNIS$).

Lygtis 4.4. Finansinis naudos ir išlaidų santykis

$$FNIS = \frac{VPPS}{InPS - LPS + VIPS}$$

$$VPPS = VPPS_0 * \frac{1}{(1+i)^0} + VPPS_1 * \frac{1}{(1+i)^1} + \dots + VPPS_t * \frac{1}{(1+i)^t}$$

$$InPS = InPS_0 * \frac{1}{(1+i)^0} + InPS_1 * \frac{1}{(1+i)^1} + \dots + InPS_t * \frac{1}{(1+i)^t}$$

$$LPS = LPS_n * \frac{1}{(1+i)^n}$$

$$VIPS = VIPS_0 * \frac{1}{(1+i)^0} + VIPS_1 * \frac{1}{(1+i)^1} + \dots + VIPS_t * \frac{1}{(1+i)^t}$$

kur $VPPS_0, 1, \dots, t$ – atitinkamų metų veiklos pajamų grynas pinigų srautas,

$InPS_0, 1, \dots, t$ – atitinkamų metų investicijų grynas pinigų srautas;

LPS_n – paskutinių metų likutinės vertės grynas pinigų srautas;

$VIPS_0, 1, \dots, t$ – atitinkamų metų veiklos išlaidų grynas pinigų srautas;

t – atitinkami metai;

n – paskutiniai projekto ataskaitinio laikotarpio metai;

i – diskonto norma.

[SNA skaičiuoklėje](#) investicijų rodikliai apskaičiuojami šiame skyriuje nurodyta tvarka pagal Jūsų pateiktus projekto lėšų srautus.

Jei rengiate VPSP IP, t. y. [SNA skaičiuoklės](#) prielaidų lape nurodėte, jog IP planuojama įgyvendinti VPSP būdu, SNA skaičiuoklė tik tokiu atveju atsiradusiame 6.1 darbalapyje pati papildomai apskaičiuos finansinės analizės rodiklių investicijoms lėšų srautą ir investicijų rodiklius, galimus patogiai naudoti viešojo sektoriaus maksimaliems įsipareigojimams skaičiuoti.

Lentelė 4.10. Investicijų finansiniai rodikliai

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
A.	Visos investicijos					
B.	Investicijų likutinė vertė					
C.	Veiklos pajamos, iš viso					
D.1.	Veiklos išlaidos					
<i>Investicijų rodiklių apskaičiavimui taikomas šis grynasis pinigų srautas</i> $-(A.)+(B.)+(C.)-(D.1.)$						
FGDV(I)						
FVGN(I)						
FNIS <i>Apskaičiavimui naudojama šie diskontuoti srautai:</i> $(C.)$ $(A.) - (B.) + (D.1.)$						

4.4.2. IP suplanuokite taip, kad nė vienu laikotarpiu IP įgyvendinimas ir veikla nesustotų dėl lėšų trūkumo, t. y. kiekvienais [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metais sukaupstasis grynasis pinigų srautas nebūtų neigiamas. Projekto sukaupstasis grynasis pinigų srautas parodo, ar [projekto ataskaitiniu laikotarpiu](#) numatomos įplaukos padengs išlaidas atitinkamu laikotarpiu. Atkreipkite dėmesį, kad atskirų metų grynasis pinigų srautas gali būti neigiamas, tačiau atskirų metų sukaupstasis grynųjų pinigų srautas negali būti neigiamas.

Kaupiant pinigų srautus, kiekvienų metų grynąjį pinigų srautą perkeltkite į paskesnius metus. Pagal sukaupstąjį grynąjį pinigų srautą sprendžiama, ar įgyvendinant projektą pajėgiama užtikrinti reikalingus pinigų srautus per visą [projekto ataskaitinį laikotarpį](#). Projekto organizacija turi įvertinti finansavimo poreikius ir numatyti finansavimo šaltinius poreikiui patenkinti.

Jei projekto organizacija nėra pajėgi užtikrinti IP finansinio gyvybingumo per visą [projekto ataskaitinį laikotarpį](#), t. y. negali skirti pakankamai lėšų investicijų įgyvendinimui ir veiklos vykdymui, tuomet turite pakoreguoti IP atitinkamai pagal poreikius;

- arba keičiant investicijų sprendinius;
- arba mažinant siektinus minimalius rezultatus, aprašytus [2.6 skyriuje](#), ir keičiant investicijų sprendinius;
- arba konstatuojant, jog projekto organizacija negali užtikrinti IP gyvybingumo ir toliau rengiant IP, tačiau papildomai įvertinant galimybes IP įgyvendinti VPSP būdu, t. y. papildomai parengti [Partnerystės klausimyną](#).

[SNA skaičiuoklėje](#) išvada dėl finansinio gyvybingumo pateikiama šiame skyriuje nurodyta tvarka pagal Jūsų pateiktus projekto lėšų srautus.

Finansinį naudos ir išlaidų santykį SNA skaičiuoklė apskaičiuoja savarankiškai prieš tai diskontuojant kiekvienų metų srautą (A, B, C, D.1. eilutėse).

Lentelė 4.11 Finansinis gyvybingumas

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
A.	Visos investicijos					
C.	Veiklos pajamos, iš viso					
D.	Veiklos ir finansinės išlaidos, iš viso					
E.	Mokesčiai					
G.	Finansavimas, iš viso					
<i>Finansinio gyvybingumo apskaičiavimui taikomas grynas pinigų srautas $-(A.)+(C.)-(D.)-(E.)+(G.)$</i>						
<i>Sukauptasis grynas pinigų srautas (GPS) (einamųjų metų GPS + praėjusių metų sukauptasis GPS)</i>						

4.4.3. **FGDV(K)** atskleidžia, kokią finansinę naudą per [projekto ataskaitinį laikotarpį](#) sukuria jo savininko investuotas kapitalas. Kai IP planuojama įgyvendinti viešajame sektoriuje ir projekto organizacija yra viešojo sektoriaus subjektai, projekto savininkas yra Lietuvos valstybė, kadangi prie IP įgyvendinimo prisidedama biudžeto lėšomis.

Jei **FGDV(K)** < 0, projekto savininkui finansiškai nėra naudinga vykdyti IP, nes IP pinigų srautai nepadengia savininko įnašo.

Jei **FGDV(K)** > 0, projekto savininkui naudinga įgyvendinti IP, nes IP pinigų srautai padengia į projektą investuotą kapitalą.

FVGN(K) vertinama kartu su **FGDV(K)**. Jeigu **FVGN(K)** didesnė už rinkoje esančią palūkanų normą, IP duos didesnę naudą už kapitalo skolinimosi išlaidas.

Skaičiuodami kapitalo rodiklius, viešąsias lėšas ir nuosavas privačias lėšas vertinkite kaip valstybės arba projekto savininko patiriamas projekto vykdymo išlaidas, todėl šiomis sumomis sumažinkite kapitalo rodiklių apskaičiavimui taikomą grynąjį pinigų srautą.

[SNA skaičiuoklėje](#) kapitalo rodikliai apskaičiuojami savarankiškai šiame skyriuje nurodyta tvarka pagal Jūsų pateiktus projekto lėšų srautus.

Lentelė 4.12. Kapitalo finansiniai rodikliai

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
B.	Investicijų likutinė vertė					
C.	Veiklos pajamos, iš viso					
D.	Veiklos ir finansinės išlaidos, iš viso					
G.1.2.	<i>LR bendrojo finansavimo lėšos</i>					
G.2.1.	<i>Viešosios lėšos</i>					
G.2.2.	<i>Privačios lėšos</i>					
G.3.2.	<i>Paskolų grąžinimai (išskyrus palūkanas)</i>					
<i>Kapitalo rodiklių apskaičiavimui taikomas grynas pinigų srautas $(B.)+(C.)-(D.)-(G.1.2.)-(G.2.1.)-(G.2.2.)-(G.3.2.)$</i>						
FGDV(K)						

4.4.4. Apskaičiavę kiekvienos alternatyvos finansinius rodiklius, rezultatus pateikite bendroje lentelėje ir pateikite pagrįstą išvadą, ar kuri nors IP įgyvendinimo alternatyva gali būti išskirta kaip finansine prasme pranašesnė.

IP įgyvendinimo alternatyvą laikykite finansine prasme pranašesne (-ėmis), kai ji(-os) atitinka bent vieną iš žemiau pateiktų kriterijų:

a) Jei yra vienintelė alternatyva turinti teigiamą **FGDV(I)**;

b) Jei yra daugiau nei viena alternatyva, turinti teigiamą FGDV(I), tos alternatyvos, kurių FGDV(I) 10 proc. viršija alternatyvos, turinčios mažiausią teigiamą FGDV(I). Jei tokių alternatyvų nėra, pranašesnėmis laikomos visos alternatyvos, turinčios teigiamą FGDV(I).

Lentelė 4.13. Projekto įgyvendinimo alternatyvų finansinių rodiklių palyginimas

	Finansinės analizės rodiklis	Projekto įgyvendinimo alternatyva			Išvados
		1	2	n	
1.	FGDV(I)				Išvados apie alternatyvų finansinius rodiklius
2.	FVGN(I)				
3.	FNIS				
4.	išvada dėl finansinio gyvybingumo				
5.	FGDV(K)				
6.	FVGN(K)				

Atlikę projekto finansinę analizę, informacijos ir duomenų iš **SNA skaičiuoklės** į tekstinę IP dalį nekelkite, o parenkite trumpą atliktos analizės rezultatų aprašymą (iki 1500 simbolių), kurį vėliau įtrauksite į projekto santrauką **7.6 skyriuje** nustatyta tvarka ir kuriame reikėtų nurodyti bendras kiekvieno pagrindinio finansinio lėšų srauto (investicijų, investicijų likutinės vertės, veiklos pajamų, veiklos išlaidų, mokesčių ir finansavimo) diskontuotą ir nediskontuotą sumas, apskaičiuotų finansinių rodiklių reikšmes ir išvadą dėl projekto gyvybingumo.

5. Ekonominė analizė

Apimtis – apribojimais nenustatyti.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama SNA metodu.

Socialinėje-ekonominėje analizėje įvertinkite projekto indėlį regiono ar visos šalies ekonominei gerovei. Projekto poveikio vertinimo ribos priklauso nuo konkretaus projekto: jeigu projektu siekiate išspręsti regionines problemas ir IP veiklos skirtos tik regioninėms tikslinėms grupėms, socialinė-ekonominė analizė turėtų apsiriboti regioninio poveikio vertinimu. Plačiausios socialinės-ekonominės analizės ribos yra visa Lietuvos visuomenė. Tačiau, atliekant nacionalinio lygmens poveikio vertinimą, dažniausiai vertinamas poveikis ne visiems šalies gyventojams, o apsiribojama atitinkamu jų segmentu, kuris identifikuojamas pagal tam tikrus demografinius požymius (pvz., amžius, išsilavinimas, gyvenamoji vietovė ir pan.). Kitaip sakant, vertinama projekto įtaka visuomenei dažniausiai sutapatinama su jo įtaka projekto tikslinėms grupėms. Šio poveikio vertinimas – tai aspektas aiškiausiai atskiriantis projekto finansinę analizę nuo socialinės-ekonominės analizės: finansinėje analizėje nagrinėjote pinigų srautų pasikeitimus projekto organizacijoje, o socialinėje-ekonominėje analizėje išnagrinėkite projekto įgyvendinimo sąlygotus pokyčius visuomenėje.

Jeigu atlikus alternatyvų palyginimą pagal finansinius rodiklius nėra viena IP įgyvendinimo alternatyva nėra išskirtina kaip visapusiškai pranašesnė, atlikite visų projekto alternatyvų socialinio-ekonominio poveikio vertinimą, priešingu atveju ši analizė gali būti atliekama tik visapusiškai pranašesnėms alternatyvoms.

Jeigu atlikus finansinę analizę akivaizdu, kad tikslinga įgyvendinti tik vieną alternatyvą, šioje dalyje atlikite tik šios IP įgyvendinimo alternatyvos ekonominį-socialinį vertinimą.

Pagrindinis ekonominės analizės rezultatas – tai alternatyvos [EGDV](#), [EVGN](#) ir [ENIS](#). Šie ekonominiai rodikliai apskaičiuojami, ekonominius pinigų srautus diskontuojant socialine diskonto norma.

Projekto ekonominei analizei naudojami finansinės analizės piniginiai srautai ir atliekami šie žingsniai:

- [5.1. rinkos kainos perskaičiuojamos į ekonomines;](#)
- [5.2. parenkama socialinė diskonto norma;](#)
- [5.3. įvertinamas išorinis poveikis;](#)
- [5.4. apskaičiuojami ekonominiai rodikliai;](#)
- [5.5. parenkama patraukliausia alternatyva.](#)

5.1. Paverskite rinkos kainas į ekonomines

Finansinėje analizėje apskaičiuotų pinigų srautų vertę paprastai veikia netobula konkurencinė, mokestinė aplinka ir kiti veiksniai, dėl kurių pasireiškimo finansinėje analizėje įvertinti pinigų srautai neatspindi tikrosios pinigų vertės. Todėl ekonominėje analizėje naudokite ne finansinius, o ekonominius pinigų srautus, kurie gaunami pakoregavus finansinės analizės pinigų srautus pagal atitinkamus konversijos koeficientus.

Šis veiksmas vadinamas konvertavimu. Jo tikslas – projekto finansinius pinigų srautus paversti ekonominiais. Konvertavimui taikomi koeficientai nustatomi, įvertinus šiuos įtaką finansinių srautų vertei darančius veiksnius:

1. finansinių pinigų srautų dydžių iškraipymus atsirandančius dėl netobulos rinkos egzistavimo: muitai, kvotos, kiti prekybos apribojimai, monopolinė galia, valstybės turto nuoma mažesnėmis nei rinkos kainomis ir pan. sąlygoja kainų iškraipymus;
2. faktą, jog darbo užmokesčio išlaidos tiesiogiai neišreiškia sukuriamos pridėtinės vertės: subsidijos, darbo biržos mokėjimai, įsipareigojimai išsaugoti

darbo vietas ir pan. sąlygoja tai, jog darbo užmokesčio išlaidos nesutampa su kuriama pridėtine verte. Šie atlyginimų nuokrypiai galimi ir dėl šių priežasčių:

2.1. biudžetinių įstaigų darbuotojų, ypač aukštesnės kvalifikacijos, atlyginimai už panašų darbą paprastai mažesni nei privataus sektoriaus darbuotojų;

2.2. teisės aktų reglamentuojamas minimalus darbo užmokestis daro įtaką nustatomo darbo užmokesčio dydžiui.

Atliekant konvertavimą, naudojami tie patys finansiniai pinigų srautai, kurie jau buvo naudoti apskaičiuojant [FGDV\(I\)](#) ir [FVGN\(I\)](#). Konvertavimui konversijos koeficientai taikomi tokiu būdu:

a) išskaičiuojamas PVM, jeigu jis buvo įtrauktas į investicijų, prekių ir paslaugų savikainą, taip pat muitus, akcizus bei veiklos subsidijas;

b) taikomos konversijos koeficientų reikšmės atskirai kiekvienai prekių ir paslaugų grupei pagal ekonominės veiklos sektorius.

Rengiant ekonominės analizės dalį, [SNA skaičiuoklėje](#) bendrųjų prielaidų darbalapyje Investavimo objekto ir ekonominės veiklos sektoriaus projekto tipo pasirinkimo formoje pateikite informaciją apie pagrindinio investavimo objekto pagrindinį ir (jei reikia) papildomus ekonominės veiklos sektorius. Pagal pateiktą informaciją į šį klausimą, [SNA skaičiuoklė](#) atitinkamai pati parenka [konversijos koeficientus](#), kurie pritaikomi atskiriems finansiniams srautams perskaičiuoti į ekonominius pinigų srautus. Kiekvieno ekonominės veiklos sektoriaus konversijos koeficientų reikšmės taikytinos projektams, įgyvendinamiems nuo 2016 m., pateikiamos [5 priede](#), o konversijos koeficientų skaičiavimo metodai pateikiami [Konversijos koeficientų, socialinės-ekonominės naudos \(žalos\) įverčių apskaičiavimo metodikoje](#).

[SNA skaičiuoklėje](#) visus ekonominėje analizėje atliekamus papildomus skaičiavimus, taip pat prielaidas, reikalingas socialinės-ekonominės naudos/žalos komponentams apskaičiuoti, nurodykite tam specialiai skirtame darbalapyje pavadinimu „Prielaidos“. Duomenys „Prielaidų“ darbalapiuose negali būti pateikiami kaip nuorodos į kitus dokumentus (*pvz., į kitą MS Excel bylą ar pan.*). Alternatyvų darbalapiuose duomenis pateikite kaip nuorodas į „Prielaidų“ darbalapį. Esant poreikiui, susikurkite daugiau papildomų darbalapių. Papildomų darbalapių skaičius yra neribojamas.

5.2. Nurodykite socialinę diskonto normą

Socialiniams-ekonominiams rodikliams apskaičiuoti naudokite socialinę diskonto normą ([SDN](#)). [SDN](#) atskleidžia visuomenės požiūrį į ateities naudą ir išlaidas. Tai kaina, kurią visuomenė sumoka, atidėdama vartojimą šiandien dėl vartojimo po metų (ateityje). Iš kitos pusės ji parodo naudą, kurią visuomenė tikisi gauti, jei atsisakytų vartojimo šiandien ir vartotojų ateityje, t. y. atskleidžia, kiek visuomenei rūpi ateities žmonių gerovė.

Didelė [SDN](#) reiškia, kad visuomenė yra lyginant mažiau linkusi investuoti reikšmingus išteklius (pavyzdžiui, kapitalo), kurie sukurtų didesnę gerovę ateities kartoms, ir daugiau teikia pirmenybę dabarties vartojimui ir trumpalaikėms investicijoms (projektams). O maža [SDN](#) – atvirkščiai, reiškia, kad pirmenybė labiau teikiama ilgalaikėms investicijoms.

Lietuvoje įgyvendinamiems investicijų projektams [SDN](#) gali būti nustatyta atskiru Finansų ministerijos priimtu teisės aktu. Tokiu atveju, atliekant ekonominę analizę, reikėtų taikyti Finansų ministerijos nustatytą [SDN](#). Tol, kol valstybės lygmeniu [SDN](#) nenustatyta, ekonominėje analizėje taikykite 5 % [SDN](#).

5.3. Įvertinkite
išorinį poveikį

Nustatydami išorinį poveikį, įvertinkite IP sukuriama ekonominę-socialinę naudą (žalą). Atsižvelkite į visas ekonomines-socialines IP įtakos aplinkybes, kurios turi tiesioginį poveikį IP tikslinėms bei išorinės aplinkos grupėms.

Ekonominė-socialinė nauda (žala) įvertinama pinigine verte šiuo eiliškumu:

5.3.1. pasirinkite vertintinus

IP poveikio naudos ir žalos komponentus;

5.3.2. nustatykite projekto sukuriamos naudos ir žalos poveikio mastą tikslinei grupei, kurią apibrėžėte [2.4 skyriuje](#).

5.3.1. Vertintinus IP socialinio-ekonominio poveikio naudos ir žalos komponentus nustatykite atsižvelgę į IP ekonominės veiklos sektorių, projekto pobūdį ir specifiką. [Konversijos koeficientų, socialinės-ekonominės naudos \(žalos\) įverčių apskaičiavimo metodikoje](#) detalai paaiškinama, kaip kiekviename sektoriuje buvo nustatyti ekonominės-socialinės naudos (žalos) komponentai ir apskaičiuoti jų įverčiai bei kurie komponentai naudotini išskirtuose atskiruose projektų tipuose. [6 priede](#) pateikiami ekonominės-socialinės naudos (žalos) komponentų įverčiai visam prognozuojamam laikotarpiui pagal kiekvieną sektorių.

Siekiant išvengti naudų pervertinimo, ekonominėje analizėje finansinės pajamos yra pakeičiamos socialinio-ekonominio poveikio nauda (H.1.), kaip geriau atspindinčia projekto naudą visuomenei.

[SNA skaičiuoklėje](#) alternatyvų analizės lapuose eilutėse H.1.1.–H.1.7. ir H.2.1.–H.2.3. pasirinkite projekto poveikį geriausiai atspindinčius išorinio socialinio-ekonominio poveikio vertinimo komponentus, kurie [SNA skaičiuoklės](#) yra siūlomi priklausomai nuo [SNA skaičiuoklės](#) prielaidų lape pasirinktų ekonominės veiklos sektorių projektų tipų. Jeigu H.2 eilutėse nėra galimybių pasirinkti žalos komponentų, tai reiškia, jog ekonominės veiklos sektoriaus projektų tipuose, kuriuos pasirinkote [SNA skaičiuoklės](#) prielaidų darbalapyje (1 lapas), žalos vertinimo komponentų nėra.

Pasirinkus komponentus, jais vertinamas socialinis-ekonominis poveikis kiekvienais metais, kurį apskaičiuokite savarankiškai pagal [Konversijos koeficientų, socialinės-ekonominės naudos \(žalos\) įverčių apskaičiavimo metodikoje](#) pateiktas nuostatas. Projektams, kurie įgyvendinami nuo 2015 m., aktualios komponentų įverčių reikšmės pateiktos [6 priede](#), taip pat jas galite rasti ir patogesnėje naudoti MS Excel programos byloje, kuri prieinama adresu www.pplietuva.lt. Tų komponentų, kurių įverčius reikia apskaičiuoti individualiai, įverčių apskaičiavimo instrukcijos, kaip ir tų komponentų, kurių įverčiai jau apskaičiuoti, pateiktos pastarosios metodikos kiekvieną komponentą aprašančiose dalyse „Skaičiavimo metodika ir apskaičiuota įverčio reikšmė“.

5.3.2. Nustatę IP naudos ir žalos komponentus, geriausiai atspindinčius projekto socialinį-ekonominį poveikį, apskaičiuokite poveikio mastą tikslinei grupei, apibrėžtai [2.4 skyriuje](#).

[SNA skaičiuoklėje](#) projekto socialinę-ekonominę naudą (žalą) nurodykite kiekvienos alternatyvos H.1. ir H.2. eilutėse. Tiek socialinę-ekonominę naudą, tiek socialinę-ekonominę žalą nurodykite teigiamu sveikuoju skaičiumi, socialinės-ekonominės naudos (žalos) sumažėjimą nurodykite neigiamu sveikuoju skaičiumi.

Socialinė-ekonominė nauda (žala) apskaičiuojama SE poveikio komponento įverčio reikšmę padauginus iš tikslinės grupės dydžio / poveikio apimties. Detalios kiekvienos naudos ir žalos apskaičiavimo instrukcijos pateiktos [Konversijos koeficientų, socialinės-ekonominės naudos \(žalos\) įverčių apskaičiavimo metodikoje](#) esančiuose ekonominės veiklos sektorių dalyse kiekvieną komponentą aprašančiuose skyreliuose „Taikymo instrukcijos“.

Atkreiptinas dėmesys, kad jei socialinei-ekonominei naudai (žalai) įvertinti naudojamas vienas komponentas, tačiau jis susideda iš kelių įverčių, [SNA skaičiuoklėje](#) pasirenkamas pagal sektorių pateikiamas SE naudos (žalos) komponentas ir nurodoma konkrečioje eilutėje bendrai apskaičiuota komponento naudos (žalos) suma.

Detalius skaičiavimus dėl socialinės-ekonominės naudos (žalos) skaičiavimo pateikite [SNA skaičiuoklės](#) papildomuose darbalapiuose.

Lentelė 5.1. Projekto socialinė-ekonominė nauda (žala)

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
H.1.	Socialinė ekonominė (SE) nauda (finansinė išraiška)					
H.1.1.	<i>Pvz. Statistinė gyvenimo metų vertė</i>					
H.1.2.	<i>Pvz. Dėl ligos prarastos darbo dienos vertė</i>					
H.2.	Socialinė ekonominė (SE) žala (finansinė išraiška)					
H.2.1.	<i>Pvz. Laiko nuostoliai dėl padidėjusių transporto spūsčių</i>					
H.2.2.	<i>Pvz. Oro taršos padidėjimas dėl padidėjusių transporto spūsčių</i>					

5.4. Apskaičiuokite ekonominius rodiklius

Pagrindiniai socialinės–ekonominės analizės rezultatai:

- 5.4.1. [EGDV](#) rodiklis,
- 5.4.2. [EVGN](#) rodiklis, ir
- 5.4.3. [ENIS](#) rodiklis.

Apskaičiuodami skirtingus rodiklius, įtraukite skirtingus pinigų srautus, kurie yra pateikti šiame skyriuje.

5.4.1. [EGDV](#) parodo, kokia socialinė-ekonominė nauda projektu bus sukurta išorinėje projekto aplinkoje. Taigi, [EGDV](#) skirta pagrįsti būsimą IP naudą per visą ataskaitinį laikotarpį tikslinėms grupėms, išreiškiant ją dabartine pinigų verte.

Jei [EGDV](#) < 0, IP sukuriama diskontuota nauda nepadengia diskontuotų išlaidų, todėl tokio IP įgyvendinti nėra tikslinga. Jei [EGDV](#) > 0, projektu kuriama pridėtinė vertė visuomenei. Atitinkamai, socialiniu ekonominiu požiūriu IP yra pagrįstas, jeigu jo [EGDV](#) yra teigiama.

[EGDV](#) apskaičiuokite, įvertinę:

- a) ekonominius pinigų srautus (kuriuos gavote atlikę finansinių srautų konvertavimą [5.1. skyriuje](#) aprašytu būdu), ir;
- b) projekto sukuriamą socialinę-ekonominę naudą bei projekto nulemtą socialinę-ekonominę žalą (kurias apskaičiavote [5.2. skyriuje](#) aprašytu būdu).

[SNA skaičiuoklėje](#) [EGDV](#) apskaičiuojama naudojant funkciją NPV (Rate; Value 1, Value 2,... Value N),

kur Rate – socialinė diskonto norma, o Value 1, Value 2,... Value N – gryųjų pinigų srautų kiekvienais ataskaitinio laikotarpio metais reikšmės.

5.4.2. [EVGN](#) – tai diskonto norma, kuriai esant [EGDV](#) yra lygi nuliui. Kadangi skaičiuojant [EGDV](#) gryųjų pajamų srautai taip pat diskontuojami, apskaičiuotoji [EVGN](#) lyginama su [SDN](#), pritaikyta [EGDV](#) apskaičiuoti. Žymią

socialinę ekonominę naudą duodančio IP [EVGN](#) paprastai yra didesnė nei pritaikyta [SDN](#).

[SNA skaičiuoklėje EVGN](#) apskaičiuojama naudojant funkciją $IRR (Value 1:Value N)$,

kur *Value 1* – grynujų pinigų srauto reikšmė pirmaisiais ataskaitinio laikotarpio metais, o *Value N* – paskutiniais ataskaitinio laikotarpio metais.

5.4.3. [ENIS](#) – svarbiausias socialinės-ekonominės analizės rodiklis, atskleidžiantis, kiek kartų projekto sukuriama nauda viršija jam įgyvendinti reikalingas išlaidas. [ENIS](#) apskaičiuokite, padalindami IP kuriamą ekonominę naudą iš ekonominių išlaidų.

Ekonominės išlaidos yra lygios konvertuotų ir diskontuotų investicijų (A.) ir konvertuotų ir diskontuotų veiklos išlaidų (D.1.) sumai, sumažintai konvertuota ir diskontuota investicijų likutinę verta (B.)

[SNA skaičiuoklėje](#) ekonominiai rodikliai apskaičiuojami šiame skyriuje nurodyta tvarka pagal Jūsų pateiktus projekto lėšų srautus.

Lentelė 5.2. Projekto ekonominiai-socialiniai rodikliai

		Projekto ataskaitinis laikotarpis				
		0	1	2	...	N
A.	Alternatyvos investicijos, iš viso					
B.	Investicijų likutinė vertė					
C.	Pajamos, iš viso					
D.	Veiklos ir finansinės išlaidos, iš viso					
D.1.	Veiklos išlaidos					
H.1.	SE nauda(finansinė išraiška)					
H.2.	SE žala (finansinė išraiška)					
<i>Ekonominių rodiklių apskaičiavimui taikykite šį konvertuotą grynąjį pinigų srautą (GPS) $-(A.)+(B.)-(D.1.)+(H.1.)-(H.2.)$</i>						
EGDV						
EVGN						
ENIS						
<i>Apskaičiavimui naudojama šie konvertuoti ir diskontuoti srautai:</i>						
$(H.1.) - (H.2.)$						
$(A.) - (B.) + (D.1.)$						

Prieš apskaičiuojant ekonominius rodiklius, finansiniai pinigų srautai (A., B., ir D.1. eilutėse) turi būti konvertuojami pagal kiekvienai eilutei nustatytą atskirą konversijos koeficientą. Pažymėtina, kad [SNA skaičiuoklė](#) šį veiksmą atlieka automatiškai.

Prieš apskaičiuojant [ENIS](#) rodiklį, konvertuoti finansiniai pinigų srautai (A., B., ir D.1. eilutėse) bei ekonominiai srautai (H.1. ir H.2. eilutėse) turi būti diskontuojami. Pažymėtina, kad [SNA skaičiuoklė](#) šį veiksmą atlieka automatiškai.

5.5. Parinkite optimalią alternatyvą

Apskaičiavę kiekvienos alternatyvos socialinius-ekonominius rodiklius, rezultatus pateikite bendroje lentelėje. Galutinę išvadą dėl patraukliausios (optimaliausios) alternatyvos pateikite, palyginę išnagrinėtas alternatyvas pagal finansinės analizės rodiklius ([4.4. skyrius](#)) ir socialinės-ekonominės analizės rodiklius ([5.4 skyrius](#)).

Kadangi dažniausiai viešieji IP nėra finansiškai atsiperkantys ir jie naudingi tik socialiniu-ekonominiu aspektu, ekonominės analizės rodiklius laikykite pagrindiniais alternatyvų palyginimo kriterijais. Lyginant alternatyvas pagal ekonominius rodiklius, pirmiausia atsižvelkite į alternatyvos [EGDV](#), tuomet į [ENIS](#) ir paskiausiai – į [EVGN](#).

Lentelė 5.3. Projekto įgyvendinimo alternatyvų ekonominių rodiklių palyginimas

	Socialinės-ekonominės analizės rodiklis	Projekto įgyvendinimo alternatyva			
		1	2	n	Išvados
1	EGDV				Išvados apie alternatyvų ekonominės rodiklius
2	EVGN				
3	ENIS				

[SNA skaičiuoklės](#) 3 darbalapyje yra pateikiami visų alternatyvų finansiniai ir ekonominiai rodikliai. Pagal [EGDV](#) duomenis kiekvienam investavimo objektui pateikiamas optimalios alternatyvos pasiūlymas. Norint tęsti darbą su [SNA skaičiuokle](#), 3 darbalapyje pasirinkite optimalią alternatyvą.

Visų investavimo objektų optimalių alternatyvų apibendrinti duomenys yra pateikiami [SNA skaičiuoklės](#) 4 darbalapyje.

Pasirinkta IP įgyvendinimo alternatyva turi būti finansiškai gyvybinga (kiekvienais [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metais sukaupsis grynųjų pinigų srautas negali būti neigiamas) ir sukurti didžiausią socialinę-ekonominę naudą. Visais atvejais optimalios alternatyvos [EGDV](#) turi būti teigiama. Be to, viešųjų investicijų projektų [ENIS](#) visais atvejais turi būti didesnis už 1 išskyrus atvejus, kuomet kitokias rodiklio reikšmes sąlygoja nustatyti veiklos išlaidų sutaupymai.

Nustačius optimalią IP įgyvendinimo alternatyvą, apibrėžkite fizinius IP įgyvendinimo rezultatus, kurie kaip rodikliai vėliau leistų kontroliuoti IP įgyvendinimo progresą ir konstatuoti IP užbaigtumą.

Lentelė 5.4. Projekto įgyvendinimo alternatyvų fizinių rodiklių palyginimas

GEROJI PRAKTIKA	1) Fizinis IP įgyvendinimo rezultatai nustatyti tik atlikus alternatyvų vertinimą: pakeistos 904 esami šviestuvų atramos ir tiek pat šviestuvų, atnaujinta 30 maitinimų spintų, pastatytos 203 naujos šviestuvų atramos ir tiek pat šviestuvų bei 6 naujos maitinimo spintos, įdiegta viena nuotolinio valdymo sistema, pakeista 6 km gabelių – visi šie rezultatai pateikti po ekonominių rodiklių apskaičiavimo ir palyginimo.
BLOGOJI PRAKTIKA	1) Fizinis IP įgyvendinimo rezultatas – įsigyjama viena nauja elektroninė turto deklaravimo sistema, tačiau šis rezultatas nustatomas kaip siektas rodiklis ir pateiktas iki atliekant alternatyvų analizę.

Atlikę projekto ekonominę analizę, parenkite trumpą atliktos analizės rezultatų aprašymą (iki 1500 simbolių), kurį vėliau įtrauksite į projekto santrauką [7.6 skyriuje](#) nustatyta tvarka ir kuriame reikėtų nurodyti atliktus konvertavimo veiksmus, išorinio poveikio elementus, taikytą [SDN](#), apskaičiuotų ekonominių rodiklių reikšmes ir pasirinktą IP įgyvendinimo alternatyvą.

6. Jautrumas ir
Rizikos

Apimtis – apribojimai
nenustatyti.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama SNA metodu.

Projektai planuojami remiantis pagrindinių projektus apibūdinančių parametru prognozėmis, todėl tai nėra tik subjektyvios nuomonės apie projektą formavimas. Kadangi projekto planavimas ir rengimas yra veikla, kuria siekiama sudaryti finansinių srautų ateities projekcijas, tikėtinos atitinkamos prognozavimo klaidos ir netikslumai. Dažna prognozavimo klaidų ir netikslumų priežastis yra istorinių duomenų trūkumas, kuris ypač būdingas inovatyviems, precedentų neturintiems projektams. Taip pat tikėtinas subjektyvių, neplanuotų ir objektyviai neidentifikuojamų veiksnių pasireiškimas, pavyzdžiui, korupcijos pasireiškimas įgyvendinant projektą.

Tikimybė, kad tam tikras įvykis neigiamai (arba teigiamai) paveiks IP įgyvendinimą, vadinama rizika. Dar kitaip rizika apibrėžiama kaip bet kuris veiksnys, įvykis ar poveikis, kuris turi neigiamos (teigiamos) įtakos sėkmingam IP įgyvendinimui nustatytu laiku, patiriant iš anksto apibrėžtą išlaidų sumą ir užtikrinant reikalingą kokybę.

Išanalizuokite ir įvertinkite rizikos veiksnius, darančius įtaką IP, parenkite jų valdymo planą, numatykite būtinuosius išteklius jiems valdyti, įvertinkite rizikų pasireiškimo poveikį projekto finansams. Tradiciškai projekto parametru prognozavimo klaidos ir netikslumai ir jiems įtaką dariusios rizikos pagal rizikų pasireiškimo priežastis ir kitus skiriamuosius bruožus skirstomos į kategorijas. Priklausomai nuo projekto tipo, kiekviena rizika gali nevienodai pasireikšti skirtinguose projektuose – pavyzdžiui, projektuose, kurių planuojama įgyvendinimo trukmė vieni metai, o suplanuota statybos veikla 11 mėnesių, statybos vėlavimų rizika turės lemiamos reikšmės projekto įgyvendinimui.

Rengiant šią IP dalį, svarbu pateikti sisteminių suvokimą apie potencialias konkretaus projekto rizikas ir įvertinti šių rizikų galimą poveikį projekto įgyvendinimo sėkmingumui. Kartais atliekant analizę tampa akivaizdu, kad tos pačios rizikos turi nevienodą poveikį projektui skirtingu jo įgyvendinimo laikotarpiu (projekto planavimo, įgyvendinimo ar kontrolės metu).

Riziką įvertinkite kiekvienam IP šiuo eiliškumu:

[6.1. atlikite jautrumo analizę;](#)

[6.2. atlikite scenarijų analizę;](#)

[6.3. nustatykite kintamųjų tikimybes;](#)

[6.4. įvertinkite rizikas;](#)

[6.5. įvertinkite rizikos priimtinumą;](#)

[6.6. numatykite rizikų valdymo veiksmus.](#)

**6.1. Atlikite
jautrumo
analizę**

Jautrumo analizė atskleidžia, kaip kiekvieno atskiro kintamojo pasikeitimas daro įtaką analizuojamiems IP rezultatams.

Jautrumo analizę atlikite atskirai keisdami prielaidas dėl kiekvieno kintamojo reikšmės ir stebėdami, kaip šis pasikeitimas daro įtaką finansiniams ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#)) ir ekonominiams ([EGDV](#), [EVGN](#)) rodikliams. Vienu metu keiskite tik vieno kintamojo reikšmę.

Jautrumo analizės rezultatas yra kritinių kintamųjų ir jų lūžio taškų sąrašas, taip pat grafiškai pavaizduota kritinių kintamųjų įtaka. Nurodytą sąrašą sudarykite, atlikę visų kintamųjų jautrumo analizę. Kritiniais kintamaisiais laikykite kintamuosius, kurių reikšmei pasikeitus 1%, projekto [FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#), [EVGN](#) arba [EGDV](#) pasikeičia daugiau nei 1%. Įvertinę IP specifiką (pvz., esant dideliame kintamųjų skaičiui, kurių kiekvienas turi nedidelę įtaką rezultatui), galite taikyti ir mažesnę nei 1% pokytį tam, kad kintamuosius laikytumėte kritiniais.

Jautrumo analizę atlikite šiuo eiliškumu:

- 6.1.1. nustatykite kintamuosius,
- 6.1.2. eliminuokite kintamųjų tarpusavio priklausomumą,
- 6.1.3. atlikite elastingumo analizę, ir
- 6.1.4. nustatykite kritinius kintamuosius ir jų lūžio taškus.

6.1.1. Kiekvieno IP kintamieji gali būti suskirstyti į:

a) bendruosius – bendrosios projektui taikomo finansinio modelio prielaidos ([FDN](#), [SDN](#), [projekto ataskaitinis laikotarpis](#));

b) tiesioginius – projekto investicijų srautai (A.1., A.2., A.3., A.4., A.5., A.6., A.7., A.8.), investicijų likutinė vertė (B.), veiklos pajamos (C.1., C.2., C.3.), veiklos ir finansinės išlaidos (D.1., D.2.), mokesčiai (E.1., E.2., E.3.), socialinio-ekonominio poveikio finansinė išraiška (H.1.1., ..., H.1.7., H.2.1, ..., H.2.3);

c) specifinius – kintamieji, susiję su IP būdinga specifine veikla ar jos įgyvendinimo ypatumais (pvz., paslaugos vartotojų skaičius, pajamų (paslaugos) tarifas, paslaugos kaina, vidutinis darbo užmokestis, įdarbintų asmenų skaičius, energijos kaina, sunaudojamas energijos kiekis, statybos įrangos nuomos kaina).

6.1.2. Atskiri specifiniai kintamieji gali būti to paties tiesioginio kintamojo sudedamoji dalis, tai gali sąlygoti jautrumo (scenarijų) analizės rezultatų iškraipymą. Dėl šios priežasties naudokite kintamuosius, kurie yra tarpusavyje nepriklausomi. Kintamųjų tarpusavio priklausomybę atskiruose finansiniuose ir (ar) ekonominiuose srautuose galite eliminuoti pasirinkdami:

a) tik specifinius kintamuosius, kurie veikia tiesioginius kintamuosius (pavyzdžiui, veiklos pajamos yra tiesioginis kintamasis, tačiau paslaugos (prekės) kiekis ir (ar) kaina yra veiklos pajamų komponentai ir kiekvienas atskirai gali būti kritinis);

b) tik tiesioginius kintamuosius, tai yra reikšmingesnius sudėtinius kintamuosius, kuriems daro įtaką specifiniai kintamieji.

6.1.3. Elastingumo analizė parodo, kaip kiekvieno atskiro kintamojo pasikeitimas įtakoja analizuojamo IP rezultatus. Elastingumo analizę atlikite šiuo eiliškumu:

a) esant poreikiui (pvz., esant dideliame specifinių kintamųjų skaičiui), atlikite kokybinę elastingumo analizę. Jos rezultatas – kintamųjų, kurie turi žymią įtaką finansiniams ir ekonominiams rodikliams, sąrašas. Naudokite tuos kintamuosius, kuriems ankstesniuose etapuose buvo suteikta finansinė išraiška. Kokybinės elastingumo analizės tikslas yra sumažinti skaičiuojamosios elastingumo analizės metu nagrinėjamų kintamųjų skaičių,

b) atlikite skaičiuojamąją elastingumo analizę, atskirai Jūsų pasirinktu procentiniu dydžiu keisdami kiekvieno pasirinkto kintamojo reikšmę ir stebėdami šio pakeitimo įtaką finansiniams ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#)) ir ekonominiams ([EGDV](#), [EVGN](#)) rodikliams. Rodiklių pokyčius fiksuokite absoliučia arba procentine išraiška. Atkreipkite dėmesį, kad rodiklių pokyčių kreivė gali būti ne linijos formos, todėl skaičiavimus atlikite pasirinkdami ne mažiau kaip 10 skirtingų kiekvieno pasirinkto kintamojo reikšmių.

6.1.4. Įvertinę elastingumo analizės rezultatus, kritiniais laikykite kintamuosius, kurių reikšmei padidėjus (sumažėjus) 1 %, bent vieno finansinio ar ekonominio rodiklio reikšmė pakinta daugiau nei 1 %. Kritiniai kintamieji paprastai tiesiogiai įtakoja pagrindinius finansinius srautus: investicijas, veiklos pajamas, veiklos išlaidas ir pan. Paprastai kritinių kintamųjų skaičius neturėtų viršyti dešimties.

Jautrumo analizės rezultatus pateikite grafiškai. Sėkmingai atliktos jautrumo analizės grafiniai rezultatai yra kreivės, vaizduojančios kritinių kintamųjų įtaką finansiniams ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#)) ir ekonominiams ([EGDV](#), [EVGN](#)) rodikliams.

Kritiniams kintamiesiems taip pat paskaičiuokite lūžio taškus. Lūžio taškas – tai kritinio kintamojo reikšmė, kurią pasiekus [EGDV](#) tampa lygi nuliui, arba kitaip tariant, projekto sukuriama socialinė-ekonominė nauda nesiekia minimalios priimtinos reikšmės, kuriai esant grynoji dabartinė projekto išlaidų vertė lygi sukuriamai naudai.

Kritinių kintamųjų lūžio taškas yra skirtas nustatyti didžiausią riziką lemiančius kintamuosius, įvertinti projekto rizikingumą, suteikti daugiau informacijos apie galimas rizikos valdymo priemones.

[SNA skaičiuoklėje](#) atliekama visų tiesioginių kintamųjų, kuriems yra suteikta finansinė išraiška, elastingumo analizė bei pateikiamas šios analizės rezultatai, vartotojui ją inicijavus. Kadangi [SNA skaičiuoklė](#) pati savarankiškai atlieka aukščiau aprašytus veiksmus, projekto rengėjui IP tekstinėje dalyje reikia tik paaiškinti ir aprašyti [SNA skaičiuoklėje](#) gautus rezultatus.

Veiksmai atliekami [SNA skaičiuoklės](#) 5.2 darbalapyje paspaudus mygtukus „Atlikti jautrumo analizę“ ir „Apskaičiuoti lūžio taškus“. Šiuos mygtukus būtina paspausti kas kartą pakeitus duomenis alternatyvų darbalapiuose.

6.2. Atlikite scenarijų analizę

Scenarijų analizė yra speciali jautrumo analizės forma. Standartinėje jautrumo analizėje išnagrinėjote kiekvieno atskiro kintamojo įtaką projekto rodikliams.

Atlikdami scenarijų analizę, įvertinkite kritinių kintamųjų bendrą įtaką finansiniams ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#)) ir ekonominiams ([EGDV](#), [EVGN](#)) rodikliams. Analizę atlikite esant tariamai pesimistinei ir tariamai optimistinei įvykių klostymosi eigai (išnagrinėkite tris–penkis galimus scenarijus). Optimistinės ir pesimistinės reikšmės leidžia modeliuoti IP rodiklius, tokiu būdu įvertinant bendrą IP rizikingumą. Projekto finansinius ir ekonominius rodiklius paskaičiuokite kiekvienam kritinių kintamųjų reikšmių deriniui (scenarijui).

[SNA skaičiuoklėje](#) atliekama iš viso penkių įvykių klostymosi scenarijų analizė: 1) pesimistinis; 2) mažiau pesimistinis; 3) realus; 4) mažiau optimistinis, ir; 5) optimistinis. Vartotojui iniciavus, [SNA skaičiuoklėje](#) rodomas įvesties duomenų langas, kuriame pateikiamos scenarijų prielaidos. Labiausiai tikėtina reikšmė yra prilyginta 100%, atitinkamai didesnė ar mažesnė už 100% reikšmė rodo tiesioginio kintamojo pokyčius atitinkamai į didesnę ar mažesnę pusę kiekvieno scenarijaus atveju.

Jeigu vartotojas nesutinka su numatytomis scenarijų prielaidomis, jis gali šias prielaidas koreguoti, tačiau tuomet investicijų projekte būtina pateikti poreikio koreguoti prielaidas pagrindimą.

Scenarijų prielaidos yra pateikiamos [SNA skaičiuoklės](#) 5.3 darbalapio „Kiekvieno atskiro scenarijaus prielaidos“ formoje. Sutinkant su nurodytomis prielaidomis, formoje paspauskite mygtuką „Tęsti“. Pakeitus duomenis, numatytąsias scenarijų prielaidas galima atkurti, paspaudus mygtuką „Atkurti“.

Scenarijų vertinimą atlikite paspaudus mygtuką „5.3.2 Įvertinti scenarijus“.

Jautrumo ir scenarijų analizės nelaikykite alternatyva rizikų analizei, nes tai tik tarpiniai veiksmai atliekant IP rizikos vertinimą.

6.3. Nustatykite kintamųjų tikimybes

Atliekant jautrumo ir scenarijų analizes, nėra atsižvelgiama į tikimybę, kad kintamasis tam tikra apimtimi gali paveikti IP rodiklius tikrovėje. Kitaip tariant, kintamojo reikšmės keitimas sąlyginiu procentiniu dydžiu nereiškia tikimybės, kad kintamasis pasikeis būtent tokiu dydžiu.

Dėl šios priežasties kiekvienam kintamajam nustatykite tikimybių skirstinį, tai yra galimų kintamojo reikšmių ir kiekvienos reikšmės tikimybės sąrašą (grafiką). Jūsų pasirinktoje IP įgyvendinimo alternatyvoje nurodytą kintamojo reikšmę laikykite labiausiai tikėtina kintamojo reikšme.

Tikimybių skirstinį kiekvienam kintamajam galite sudaryti remdamiesi skirtingais šaltiniais, tokiais kaip eksperimentiniai duomenys, panašių projektų istoriniai duomenys aprašomojoje literatūroje, ekspertų konsultacijos. Akivaizdu, kad jei tikimybių skirstinio duomenų tyrimo procesas nėra patikimas, rizikos įvertinimas taip pat tampa neaktualus. Tačiau šis veiksmas net ir taikant paprasčiausią formą (pvz., trikampio statistinį skirstinį) atskleidžia projekto stipriuosius ir silpnuosius aspektus, kurie yra palyginami su baziniu scenarijumi.

Kai kuriais atvejais (pavyzdžiui, neturint pakankamai ankstesnių duomenų apie panašius projektus) gali būti gana sudėtinga pateikti tinkamas prielaidas apie kintamųjų tikimybių skirstinius. Tokiais atvejais atlikite bent jau kokybinį rizikos vertinimą, siekdami pagrįsti jautrumo analizės rezultatus.

CPVA ekspertai atliko tyrimus ir nustatė kiekvienam kintamiesiems labiausiai tikėtinus tikimybių skirstinius ir jų parametrus, todėl SNA skaičiuoklėje kiekvienam tiesioginiam kintamajam pagal nutylėjimą jau yra parinktas labiausiai tikėtinas tikimybių skirstinys ir jo parametrų reikšmė.

Jei vartotojas (pvz., atsižvelgiant į [6.6. skyriuje](#) nustatyta tvarka atliktus veiksmus) nesutinka naudoti [SNA skaičiuoklėje](#) pagal nutylėjimą siūlomus skirstinius ir/ar jų parametrus, tuomet rizikos kintamųjų tikimybes galima apskaičiuoti savarankiškai atskiroje elektroninėje byloje, pateikiant alternatyvius tikimybių skirstinius ir/ar parametrus. Pasirinkdami tikimybėms skaičiuoti naudoti alternatyvius skirstinius ir/ar jų parametrus, pateikite pagrindimą, dėl kokių priežasčių priėmėte tokį sprendimą (pvz., *parinkti konkretūs rizikų valdymo veiksmai, mokslinis (eksperimentinis) tyrimas (straipsnis), kt.*). Taip pat pateikite teikiamų alternatyvių skirstinių pasirinkimo priežastis bei pagrįskite įrašomus skirstinio parametrus. Pagrindimas turi būti paremtas bent vienu iš šių šaltinių: atliktų mokslinių tyrimų rezultatais, moksliniais straipsniais, tyrimų ataskaitomis, istoriniais (empiriniais) duomenimis, įvardytų ekspertų apklausos rezultatais.

Jei pagrindimo šaltiniai negali būti laisvai prieinami internetu, tuomet svarbiausi tyrimo, kuriuo grindžiamas skirstinio ir jo parametrų pasirinkimas, metodikos aspektai ir gauti rezultatai turi būti aprašyti IP.

6.4. Įvertinkite rizikas

1. Rizikų vertinimą atlikite šiuo eiliškumu: nustatykite kiekvieno ([tiesioginio](#)) kintamojo rizikos įvertį;
2. paskirstykite rizikos įverčius atitinkamoms rizikų grupėms;
3. rizikų grupėms priskirtus įverčius susumuokite.
4. paskirstykite kiekvieno rizikų grupės įverčio reikšmę pagal [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metus.

6.4.1. Kiekvieno kritinio ([tiesioginio](#)) kintamojo rizikos įverčiui apskaičiuoti pasirinkite mažiausią reikšmę, kurios (pagal kaupiamosios tikimybių kreivės duomenis) kritinis ([tiesioginis](#)) kintamasis neviršys 70% atvejų.

Kritinio ([tiesioginio](#)) kintamojo rizikos įvertį (absoliutų skaičių) gausite, iš Jūsų pasirinktos reikšmės (jei reikšmė neigiama, imant reikšmę be minuso ženklą), atėmę projekto biudžete numatytą atitinkamo kritinio ([tiesioginio](#)) kintamojo reikšmę.

Jeigu [6.1. skyriuje](#) nustatyta tvarka kritiniais kintamaisiais pasirinkote [specifinius](#) kintamuosius, juos rizikų vertinimo požiūriu laikykite rizikos veiksniais ir nustatykite susijusio [tiesioginio](#) kintamojo rizikos įvertį:

a) jeigu [tiesioginiam](#) kintamajam daro įtaką vienas [specifinis](#) kintamasis, [tiesioginiam](#) kintamajam panaudokite [specifinio](#) kintamojo tikimybių skirstinį ir pasirinkite mažiausią reikšmę šiame skyriuje nustatyta tvarka,

b) jeigu [tiesioginiam](#) kintamajam daro įtaką daugiau nei vienas [specifinis](#) kintamasis, [tiesioginio](#) kintamojo reikšmių tikėtiną pasiskirstymą (kaupiamąją tikimybių kreivę) gausite pritaikę *Monte Carlo* metodą⁶, o [tiesioginio](#) kintamojo rizikos įvertį – šiame skyriuje nustatyta tvarka. Pagal *Monte Carlo* statistinio pasiskirstymo metodą daugelį kartų imamos (simuliuojamos) atsitiktinės specifinių kintamųjų reikšmės iš [6.3. skyriuje](#) apibrėžto intervalo (skirstinio) ir apskaičiuojamos [tiesioginio](#) kintamojo reikšmės.

[SNA skaičiuoklė](#) kiekvieno tiesioginio kintamojo rizikos įverčius apskaičiuoja pati be jokių papildomų vartotojų turimų atlikti veiksmų. IP rizikos įverčiai pateikiami [SNA skaičiuoklės](#) 5.1 darbalapyje.

Jei rengiate VPSP IP, t. y. [SNA skaičiuoklės](#) prielaidų lape nurodėte, jog IP planuojama įgyvendinti [VPSP](#) būdu, [SNA skaičiuoklė](#) tik tokiu atveju atsiradusiame 6.2 darbalapyje pati papildomai apskaičiuos rizikos įverčius ir rizikų finansines diskontuotas vertes, galimas patogiai naudoti viešojo sektoriaus maksimaliems įsipareigojimams skaičiuoti.

Jei naudojate [6.3. skyriuje](#) aprašyta galimybę pateikti kitus nei numatytieji skirstinius ir/ar jų parametrus, tuomet toje pačioje kitų skirstinių apskaičiavimo ir pateikimo byloje rizikos įverčius reikia apskaičiuoti savarankiškai šiame skyriuje pateikta tvarka.

6.4.2. Nustatę [tiesioginių](#) kintamųjų rizikos įverčius, įvertinkite projekte galinčias pasireikšti rizikas. Išskiriamos 8 rizikų grupės:

1. Projektavimo rizika
2. Rangos darbų rizika
3. Įsigyjamos (pagaminamos) įrangos, įrenginių ir kito ilgalaikio turto rizika
4. Įsigyjamų Paslaugų rizika
5. Finansavimo prieinamumo rizika
6. Teikiamų Paslaugų rizika
7. Paklausos rinkoje rizika
8. Turto likutinės vertės rizika

Vertinant projekte galinčias pasireikšti rizikas, atskirai kiekvienai rizikų grupei pagal rizikos pasireiškimo pobūdį atitinkamai priskiriami šių [tiesioginių](#) kintamųjų rizikos įverčiai:

1. Projektavimo rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: projektavimo, techninės priežiūros ir kitos su investicijomis į ilgalaikį turtą susijusios paslaugos, projekto administravimas ir vykdymas.
2. Rangos darbų rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: žemė, nekilnojamasis turtas, statyba, rekonstravimas, kapitalinis remontas ir kiti darbai.
3. Įsigyjamos (pagaminamos) įrangos, įrenginių ir kito turto kokybės rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: įranga, įrenginiai ir kitas turtas.
4. Įsigyjamų paslaugų rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: kitos paslaugos ir išlaidos patiriamos investavimo laikotarpiu .
5. Finansavimo prieinamumo rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: paskolų palūkanos.

⁶ *Monte Carlo* metodas – statistikoje taikomas simuliacijos metodas, kurio esmė – galimų proceso (algoritmo) rezultatų simulavimas. Metodas taikomas 3 žingsniais: 1) kintamiesiems nustatomos galimų reikšmių leistinos ribos; 2) generuojami atsitiktiniai kintamieji, esantys nustatytose ribose, ir atliekami vertinamų rodiklių skaičiavimai su pasirinktomis kintamųjų reikšmėmis; 3) individualių skaičiavimų rezultatai sujungiami į vieną visumą. Sujungti rezultatai sudaro statistinio pasiskirstymo kreivę, kuri rizikos analizės atveju atspindi analizuojamos rizikos poveikio tikimybių kreivę.

6. Teikiamų Paslaugų t rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: veiklos išlaidos (išskyrus paskolų palūkanas).

7. Paklausos rinkoje rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: pajamos.

8. Turto likutinės vertės rizikų grupė – tiesioginiai kintamieji: investicijų likutinė vertė, reinvesticijos.

Kiekvienai rizikų grupei priskyrus tiesioginių kintamųjų rizikos įverčius kiekvienoje jų rizikų įverčiai susumuojami. Tokiu būdu apskaičiuojama kiekvienoje rizikos grupių galimų pasireikšti rizikų vertė.

[SNA skaičiuoklė](#) savarankiškai priskiria rizikos įverčius atitinkamoms rizikų grupėms ir apskaičiuoja galimos pasireikšti rizikos atskirose rizikų grupėse vertę.

Jei projekto rengėjas rizikos vertinimo veiksmus atlieka atskiroje byloje (*pvz., dėl pasirinktų naudoti alternatyvių skirstinių ir/ar jų parametru*), tuomet rizikos įverčiai turi būti priskiriami atitinkamos rizikoms ir rizikų vertės apskaičiuojamos atitinkamai [6.3. skyriuje](#) ir [6.4 skyriuje](#) nustatyta tvarka.

Galimų pasireikšti rizikų vertės su PVM, išreikštos GDV, ir GDV(I) su PVM suma – tai GDV išreikštas IP įgyvendinimo sąlygotas finansinės naštos dydis viešajam sektoriui, esant 70 proc. pasitikėjimo lygiui, t. y. atsižvelgiant į bendrąsias projektų įgyvendinimo viešajame sektoriuje tendencijas, galima tikėtis, jog 70 iš 100 tokių IP įgyvendinimo atvejų anksčiau minėtos finansavimo sumos, įskaitant galimas pasireikšti rizikas, užteks įgyvendinti IP ir vykdyti veiklą visą [projekto ataskaitinio laikotarpį](#). Likusiems 30 iš 100 atvejų tikėtina prireiks didesnio finansavimo.

6.4.3. Kiekvieną rizikos įvertį pagal [projekto ataskaitinio laikotarpio](#) metus paskirstykite proporcingai šios rizikų grupės įtakojamo [tiesioginio](#) kintamojo lėšų srautui. Šiuo atveju yra laikomasi požiūrio, jog rizika gali būti visiškai suvaldoma, jei tam atitinkamu veiklų vykdymo metu skiriama pakankamai lėšų. Todėl kitokio rizikos poveikio paskirstymo laike nei proporcingas jų pasiskirstymas tiesioginių kintamųjų lėšų srautų atžvilgiu neplanuokite.

6.5. Įvertinkite rizikos priimtinumą

Dažniausiai projekto [SNA](#) rodikliai apskaičiuojami vertinant labiausiai tikėtiną įvertį, tačiau pagrindinis kriterijus projekto tinkamumą lemiančioms vertėms nustatyti turėtų būti tikėtina šių rodiklių vertė. Rodiklių vertės skaičiavimai grindžiami juos veikiančių kritinių kintamųjų tikimybių skirstinių duomenimis. Toks metodas leidžia ne tik teikti pirmenybę projektams, kurių [EGDV](#) tikėtinas rezultatas yra geriausias, bet ir įvertinti susijusias rizikas ir palyginti skirtingus atvejus.

Atliekant projektų vertinimus šiuo metodu, svarbu įvertinti galimą kompromisą tarp rizikingų projektų, sukuriančių reikšmingą socialinę naudą, ir mažiau rizikingų, kartu sukuriančių ir mažesnę socialinę-ekonominę naudą.

Rekomenduojama neutraliai žvelgti į rizikas, kadangi viešasis sektorius turi galimybę sugrupuoti ir (arba) įvairinti rizikas, taip jas sumažindamas, įgyvendinti didelį skaičių projektų. Tokiais atvejais [EGDV](#) apibūdina rizikos įvertį. Kai kuriais atvejais projekto organizacija gali nukrypti nuo neutralios pozicijos ir pasiūlyti pasirinkti didesnę arba mažesnę potencialią riziką turintį projektą, tačiau tokiais atvejais vertėtų aiškiai pagrįsti pasirinktą poziciją.

Rizikos priimtinumui įvertinti:

a) panaudokite *Monte Carlo* metodą. Pagal šį statistinio pasiskirstymo metodą daugelį kartų imamos (simuliuojamos) atsitiktinės kritinių ([tiesioginių](#)) kintamųjų reikšmės iš [6.3. skyriuje](#) ir [6.4.1. skyriuje](#) apibrėžto intervalo (skirstinio) ir apskaičiuojamos IP finansinių ir ekonominių rodiklių reikšmės.

Pakartoję šį procesą apie tūkstantį kartų (didesnis simuliacijų skaičius didina rezultatų patikimumą), *Monte Carlo* metodo taikymo rezultatus ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#), [EGDV](#) ir [EVGN](#) rodiklių reikšmių tikėtiną pasiskirstymą) pateikite grafiniu (pvz., *kaupiamąja tikimybių kreive*) arba skaitiniu (pvz., *reikšmių lentele*) formatu.

b) kiekvienam rodikliui atskirai nurodykite, kokia yra tikimybė, kad rodiklio reikšmė bus nepriimtina (neigiama arba mažesnė nei Jūsų nurodyta kaip pageidaujama),

c) paaiškinkite, ar projekto organizacijai tokia neigiamų (arba mažesnių nei pageidaujama) rezultatų tikimybė yra priimtina, ir

d) nustatykite labiausiai tikėtinas finansinių ([FGDV\(I\)](#), [FVGN\(I\)](#)) ir ekonominių ([EGDV](#), [EVGN](#)) rodiklių reikšmes.

[SNA skaičiuoklė](#) rizikos priimtinumui vertinti naudojamus rodiklius apskaičiuoja savarankiškai, vartotojui juos inicijavus (5.4 [SNA skaičiuoklės](#) darbalapis). Atitinkamai aprašykite ir paaiškinkite [SNA skaičiuoklėje](#) gautus rezultatus IP tekstinėje dalyje.

Vertindami rizikos priimtinumą taip pat atsižvelkite į galimą pasireikšti projekto įgyvendinimo naštą, apskaičiuotą [6.4.3 skyriuje](#), projekto organizacijos biudžetui. Šis rizikos priimtumo vertinimo dalis svarbi, siekiant nustatyti, ar projekto organizacija finansiškai sugebės įgyvendinti IP ir užtikrinti veiklos tęstinumą visą [projekto ataskaitinio laikotarpį](#), pasireiškus projekto rizikoms. Projekto organizacija neturi įgyvendinti projekto, jei negali užtikrinti pakankamo planuojamų įgyvendinti pokyčių ir veiklos vykdymo finansavimo.

6.6. Numatykite rizikų valdymo veiksmus

Kiekvieną rizikos grupę sudaro rizikos veiksniai (visos rizikų grupės ir rizikos veiksniai plačiau aptariami 7 priede.). Rizikos veiksnys suprantamas kaip įvykis, turintis neigiamos įtakos sėkmingam IP įgyvendinimui nustatytu laiku, patiriant iš anksto apibrėžtą išlaidų sumą ir užtikrinant reikalingą kokybę.

Vertinant projekto rizikas būtina atsižvelgti ir įvertinti, ar konkretus rizikos veiksnys turi įtakos projektui, kaip minimizuoti šią įtaką ir tinkamai suvaldyti jos pasireiškimą.

Atsižvelgę į aktualius rizikos veiksnius, kiekvienoje iš rizikų grupių aprašykite jų valdymo priemones (pagal 6.1 lentelę).

Lentelė 6.1. Projekto rizikų valdymo veiksniai ir jų valdymo priemonės (pildymo forma)

Nr.	Rizikų grupė	Paaiškinimas (detalizavimas) Rizikų grupė detalizuojama, aprašant jos priežastį ir galimą poveikį projektui atsižvelgiant į visus aktualius rizikos veiksnius.	Valdymo priemonės Nurodomos priemonės, kurių pareiškėjas imsis aktualiems rizikų veiksniams valdyti, ir tam įgyvendinti reikalingi ištekliai.
1	Projektavimo rizika		
2	Rangos darbų rizika		
3	Įsigyjamos (pagaminamos) įrangos, įrenginių ir kito ilgalaikio turto rizika		
4	Įsigyjamų paslaugų rizika		
5	Finansavimo prieinamumo rizika		
6	Teikiamų paslaugų rizika		

7	Paklausos rinkoje rizika		
8	Turto likutinės vertės rizika		

Pagrindiniai rizikų valdymo būdai yra:

- 1) rizikos išvengimas – pašalinama rizikos priežastis (-ys), tokiu būdu išnyksta rizikos įvykio tikimybė,
- 2) rizikos prevencija – mažinama rizikos pasireiškimo tikimybė arba sušvelninamas galimas rizikos poveikis projekto rezultatams, vykstant prevencines veiklas ar investuojant daugiau lėšų į infrastruktūros sukūrimą,
- 3) apsidraudimas nuo rizikos (finansinis rizikos perdavimas draudikui) - įsigyjamas draudimas nuo rizikų, nuo kurių įmanoma apsidrausti (*force majeure* rizikos, statybos rizikos, civilinės atsakomybės rizikos ir pan.),
- 4) rizikos perdavimas – rizikos valdymas perduodamas tai šaliai, kuri pajėgesnė ją valdyti (pavyzdžiui, projektas įgyvendinamas pasitelkus partnerį, kuris yra įgijęs atitinkamos rizikos valdymo patirties),
- 5) pasidalijimas rizika – šalys iš anksto apibrėžia, kokia apimtimi bus dalijamasis teigiamu (neigiamu) poveikiu, atsitikus rizikos įvykiui, ir
- 6) rizikos prisiėmimas – riziką nusprendžiama valdyti patiems (sudaroma atitinkama organizacinė struktūra, paskirstomos atsakomybės už visas galimas rizikas projekto organizacijos viduje ir pan.), atliekant tik pasyvią rizikos stebėseną.

Dažniausia klaida vertinant rizikas yra optimistinis šališkumas, t. y. sistemiskai perdėtas optimizmas vertinant [tiesioginius](#) kintamuosius. Siekiant minimizuoti optimistinį šališkumą, rekomenduojama imtis specialių korekcijų. Šios korekcijos gali būti atliekamos didinant išlaidų vertes ir mažinant arba vėliau nei planuota vertinant projekto pajamas ar sukuriama socialinę ekonominę naudą. Korekcijas vertėtų pagrįsti empiriniais (pagrįstais patyrimu) duomenimis, gautais nagrinėjant praeityje įgyvendintus panašius projektus, taip pat ekspertų konsultacijomis, jei istorinių duomenų apie panašius projektus nėra.

Optimistinio šališkumo korekcijos leidžia geriau įvertinti projektą pirmaisiais projekto įgyvendinimo etapais. Tačiau šių korekcijų nevertėtų traktuoti kaip alternatyvaus rizikų vertinimo būdo, o tik kaip tikslesnį rizikos analizės pagrindą. Rizikos analizės pagrindu turi būti suformuota rizikos prevencijos strategija, identifikuotos konkrečios rizikos, jų pasireiškimo tikimybės, valdymo būdai ir trečiosios šalys, kurioms rizikos gali būti perduodamos (pavyzdžiui, draudimo kompanijos). Rizikos valdymas yra sudėtinga funkcija, kuriai atlikti reikia aukštos kompetencijos ir išteklių. Šią funkciją rekomenduojama patikėti rizikos valdymo srities profesionalams.

Be to, atsižvelgę į parinktas rizikų valdymo priemones bei jų įtaką rizikų poveikiui ir tikimybei (tai yra atsižvelgę į sumažėjusį projekto rizikingumą), įvertinkite galimybę patikslinti susijusių tiesioginių kintamųjų tikimybių skirstinius bei perskaičiuoti tiesioginių kintamųjų rizikos įverčius ir rizikos veiksnių įverčius. Kitaip tariant, įvertinkite, ar tikslinga pakartoti [6.3. skyriuje](#) bei [6.4. skyriuje](#) numatytus veiksmus. Jeigu rizikų valdymo priemonės yra susijusios su papildomų išlaidų atsiradimu, numatykite šias išlaidas atitinkamose projekto biudžeto eilutėse bei pakartokite visus [4. skyriuje](#), [5. skyriuje](#) ir [6. skyriuje](#) nurodytus veiksmus, kadangi rizikų valdymo išlaidų įtraukimas pakeičia atskirų IP kintamųjų reikšmes.

Atlikę projekto jautrumo ir rizikų analizę, parenkite trumpą atliktos analizės rezultatų aprašymą (iki 1500 simbolių), kurį vėliau įtrauksite į projekto santrauką [7.6 skyriuje](#) nustatyta tvarka ir kuriame reikėtų nurodyti kritinius kintamuosius ir jų lūžio taškus, scenarijų analizės rezultatus, kritinių kintamųjų rizikos įverčius, rizikos veiksnių įverčius, rizikos priimtumo aprašymą ir parinktus rizikų valdymo veiksmus.

7. Vykdyto Planas

Apimtis – apribojimai nenustatyti.

Ši dalis rengiama IP, kuriuose alternatyvų analizė atliekama tiek SNA, tiek SEA metodu.

Ankstesniuose skyriuose formuluojant ir pristatant IP įgyvendinimo alternatyvas, dėmesys buvo skiriamas alternatyvos esmei atskleisti. Šio skyriaus užduotis – išsamiai pristatyti pasirinktą IP įgyvendinimo alternatyvą, atskleidžiant visas jos įgyvendinimo organizacines detales, veiklas, kurias planuojama atlikti, apibūdinti kartu su atsakingais už jas asmenimis.

Jeigu projektas įgyvendinamas informacinės visuomenės plėtros sektoriuje ir jo paskirtis – viešųjų elektroninių paslaugų plėtra, šiame skyriuje būtina aiškiai išskirti, kokie parengiamieji veiksmai bus atlikti prieš pradėdant kurti elektronines paslaugas, kiek ir kurios elektroninės paslaugos bus kuriamos, aprašyti jų kūrimo technologinius sprendimus, pateikti funkcines schemas, taip pat atskleisti, kurios elektroninės paslaugos bus modernizuojamos, nurodyti modernizavimo lygį ir apimtį. Jeigu projektas rengiamas šio sektoriaus projektams, o jo paskirtis – patobulinti informacinę sistemą, šioje dalyje aiškiai aprašykite, ką esamoje informacinėje sistemoje numatyta patobulinti: pateikiama aiški tobulinamų ar papildomai sukurtamų informacinės sistemos grandžių analizė, kurioje išryškunami planuojami skirtumai, palyginti su dabartinėmis esamomis paslaugomis. Taip pat šioje dalyje pateikite numatomos sukurti informacinės sistemos struktūrą: aprašyti informacinės sistemos komponentai, suderinamumas su registrais ir kitomis informacinėmis sistemomis, neatsižvelgiant į tai, kas yra jų savininkai (t. y. neapsiribojama tik vidine organizacija). Svarbu atskleisti, kaip kiekvienas iš kuriamų informacinės sistemos komponentų (posistemų, modulių) yra susijęs su elektroninėmis paslaugomis.

7.1. Nustatykite projekto trukmę ir etapus

Aprašykite IP įgyvendinimo trukmę lemiančius veiksnius bei atskleiskite, ar projekto organizacija yra pasirengusi įgyvendinti projektą, kokius parengiamuosius veiksmus jau yra atlikusi, ar turi pakankamai žinių apie rinką, kurioje įgyvendinamas IP.

Grafiškai pavaizduokite IP įgyvendinimo trukmę, nurodykite etapus ir detalai aprašykite kiekvieno etapo laukiamus rezultatus.

Pasirinkdami trukmę:

a) skirkite pakankamai laiko viešiesiems pirkimams vykdyti. Viešųjų pirkimų vykdymo trukmę nustatykite ne tik pagal teisės aktuose numatytus procedūrų trukmės apribojimus (pvz., *CPVA numatomų pirkimo dokumentų išankstinio derinimo procedūrai atlikti reikalingus terminus*), bet ir atsižvelkite į projekto organizacijos viešųjų pirkimų vykdymo patirtį,

b) pradėję viešuosius pirkimus iki finansavimo skyrimo, galite vykdyti pirkimo procedūras savo nuožiūra, tačiau negalite sudaryti prekių ar paslaugų pirkimo sutarčių, arba pasirašyti šias sutartis savo rizika,

c) įvertinkite, koks tinkamų išlaidų patyrimo laikotarpis nurodomas projektui taikomame Projektų finansavimo sąlygų apraše, jeigu projektą yra numatoma finansuoti ES struktūrinės paramos lėšomis.

Projekto veiklų vykdymą detalizuokite naudodami specializuotą programinę įrangą, skirtą laikui ir ištekliams planuoti (pvz., *MS Project, OpenProj, Ace Project ir pan.*). Naudojantis specializuota programine įranga sudarytas projekto įgyvendinimo planas yra naudingas įrankis atliekant projekto administravimo veiklas, skirstant užduotis, atsakomybes ir kiekvienu IP įgyvendinimo momentu vertinant IP įgyvendinimo eigą.

7.2. Nurodykite
projekto
vietą

Pateikite informaciją apie projekto vykdymo vietą, kur bus naudojami projekto metu įsigyti baldai ir (arba) įranga ir kitas ilgalaikis turtas, aprašykite vietos infrastruktūrą, ar vieta yra tinkama ir patogi viešajai paslaugai teikti, kaip bus užtikrintas paslaugos prieinamumas, kokie buvo konkrečios fizinės vietos pasirinkimo kriterijai.

7.3. Pristatykite
projekto
komandą

Šioje projekto dalyje trumpai aprašomas projekto organizacijos pasirengimas vykdyti projektą, įrodoma, kad darbuotojai turi reikiamą kvalifikaciją, jei reikia, pagrindžiamas išorės ekspertų poreikis.

Paaiškinkite kaip užtikrinsite projekto administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą:

- 1) kokia numatoma projekto valdymo organizacinė struktūra,
- 2) kokia numatoma projekto administravimo komanda, ir
- 3) kokios numatomos komandos narių funkcijos ir atsakomybės.

7.4. Aprašykite
projekto prielaidas
ir tęstinumą

Aprašykite projekto tęstinumą, tai yra nurodykite:

- 1) kaip bus naudojamosi projekto metu sukurtais rezultatais,
- 2) kaip bus užtikrinamas tinkamas sukurtos infrastruktūros naudojimas ir išlaikymas, ir
- 3) kaip pasikeis organizacijos, įstaigos ar įmonės veikla įgyvendinus projektą.

7.5. Pateikite
kitas
išvadas

Formuluodami kitas išvadas, glaustai pateikite informacija apie projektą:

- 1) kaip bus išspręsta problema,
- 2) pristatykite pasirinktą IP įgyvendinimo alternatyvą, atskleiskite visas jos įgyvendinimo organizacines detales, veiklas, kurias planuojama atlikti, pirkimus, kuriuos planuojate atlikti, pateikite išplėstinę projekto loginio pagrindimo struktūrą pagal žemiau pateikiamą Lentelę 7.1 „Projekto loginis pagrindimas“,
- 3) nurodykite finansinės ir ekonominės analizės rezultatus, ir
- 4) kitą Jūsų nuomone svarbią informaciją.

Lentelė 7.1. Projekto loginis pagrindimas

Projekto tikslas:	<i>Nurodykite projekto tikslą</i>		
Uždavinys	Projekto veikla	Fizinio rodiklio pavadinimas ir matavimo vienetas	Fizinio rodiklio siekiama reikšmė
<i>Projekto tikslas detalizuojamas aprašant uždavinius. Uždavinys turi atsakyti į klausimą, ką reikia padaryti, kad tikslas būtų pasiektas. Tikslą galima išskaidyti į vieną ar kelis uždavinius. Kiekvienas uždavinys nurodomas atskiroje eilutėje.</i>	<i>Nurodomos projekto veiklos (pvz., finansinė priemonė), kuriomis įgyvendinamas konkretus projekto uždavinys. Projekto veikla turi konkrečių įgyvendinimo laikotarpį ir išlaidas (biudžetą). Kiekviena veikla (pvz., finansinė priemonė) nurodoma atskiroje eilutėje.</i>	<i>Nurodomas fizinio rodiklio pavadinimas ir matavimo vienetas. Fiziniai rodikliai – kiekybiškai išmatuojamas tiesioginis įgyvendintos projekto veiklos (pvz., finansinė priemonė) rezultatas. Fiziniu rodikliu nurodoma, kas bus pasiekta įvykdžius konkrečią projekto veiklą. Prie vienos veiklos gali būti nurodoma keletas fizinių rodiklių, o prirėikus sukuriamos naujos eilutės.</i>	<i>Nurodoma siektina fizinio rodiklio reikšmė skaičiais.</i>
(...)	(...)	(...)	(...)

**7.6. Parenkite
projekto
santrauką**

Šią IP dalį parenkite tada, kai yra parengtos visos kitos IP dalys. Projekto santrauka – apibendrinimas, pagrindiniai IP skiriamieji bruožai. Projekto įgyvendinimo metu vykdant projekto viešinimo veiklas, šia santrauka dažniausiai naudojama esminiams projekto bruožams pristatyti. Dėl šios priežasties rengdami santrauką, naudokite informatyvius, faktinę informaciją apibendrinančius teiginius, išplėstinius sakinius. IP rengimo [Metodikos](#) kiekvieno skyriaus pabaigoje yra nurodyta, kokia informacija turi būti pateikiama rengiamo IP santraukoje.

IP santraukos dalį pateikite rengiamo IP pradžioje.

Projekto santraukos apimtį apribokite iki 2 puslapių ir jai sudaryti panaudokite informaciją, nurodytą kiekvieno IP rengimo etapo apibendrinime:

1) **Projekto kontekstas.** Socialinė-ekonominė projekto aplinka, teisinė aplinka, sprendžiamos problemos, turimi poreikiai.

2) **Projekto turinys.** Projekto tikslas, sąsajos su kitais projektais, projekto ribų apibūdinimas, uždaviniai, tikslinės grupės, projekto organizacija, siekiami rezultatai, taip pat projekto trukmė, etapai, veiklos, prielaidos ir tęstinumo aprašymas.

3) **Projekto galimybės ir alternatyvos.** Trumpas atliktos analizės rezultatų aprašymas (galimos veiklos, veiklų vertinimo kriterijai, trumpasis veiklų sąrašas, alternatyvų analizė ir palyginimas). Be to, jeigu dalis IP informacijos nenagrinėjama dėl to, kad buvo atliktos projektą pagrindžiančios galimybių studijos, nurodykite tikslus šių galimybių studijų pavadinimus bei esant galimybei pateikite šias galimybių studijas kaip IP priedą.

4) **Finansinė analizė.** Atliktos analizės rezultatų aprašymas (projekto ataskaitinis laikotarpis, taikyta [FDN](#), bendra kiekvieno pagrindinio finansinio lėšų srauto (investicijų, investicijų likutinės vertės, veiklos pajamų, veiklos išlaidų, mokesčių ir finansavimo) diskontuota ir nediskontuota sumos, apskaičiuotų finansinių rodiklių reikšmės ir išvada dėl projekto gyvybingumo).

5) **Ekonominė analizė.** Atliktos analizės rezultatų aprašymas (atlikti konvertavimo veiksmi, išorinio poveikio elementai, taikyta [SDN](#), apskaičiuotų ekonominių rodiklių reikšmės ir pasirinkta IP įgyvendinimo alternatyva).

6) **Jautrumas ir rizikos.** Atliktos analizės rezultatų aprašymas (kritiniai kintamieji ir jų lūžio taškai, scenarijų analizės rezultatai, kritinių kintamųjų rizikos įverčiai, rizikos veiksnių įverčiai, rizikos priimtumo aprašymas ir parinkti rizikų valdymo veiksmi).

7) **Vykdymo planas.** Aprašyti projekto trukmė, etapai, veiklos, prielaidos ir tęstinumas bei suformuluotos kitos išvados.

Parengę projekto santrauką, sudarykite duomenų apie IP suvestinę lentelę (pagal [2 priedą](#)). Lentelę pateikite atskiru priedu, jos apimtis į nurodytą 2 puslapių projekto santraukos apimtį neįskaičiuojama.

INVESTICIJŲ PROJEKTO STRUKTŪRA

Bendroji dalis (sutrumpinimai, paveikslų sąrašas, lentelių sąrašas)

Projekto santrauka

1. Projekto kontekstas

- 1.1. Paslaugos pasiūla ir paklausa
- 1.2. Teisinė aplinka
- 1.3. Sprendžiamos problemos ir jų atsiradimo priežastys

2. Projekto turinys

- 2.1. Projekto tikslas ir uždaviniai
- 2.2. Projekto sąsajos su kitais projektais
- 2.3. Projekto tikslinės grupės ir ribos
- 2.4. Projekto organizacija
- 2.5. Projekto siekiami rezultatai

3. Galimybės ir alternatyvos

- 3.1. Esama situacija
- 3.2. Galimos projekto veiklos
- 3.3. Veiklų vertinimo kriterijai
- 3.4. Trumpasis veiklų sąrašas ir projekto įgyvendinimo alternatyvų aprašymas
- 3.5. Analizės metodo pasirinkimas
- 3.6. Projekto įgyvendinimo alternatyvų palyginimas SEA metodu

4. Finansinė analizė

- 4.1. Projekto ataskaitinis laikotarpis
- 4.2. Finansinė diskonto norma
- 4.3. Projekto lėšų srautai
 - 4.3.1. Investicijų išlaidos
 - 4.3.2. Investicijų likutinė vertė
 - 4.3.3. Veiklos pajamos
 - 4.3.4. Veiklos išlaidos
 - 4.3.5. Mokesčiai
 - 4.3.6. Finansavimas
- 4.4. Finansiniai rodikliai
 - 4.4.1. Investicijų finansiniai rodikliai
 - 4.4.2. Išvada dėl finansinio gyvybingumo
 - 4.4.3. Kapitalo finansiniai rodikliai
 - 4.4.4. Rodiklių palyginimas

5. Ekonominė analizė

- 5.1. Rinkos kainų pavertimas į ekonomines
- 5.2. Socialinė diskonto norma
- 5.3. Išorinio poveikio įvertinimas
 - 5.3.1. Poveikio komponentai
 - 5.3.2. Poveikio mastas
- 5.4. Ekonominiai rodikliai
 - 5.4.1. EGDV rodiklis
 - 5.4.2. EVGN rodiklis
 - 5.4.3. ENIS rodiklis
- 5.5. Optimalios alternatyvos parinkimas

6. Jautrumas ir rizikos

- 6.1. Jautrumo analizė
 - 6.1.1. Kintamųjų nustatymas
 - 6.1.2. Tarpusavio priklausomybės įvertinimas
 - 6.1.3. Elastingumo analizė
 - 6.1.4. Kritiniai kintamieji
- 6.2. Scenarijų analizė
- 6.3. Kintamųjų tikimybės
- 6.4. Rizikų vertinimas
 - 6.4.1. Kintamųjų rizikos įverčiai
 - 6.4.2. Rizikos grupės
 - 6.4.3. Vertė rizikos grupėse
 - 6.4.4. Rizikos grupių vertės laike
- 6.5. Rizikos priimtumas
- 6.6. Rizikų valdymo veiksmai

7. Projekto vykdymo planas

- 7.1. Projekto trukmė ir etapai
- 7.2. Projekto vieta
- 7.3. Projekto komanda
- 7.4. Projekto prielaidos ir tęstinumas
- 7.5. Kitos išvados
- 7.6. Projekto santrauka

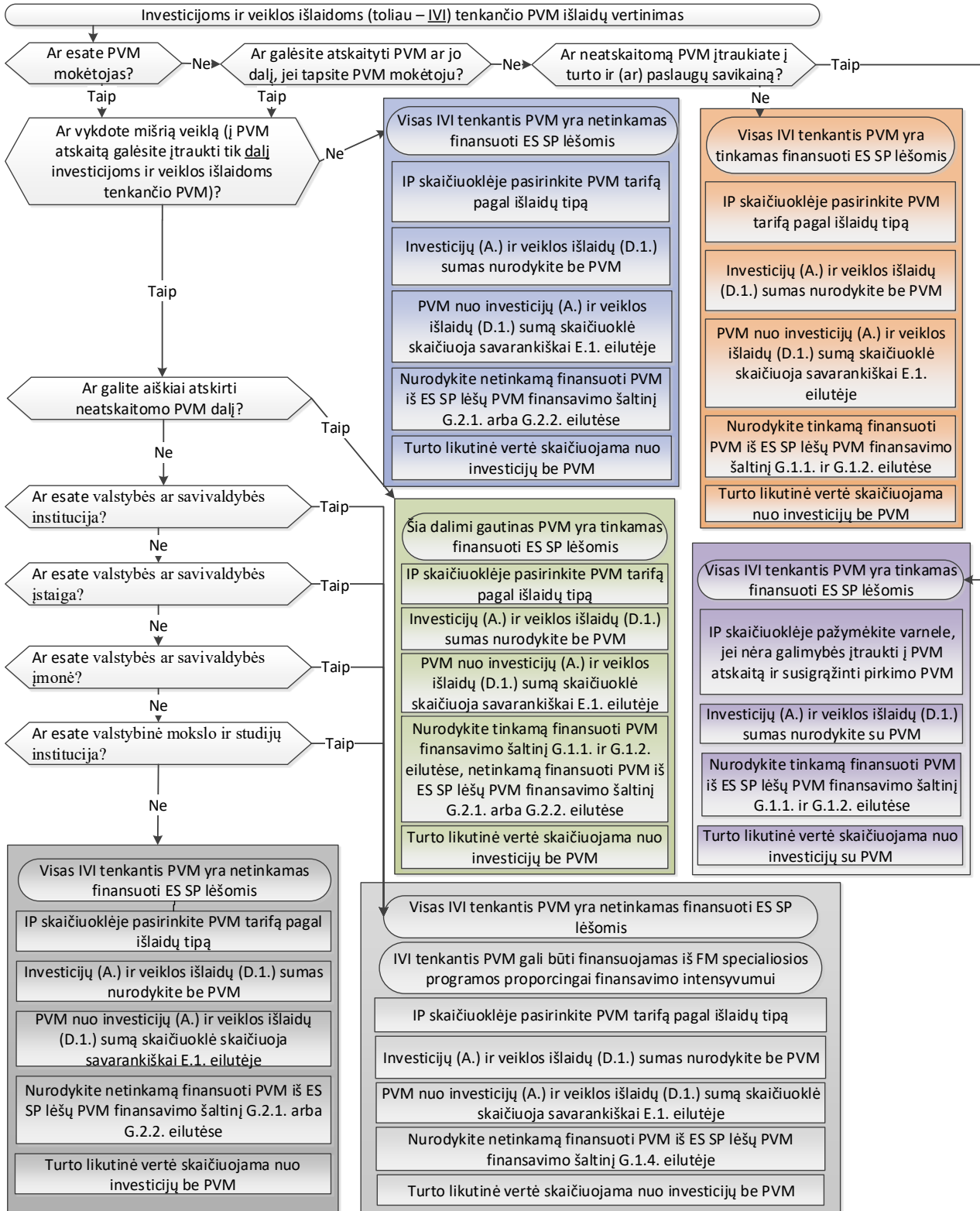
Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 2 priedas

INVESTICIJŲ PROJEKTO DUOMENŲ SUVESTINĖ

Eil. Nr.	Investicijų projekto duomenys	Investicijų projekto duomenų aprašymas
1.	Viešoji paslauga, kurios kokybei gerinti skirtas investicijų projektas	1.1. skyriuje nurodytos viešosios(-ųjų) paslaugos (-ų) tikslus pavadinimas ir 2.5. skyriuje nurodytų tikslinių grupių, kurioms skirtas IP, sąrašas
2.	Projekto tikslas	2.1. skyriuje nurodytas IP tikslas
3.	Projekto veiklos	7.2. skyriuje nurodytos IP veiklos
4.	Projekto pareiškėjas	Tikslus projekto pareiškėjo pavadinimas
5.	Projekto partneris (-iai)	Tikslus projekto partnerio (-ių) pavadinimas (<i>jei taikoma</i>)
6.	Projekto biudžetas, Eur	Pasirinktos IP įgyvendinimo alternatyvos bendra nediskontuota vertė per projekto investicijų laikotarpį (A. eilutės). Atkreipkite dėmesį, kad projekto investicijų laikotarpis paprastai yra trumpesnis už projekto ataskaitinį laikotarpį .
7.	Prašomas finansavimas, Eur	Projekto finansavimo iš ES struktūrinių ir investicinių fondų, Kitų tarptautinio finansavimo šaltinių lėšų ir/ar Lietuvos nacionalinio biudžeto lėšų suma (G. eilutės).
8.	Projekto įgyvendinimo vieta	Savivaldybė, miestas, kaimas, gyvenamoji vietovė
9.	Projekto įgyvendinimo trukmė	Projekto įgyvendinimo trukmė, mėn. (projekto investicijų laikotarpis)

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 3 priedas

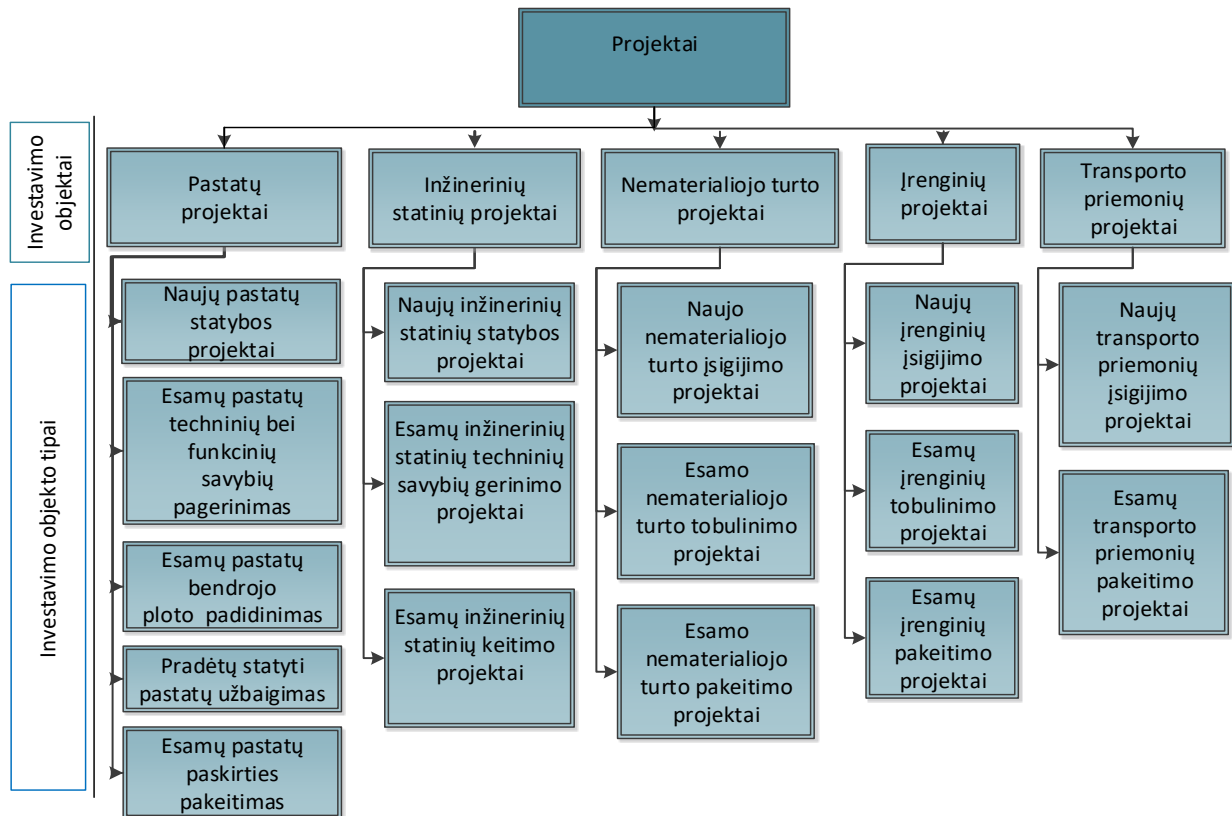
INVESTICIJŲ, VEIKLOS IR PVM IŠLAIDŲ VERTINIMAS

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 4 priedas

PROJEKTO INVESTAVIMO OBJEKTŲ IR ALTERNATYVŲ SĄRAŠAS

Projektų investavimo objektų ir investavimo objektų tipų sąrašas

4 priedo lentelė. Minimaliai privalomos išnagrinėti ir palyginti projekto įgyvendinimo alternatyvos pagal investavimo objekto tipą.

Eil. Nr.	Investavimo objektai	Eil. Nr.	Pagrindinis projekto investavimo objekto tipas	Eil. Nr.	Minimaliai išnagrinėtos ir palygintos projekto įgyvendinimo alternatyvos
1.	Pastatai	1.1.	Naujų pastatų statyba ⁷	1.1.1.	Naujų pastatų statyba;
				1.1.2.	Nuotolinis projekto tikslinių grupių aptarnavimas;
				1.1.3.	Esamo turto rekonstravimas/pritaikymas;
				1.1.4.	Turto nuoma / panauda;
				1.1.5.	Turto įsigijimas.
		1.2.		1.2.1.	Esamo pastato techninių ir funkcinių savybių pagerinimas;

⁷ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje (patvirtintoje 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos valdymo komiteto 2014 m. spalio 13 d. posėdžio sprendimu protokolas Nr. 35) (toliau – ankstesnė Kokybės metodikos redakcija) buvo nurodytas 24 punkte.

		Esamo pastato techninių ir funkcinių savybių pagerinimas ⁸	1.2.2.	Esamo pastato pardavimas (įskaitant ir kitą perleidimą, kuris nekelia finansinės naštos biudžetui dėl pastato išlaikymo) ir naujo, reikalingas technines ir funkcines charakteristikas turinčio pastato įsigijimas (įskaitant ir galimą statybą ir/ar įsigijimą dalimis);			
			1.2.3.	Įrangos įsigijimas trūkstamoms techninėms ir funkcinėms veiklos charakteristikoms užtikrinti.			
			1.3.	Esamo pastato bendrojo ploto padidinimas ⁹	1.3.1.	Esamo pastato bendrojo ploto padidinimas;	
					1.3.2.	Optimizavimas;	
					1.3.3.	Trūkstamų patalpų nuoma / panauda.	
		1.4.	Pradėto (-ų) statyti pastato (-ų) užbaigimas ¹⁰	1.4.1.	Pradėto (-ų) statyti pastato (-ų) užbaigimas;		
				1.4.2.	Pradėto (-ų) statyti pastato (-ų) atsisakymas ir naujo, poreikius atitinkančio pastato statyba;		
				1.4.3.	Trūkstamų patalpų nuoma / panauda.		
		1.5.	Esamo (-ų) pastato (-ų) paskirties pakeitimas ¹¹	1.5.1.	Esamo (-ų) pastato (-ų) paskirties pakeitimas;		
				1.5.2.	Trūkstamų patalpų nuoma / panauda.		
		2.	Inžineriniai statiniai	2.1.	Naujų inžinerinių statinių (susisiekimo komunikacijų, inžinerinių tinklų ir/arba inžinerinių statinių) statyba ¹²	2.1.1.	Naujų inžinerinių statinių statyba;
						2.1.2.	Esamų inžinerinių statinių techninių savybių gerinimas;
						2.1.3.	Inžinerinių statinių nuoma / panauda;
						2.1.4.	Trūkstamų paslaugų užtikrinimas perkant paslaugas rinkoje.
				2.2.	Esamų inžinerinių statinių techninių savybių (susisiekimo komunikacijų, inžinerinių tinklų ir/arba inžinerinių statinių) gerinimas ¹³	2.2.1.	Esamų inžinerinių statinių techninių savybių gerinimas;
2.2.2.	Esamų inžinerinių statinių keitimas;						
2.2.3.	Trūkstamų paslaugų užtikrinimas perkant paslaugas rinkoje.						
2.3.	Esamų inžinerinių statinių (susisiekimo komunikacijų, inžinerinių tinklų ir/arba inžinerinių statinių) keitimas ¹⁴			2.3.1.	Esamų inžinerinių statinių keitimas į technologiją A;		
				2.3.2.	Esamų inžinerinių statinių keitimas į technologiją B;		
				2.3.3.	Trūkstamų paslaugų užtikrinimas perkant paslaugas rinkoje.		
3.	Nematerialusis turtas			3.1.	Naujo nematerialiojo turto įsigijimas ¹⁵	3.1.1.	Naujo nematerialiojo turto įsigijimas;
						3.1.2.	Nematerialiojo turto nuoma;
						3.1.3.	Kooperacija.
				3.2.	Esamo nematerialiojo turto pakeitimas ¹⁶	3.2.1.	Esamo nematerialiojo turto pakeitimas;
						3.2.2.	Nematerialiojo turto nuoma;
		3.2.3.	Kooperacija.				
		3.3.	Esamo nematerialiojo turto tobulinimas ¹⁷	3.3.1.	Esamo nematerialiojo turto tobulinimas;		
				3.3.2.	Nematerialiojo turto nuoma.		

⁸ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 25 punkte.

⁹ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 26 punkte.

¹⁰ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 27 punkte.

¹¹ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 28 punkte.

¹² Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 29 punkte.

¹³ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 30 punkte.

¹⁴ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 31 punkte.

¹⁵ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 32 punkte.

¹⁶ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 32 punkte.

¹⁷ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 33 punkte.

4.	Įrenginiai	4.1.	Naujų įrenginių įsigijimas ¹⁸	4.1.1.	Naujų technologijos A įrenginių įsigijimas;
				4.1.2.	Naujų technologijos B įrenginių įsigijimas;
				4.1.3.	Įrenginių nuoma;
				4.1.4.	Kooperacija.
		4.2.	Esamų įrenginių pakeitimas ¹⁹	4.2.1.	Esamų įrenginių pakeitimas į technologiją A;
				4.2.2.	Esamų įrenginių pakeitimas į technologiją B;
				4.2.3.	Įrenginių nuoma;
				4.2.4.	Kooperacija.
		4.3.	Esamų įrenginių tobulinimas ²⁰	4.3.1.	Esamų įrenginių tobulinimas;
4.3.2.	Įrenginių nuoma.				
5.	Transporto priemonės	5.1.	Naujų transporto priemonių įsigijimas ²¹	5.1.1.	Naujų transporto priemonių įsigijimas;
				5.1.2.	Transporto priemonių nuoma.
		5.2.	Esamų transporto priemonių pakeitimas ²²	5.2.1.	Esamų transporto priemonių pakeitimas;
				5.2.2.	Transporto priemonių nuoma.

Investavimo objektų tipų paaiškinimai:

- **Esamo pastato techninių ir funkcinių savybių pagerinimas** – kai daugiausia investuojama į pastato atitvarų gerinimo darbus, pvz., šildomos sienos, keičiami langai, durys, pakeičiamas stogas ir pan., kartu gerinama ir vidaus patalpų būklė;
- **Esamo pastato bendrojo ploto padidinimas** – kai didžioji investicijų dalis tenka ne esamo pastato rekonstrukcijos/kapitalinio remonto darbams (jei tokie yra atliekami), o priestato ar antstato (ar pan.) statybai, t. y. didinamas esamo pastato plotas.
- **Pradėto statyti pastato užbaigimas** – kai didžioji investicijų dalis skiriama pastatui, kuris yra pradėtas statyti, tačiau nėra užbaigtas, t. y. tik pastato statybos užbaigimo darbams.
- **Esamo pastato paskirties keitimas** – kai didžioji investicijų dalis yra skiriama pastato pritaikymui kitai paskirčiai, t. y. patalpų perplanavimo ir pritaikymo darbai, paruošiant patalpas kitai veiklai vykdyti.
- **Kooperacija** – mažiausiai dviejų nesusijusių pavaldumo ryšiais juridinių asmenų sutelkimas bendrai veiklai siekiant to paties projekto tikslo.
- **Optimizavimas** – esamų veiklos rodiklių esminis pagerinimas visa apimtimi arba iš dalies keičiant veiklos įgyvendinimo principus, būdą, procedūras, veiklą vykdančius asmenis ir kt.

¹⁸ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 34 punkte.

¹⁹ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 34 punkte.

²⁰ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 35 punkte.

²¹ Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 36 punkte.

²² Investavimo objekto tipas, kuris ankstesnėje Kokybės metodikos redakcijoje buvo nurodytas 36 punkte.

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 5 priedas

KONVERSIJOS KOEFICIENTAI*

** Dokumentas „Konversijos koeficientų bei socialinės – ekonominės naudos (žalos) komponentų įverčių reikšmės“ pateikiamas atskiru MS Excel formatu. Aktualią dokumento redakciją galima rasti interneto svetainėje <http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/>. Dokumentas atnaujinamas ir paskelbiamas kiekvienų metų gruodžio mėn. pirmą darbo dieną.*

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 6 priedas

SOCIALINĖS-EKONOMINĖS NAUDOS (ŽALOS) KOMPONENTAI IR JŲ ĮVERČIAI*

* Dokumentas pavadinimu „Konversijos koeficientų bei socialinės – ekonominės naudos (žalos) komponentų įverčių reikšmės“ pateikiamas atskiru MS Excel formatu. Aktualią dokumento redakciją galima rasti interneto svetainėje <http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/>. Dokumentas atnaujinamas ir paskelbiamas kiekvienų metų gruodžio mėn. pirmą darbo dieną.

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 7 priedas

PROJEKTO RIZIKŲ GRUPĖS, VEIKSNIAI IR RIZIKŲ VALDYMO BŪDAI*

** Dokumentas pavadinimu „7 priedas. Projekto rizikų grupės, veiksniai ir rizikų valdymo būdai“ pateikiamas atskiru MS Word formatu. Aktualią dokumento redakciją galima rasti interneto svetainėje <http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/>.*

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 8 priedas

PROJEKTO VEIKLŲ VYKDYMO PAVYZDYS*

** Dokumentas pavadinimu „8 priedas. Projekto veiklų vykdymo pavyzdys“ pateikiamas atskiru MS Word formatu. Aktualią dokumento redakciją galima rasti interneto svetainėje <http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/>.*

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 9 priedas

**INVESTICIJŲ PROJEKTŲ ATITIKTIES INVESTICIJŲ PROJEKTŲ RENGIMO METODIKAI
VERTINIMO KLAUSIMYNAS***

**Dokumentas pavadinimu „9 priedas. Metodiniai nurodymai vertintojams dėl investicijų projektų atitikties
Investicijų projektų rengimo metodikai“ pateikiamas atskiru MS Word formatu. Aktualią dokumento redakciją
galima rasti interneto svetainėje [http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-
dokumentai/](http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/).*

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 10 priedas

SEA SKAIČIUOKLĖ*

**Dokumentas pavadinimu „10 priedas. SEA skaičiuoklė“ pateikiamas MS Excel formatu. Aktuali dokumento redakcija pateikiama interneto svetainėje <http://www.pplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/>.*

Investicijų projektų, kuriems siekiama gauti finansavimą
iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos ir/ar
valstybės biudžeto lėšų, rengimo metodikos 11 priedas

SNA SKAIČIUOKLĖ*

**Dokumentas pavadinimu „11 priedas. SNA skaičiuoklė“ pateikiamas MS Excel formatu. Aktuali dokumento redakcija pateikiama interneto svetainėje <http://www.ppplietuva.lt/teisine-metodine-informacija/metodiniai-dokumentai/>.*